

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนก
และการนำไปใช้ของผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก

นางสาวรัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-xxx-xxx

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INFORMATION PRESENTATION IN NEWSPAPER ON AVIAN INFLUENZA
AND UTILIZATION OF INFORMATION AMONG POULTRY BUSINESSMEN

Miss Rattanaorn Thongaroonnikul

สถาบันวิทยบริการ

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Communication Arts Program in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2004

ISBN 974-53-1963-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนก
และการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก
โดย นางสาวรัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ธนดี บุญลือ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. พีระ จิรโสภณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ อุดลววรรณ ปิติพัฒนะไมชัย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนดี บุญลือ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปารีชาติ สถาปัตตานนท์)

สภามหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล : การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ
ใช้หวัดนกและการนำไปใช้ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก.(Information Presentation in
Newspaper on Avian Influenza and Utilization of Information among Poultry
Businessmen) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวิ บุญลือ 136 หน้า.
ISBN 974-53-1963-5.

การศึกษาเรื่อง “การนำเสนอข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับโรคใช้หวัดนก
และการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการ
วิเคราะห์เนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกจากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย รวมสามชื่อฉบับ
ด้วยกัน คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ในช่วงเดือน
ธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2547 จำนวนทั้งสิ้น 167 ฉบับ ประกอบกับการ
สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก เจ้าของฟาร์มและ
ร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์ไก่ รวมจำนวนทั้งสิ้น 21 คน โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ

- 1) เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนำเสนอ
- 2) เพื่อศึกษาแหล่งข่าวที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้ ในการนำเสนอโรคใช้หวัดนก
- 3) เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคใช้หวัดนกของหนังสือพิมพ์ใน
ประเทศไทยว่าเป็นอย่างไรและศึกษากลยุทธ์ที่ใช้
- 4) เพื่อศึกษาการเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคใช้หวัดนกจากสื่อมวลชนและการนำข่าวสารไป
ใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกในภาวะวิกฤตใช้หวัดนก

ผลการวิจัยพบว่า ประเด็นข่าวเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์นิยมนำเสนอมากที่สุด คือ
การหามาตรการแก้ไขเรื่องโรคใช้หวัดนก แหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงมากที่สุด คือ หน่วยราชการ หรือ
รัฐวิสาหกิจ เป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคใช้หวัดนกที่นำเสนอมากที่สุด ได้แก่ การ
นำเสนอความจริงในรูปแบบข่าว ไม่ว่าจะเป็นเชิงลบ บวก หรือเป็นกลาง ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก
นิยมเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคใช้หวัดนกจากโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งมักนำข่าวสารที่ได้รับนั้นปรับใช้
เพื่อป้องกันฟาร์มและตนเองจากการติดเชื้อโรคใช้หวัดนกมากที่สุด รองลงมา คือ เพื่อติดตาม
สถานการณ์ความคืบหน้าและตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล

ภาควิชาประชาสัมพันธ์

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ

ปีการศึกษา 2547

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4685236528 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: INFORMATION PRESENTATION / NEWSPAPER / AVIAN INFLUENZA / UTILIZATION

RATTANAPORN THONGAROONNIKUL: INFORMATION PRESENTATION IN NEWSPAPER ON AVIAN INFLUENZA AND UTILIZATION OF INFORMATION AMONG POULTRY BUSINESSMEN. THESIS ADVISOR: THANAWADEE BOONLUE, Ph.D. 136 PP. ISBN 974-53-1963-5.

The study of “Information Presentation in Newspaper on Avian Influenza and Utilization of Information by Poultry Businessmen” is qualitative research. Content analysis was conducted from 3 Thai newspapers: Thairath, Matichon and Krungthepturakit during December, 2004 to October, 2005 totaled 167 issues. Indepth Interview was conducted with the Poultry Businessmen. The purposes of research are as the followings;

- 1) To study the agenda about avian influenza published in the Thai daily Newspapers
- 2) To explore news sources related to avian influenza
- 3) To analyze the reporting objective of avian influenza news including strategy of reporting
- 4) To study exposure behavior and the utilization of information among poultry businessmen during avian influenza epidemic period

Findings: the most frequently presented agenda is the countermeasure against avian influenza. Government Agency is one of news sources to which was referred mostly. The information is presented mostly in the form of news report. Poultry businessmen were exposed the most to television news report. Newspaper and radio ranked second and third. The purpose of exposure is to seek information and knowledge for guiding preventive behavior, follow up the current situation, and monitoring the reliability and validity of reporting.

Department Public Relations

Student's

Field of study Development Communication Advisor's

Academic year 2004

Co-advisor's

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณรศ. อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโฆษิต ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ. ดร. ธนวดี บุญลือ อาจารย์ที่ปรึกษา และรศ. ดร. ปารีชาต สถาปิตานนท์ กรรมการสอบที่กรุณาตรวจแก้และให้คำชี้แนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

นอกจากนี้ ขอขอบคุณทุกท่านที่กำลังใจและความช่วยเหลือจากคุณพ่อ คุณแม่ คุณป้า พี่น้องและเพื่อนๆ ทุกคนที่เป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้พยายามทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสมบูรณ์ ตลอดจนหัวหน้า พี่และเพื่อนร่วมงานจากทั้งบริษัทมัตสุชิตะ อิเล็กทริก เวิร์คส์ (อยุธยา) จำกัดและบริษัทฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย) จำกัด ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือทุกด้าน รวมทั้งขอขอบคุณแหล่งข้อมูลทุกแหล่งที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้ข้อมูลประกอบกับความรู้ที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาให้ทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาในการวิจัย.....	8
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	11
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
แนวคิดและทฤษฎี.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะภาวะวิกฤต.....	13
แนวคิดเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เกิดจากภาวะวิกฤต.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการสื่อสารในภาวะวิกฤต.....	17
แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต.....	18
การบริหารภาวะวิกฤต.....	18
ทฤษฎีการจัดการการสื่อสาร.....	20
ทฤษฎีการพึ่งพาข่าวสาร.....	26
แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนกับสังคม.....	29
บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์.....	32
แบบจำลองผู้เฝ้าประตูของเวสเลย์และแมคคีน.....	39
แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสาร.....	41
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ.....	43
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา.....	51
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	54
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	58
ประชากร.....	58

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงความถี่ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกระบาดช่วงที่ 1.....	68
ตารางที่ 2 แสดงความถี่ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกระบาดช่วงที่ 2.....	69
ตารางที่ 3 แสดงจำนวนชิ้นข่าวจำแนกตามรูปแบบในการนำเสนอ.....	76
ตารางที่ 4 แสดงประเด็นของเหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอ.....	77
ตารางที่ 5 แสดงแหล่งข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกจำแนกตามหนังสือพิมพ์.....	82
ตารางที่ 6 แสดงเป้าหมายการนำเสนอข้อมูลเรื่องโรคไข้หวัดนก.....	84

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
แผนภาพประกอบที่ 1 แบบจำลองการพึ่งพา.....	27
แผนภาพประกอบที่ 2 แบบจำลองการสื่อสารในสภาวะไม่ปกติ.....	28
แผนภาพประกอบที่ 3 แบบจำลองการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ.....	46
แผนภาพประกอบที่ 4 แบบจำลองของกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา.....	53
แผนภาพประกอบที่ 5 แสดงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย.....	67
แผนภาพประกอบที่ 6 แสดงประเด็นในการนำเสนอข้อมูลเรื่องใช้วิทยุ.....	78
แผนภาพประกอบที่ 7 แสดงประเด็นในการนำเสนอข้อมูลเรื่องใช้วิทยุ.....	78

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่รัฐบาลได้กำหนดให้ปี 2547 เป็นปีแห่งสุขอนามัยเพื่อรณรงค์และเผยแพร่คุณภาพและมาตรฐานอาหารของไทยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลาย และกว้างขวางออกไปทั้งในและต่างประเทศ คณะรัฐมนตรีมีมติให้ความเห็นชอบในหลักการแผนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยด้านอาหาร ตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาหารที่ผลิต และบริโภคในประเทศมีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมกับสากลนำไปสู่การเป็นครัวของโลก ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายเรื่องอาหารปลอดภัยขององค์การอนามัยโลก (WHO)

ผลิตภัณฑ์อาหารจากสัตว์ปีก อาทิ ไข่ไก่ ไข่ เป็นหนึ่งในอาหารที่นับว่าเป็นอาหารที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ซึ่งควรจะได้รับ การตรวจรับรองว่าเป็นอาหารที่สะอาดถูกสุขอนามัยตามนโยบายอาหารปลอดภัย แม้กระนั้นก็ตาม ได้เกิดโรคระบาดใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อคนเป็นจำนวนมาก นั่นคือ “โรคไข้หวัดนก”

โรคไข้หวัดนกเป็นโรคที่คร่าชีวิตสัตว์ปีกโดยเฉพาะไก่สูงมากในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านธุรกิจ อาทิ อุตสาหกรรมการผลิตไข่ การค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเนื้อไก่ นอกจากนี้ โรคไข้หวัดนกยังเป็นโรคที่ทั่วโลกวิตกกังวลตั้งแต่เกิดการระบาดในฮ่องกงเมื่อปี 2540

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม 2540 มีรายงานว่าพบผู้ติดเชื้อ จำนวน 18 รายและเสียชีวิต จำนวน 6 ราย ทว่า การติดเชื้อจากสัตว์สู่คนนี้ได้ยุติลง หลังจากการทำลายไก่เป็นจำนวนมากในเดือนธันวาคม 2540 ด้วยเหตุนี้ โรคไข้หวัดนกจึงกลายเป็นประเด็นสาธารณสุขที่ทั่วโลกเฝ้าระวัง

อุตสาหกรรมการผลิตไก่เป็นอุตสาหกรรมปศุสัตว์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จากรายงานของสมาคมส่งเสริมการส่งออก ประมาณจำนวนการผลิตไก่ที่ผลิตได้ในแต่ละปี ประมาณ 800 ล้านตัวและมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตนี้ประมาณ 400,000 คน ดังนั้น การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกจึงส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาล ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผู้คนอีกเป็นจำนวนมากที่อยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรค แม้ว่าโรคไข้หวัดนกยังไม่เคยมีรายงานการเกิดในประเทศไทยมาก่อน แต่โรคนี้ก็ได้ออกมาเป็นประเด็นสุขภาพที่สำคัญในไทย ตั้งแต่ปลายปี 2546 เป็นต้นมา

โรคไข้หวัดนก (Avian Influenza) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัส Avian Influenza virus type A ในตระกูล Orthomyxoviridae ซึ่งเป็น RNA ไวรัสชนิดมีเปลือกหุ้ม โดยมี surface antigens ที่สำคัญ ได้แก่ haemagglutinin (H) มี 15 ชนิด และ neuraminidase (N) มี 9 ชนิด เชื้อไวรัส Influenza แบ่งเป็น 3 type ได้แก่

- Type A แบ่งย่อยเป็น 15 subtype ตามความแตกต่างของ H และ N antigen พบได้ในคนและสัตว์ต่างๆ เช่น สุกร ม้า และสัตว์ปีกทุกชนิด
- Type B ไม่มี subtype พบเฉพาะในคน
- Type C ไม่มี subtype พบเฉพาะในคนและสุกร

อาการของโรคไข้หวัดนกที่แสดงนั้นมีความผันแปรตั้งแต่ระดับที่ไม่รุนแรงไปจนถึงขั้นเสียชีวิต ขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อไวรัสและสัตว์ที่ได้รับเชื้อ สัตว์อาจจะไม่แสดงอาการป่วย แต่จะมีระดับภูมิคุ้มกันสูงขึ้น (Seroconversion) ภายใน 10-14 วัน จึงจะสามารถวินิจฉัยว่าเป็นโรค ซึ่งสัตว์อาจจะแสดงอาการดังนี้

- กินอาหารลดลง
  - ปริมาณไขลดในไก่ไข่
  - นอกจากนี้ อาจจะมีอาการไอ จาม ขนร่วง มีไข้ หน้าบวม ซึม ท้องเสีย
  - ในรายที่มีอาการติดเชื้อรุนแรงอาจตายกะทันหัน ซึ่งมีอัตราการตายสูง 100%
- ไวรัสชนิดนี้ อาจทำให้สัตว์ปีกชนิดอื่นๆ ป่วยด้วย เช่น เป็ด นกกระทา ไก่วง เป็นต้น

สำหรับวิธีติดต่อของโรค กรมปศุสัตว์สามารถสรุปได้ดังนี้

- การติดต่อของโรคจากการสัมผัสกับอุจจาระ เป็นวิธีติดต่อที่สำคัญระหว่างนกด้วยกัน นกป่าจะเป็นตัวนำเชื้อไวรัสไข้หวัดนกไปยังนกในโรงเรือนที่เปิดได้ โดยผ่านทางกรปนเปื้อนของอุจจาระ
- การติดเชื้อโดยการสัมผัสกับสิ่งปนเปื้อนเชื้อโรค (Mechanical Transmission) มูลของนกเป็นแหล่งของเชื้อไวรัสที่สำคัญ การขับเชื้อไวรัสทางมูลเป็นเวลา 7-14 วัน หลังการติดเชื้อ แต่ไม่พบเชื้อไวรัสในสิ่งปฏุงได้ในระยะเวลานานถึง 4 สัปดาห์หลังการติดเชื้อ ไวรัสสามารถอยู่ในสิ่งแวดล้อมได้นานถึง 105 วัน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิต่ำและความชื้นสูง ดังนั้น วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ คนและสัตว์ เช่น นกป่า หนู แมลง นกกระทา จึงเป็นปัจจัยในการกระจายของโรค
- การติดเชื้อจากการหายใจเอาสิ่งคัดหลั่งของตัวป่วยก็เป็นได้
- ไวรัสไข้หวัดนกสามารถพบได้ในเปลือกไข่ชั้นในและชั้นนอก อย่างไรก็ตาม

ยังไม่มีรายงานการติดต่อจากแม่ไปผ่านมายังลูกไปทางไข้ (Vertical transmission) ส่วนการติดต่อผ่านไข้ไปยังฟาร์มอื่นนั้นมักเกิดจากการปนเปื้อนไข้ที่เปลือกไข้ หรือถาดไข้ และจัดเป็นการติดต่อที่สำคัญวิธีหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การติดต่อโรคจากสัตว์ปีกมาสู่คนเป็นไปได้ยาก จากข้อมูลการเกิดโรคในคนที่ประเทศฮ่องกงและประเทศอื่นๆ พบว่า เป็นการติดต่อโดยตรงจากตัวสัตว์ปีกมีชีวิต แต่ไม่มีรายงานการติดต่อมายังคนโดยการบริโภคเนื้อไก่และไข้

การแพร่ระบาดในประเทศไทย

นับตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2546 เป็นต้นมา เริ่มมีสัญญาณโรคไข้หวัดนกแพร่ระบาดในประเทศไทย หลังจากมีรายงานข่าวว่า ไก่ตายเป็นจำนวนมาก จากนั้น ในเดือนมกราคม 2547 นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับนายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายบรรพต หงษ์ทอง ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ และนายอำพน กิตติอำพน ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) แกลงถึงกรณีการเกิดโรคระบาดไข้หวัดนกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สุ่มตรวจตัวอย่างฟาร์มไก่จำนวน 1 แสนตัวอย่างทั่วประเทศมาตั้งแต่วันที่ 16 มกราคม 2547 จนขณะนี้ผลการตรวจจากห้องปฏิบัติการใน 16,164 ตัวอย่าง พบเพียงตัวอย่างเดียวที่ติดเชื้อโรคไข้หวัดนก แต่ในเดือนเดียวกันนี้เอง ทางรัฐบาลได้ประกาศเขตควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก นอกจากนี้ มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตจากโรคไข้หวัดนกและผู้ติดเชื้ออีกเป็นจำนวนมาก

การระบาดของโรคไข้หวัดนกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งนี้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2546 ถือว่าเป็นครั้งแรกที่พบในประเทศไทย การกลายพันธุ์ของไวรัสที่ถ่ายทอดข้ามสายพันธุ์จากสัตว์สู่คนทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บใหม่ๆ ที่มนุษย์ไม่เคยประสบมาก่อน อย่างโรคเอดส์ อีโบล่า และซาร์ส ซึ่งกลายเป็นภัยอันตรายที่ทำลายล้างชีวิตมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาโดยตลอดโรคไข้หวัดนกเป็นหนึ่งในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด จึงกลายเป็นวิกฤตที่กระทบต่อหลายประเทศในปัจจุบัน

คำว่า “วิกฤตการณ์” หรือ “CRISIS” ตามคำอธิบายที่มีอยู่ในพจนานุกรมเวบสเตอร์ มีความหมายดังนี้ (จิดารัตน์ แดงเดช, 2543: 2) วิกฤตการณ์คือ ช่วงเวลาที่จะมีการตัดสินใจว่ากิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะต้องดำเนินไป หรือจะต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือต้องยุติลง เป็นช่วงเวลาแห่งการตัดสินใจ หัวเลี้ยวหัวต่อ และยังหมายถึงถึงสภาพที่สิ่งต่างๆ จะถูกเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการตัดสินใจตกลงนั้น

คาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 53) ได้อธิบายถึงสิ่งที่บ่งบอกว่า สถานการณ์นั้นกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตหรือไม่ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบดังนี้

1. เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน กล่าวคือ เหตุการณ์ปกติต่างๆ จะดำเนินไปเรื่อยๆ นับเป็นปีๆ ซึ่งกินเวลานาน แต่ภาวะวิกฤตจะเกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด เช่นเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในปัจจุบัน

2. เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อน แม้ว่าจะมีบางคนที่เตรียมการสำหรับรับเหตุการณ์ในภาวะวิกฤตบ้าง แต่คนส่วนใหญ่ก็มักคิดเข้าข้างตนเองว่า น่าจะเกิดกับคนอื่นมากกว่า ดังเช่นโรคไข้หวัดนกที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นปัญหาไกลตัวที่น่าจะเกิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ปีกโดยตรง เช่น คนเลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์ม เป็นต้น

3. มีคุณลักษณะของความฉุกเฉิน ซึ่งมีผลกระทบทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น หวาดกลัวตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ไม่กล้ารับประทานไก่ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการปฏิบัติการอย่างฉับพลันทันที โดยมีขั้นตอนที่เหมาะสม

4. มีผลกระทบต่อสาธารณชน เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคนเป็นจำนวนมาก ทั้งญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง จึงจำเป็นต้องแก้ไข หรือดำเนินการต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทัน่วงที

5. ก่อให้เกิดอันตรายและกระทบต่อสถานภาพ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อครอบครัวของผู้เสียหายสูงขึ้นหรือต่ำลงได้ ดังเช่นกรณีโรคไข้หวัดนกระบาด ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ สูญเสียเงินเป็นจำนวนมากจากการที่ไก่ตายทิ้งแล้ว รวมถึงค่าใช้จ่ายในการหามาตรการป้องกันโรค

นอกจากนี้ คาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 13) ยังได้กล่าวถึง ทฤษฎีของภาวะวิกฤตไว้ว่า "วิกฤต" เป็นภาวะที่ผิดหวังรุนแรงชั่วขณะและไม่สามารถจัดระเบียบใดๆ ได้ มักไม่สามารถต่อสู้กับสถานการณ์นั้นๆ ได้ และจะใช้ความเชื่อของตนเองในการแก้ปัญหา จึงก่อให้เกิดผลทั้งผลลบและผลบวก สำหรับกรณีโรคไข้หวัดนกรุนแรง สาเหตุหนึ่งที่ทำให้โรคระบาดอย่างรวดเร็วคือเกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการกำจัดซากไก่อย่างถูกวิธี จึงนำไปทิ้งน้ำก็ดี ทิ้งในขยะก็ดี ประกอบกับเป็นช่วงที่สถานการณ์สับสนวุ่นวาย จึงทำให้เกิดการแพร่เชื้อโรคอย่างรวดเร็ว

เจมส์ เอ. โรบินสัน (James A. Robinson, 1968: 510-514) ได้อธิบายถึง ความหมายของวิกฤตการณ์พอสรุปได้ว่า วิกฤตการณ์ หรือ crisis นั้น เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า stress (ความอึดอัด) panic (ความอลหม่าน) disaster (ความหายนะ) violence (ความรุนแรง)

เมื่อมองรวมๆ แล้ว วิกฤตการณ์ ก็คือ สถานการณ์หรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาลึกลงไปในเชิงทฤษฎี โรบินสันได้อ้างถึงงานค้นคว้าทางวิชาการของไวเนอร์และคาห์น (Wiener&Kahn) ซึ่งได้ทำการศึกษาและประมวลลักษณะของวิกฤตการณ์ว่า มีลักษณะทั่วไปถึง 12 มิติ (เจมส์ เอ. โรบินสัน) (James A. Robinson, 1968: 510-511) ดังนี้

- 1) โดยทั่วไปแล้ว วิกฤตการณ์คือ ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของเหตุการณ์หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 2) วิกฤตการณ์ คือ สถานการณ์ซึ่งบุคคลผู้มีส่วนร่วมมีความต้องการในระดับสูงที่จะทำให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
- 3) วิกฤตการณ์จะคุกคามต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 4) วิกฤตการณ์เป็นเหตุการณ์ที่ตามมาจากการเกิดขึ้นของผลบางอย่างที่จะกำหนดอนาคตของผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 5) วิกฤตการณ์ประกอบด้วยจุดบรรจบของเหตุการณ์ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดสถานการณ์ใหม่
- 6) วิกฤตการณ์สร้างความไม่แน่นอนใจในการควบคุมสถานการณ์และในการสร้างทางเลือกต่างๆ ที่จะมีต่อเรื่องนั้น
- 7) วิกฤตการณ์ลดความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์และผลที่จะเกิดขึ้น
- 8) วิกฤตการณ์ทำให้เกิดสภาวะฉุกเฉิน ซึ่งมักจะสร้างความฉุกเฉิน และความวิตกกังวลในบรรดาผู้มีส่วนร่วม
- 9) วิกฤตการณ์ก็คือ สถานการณ์ที่ผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ รู้ขีดข่าวสารสนเทศ (Information) อย่างผิดปกติ
- 10) วิกฤตการณ์เพิ่มความกดดันทางด้านเวลาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 11) วิกฤตการณ์ถูกกำหนดโดยความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วม
- 12) วิกฤตการณ์เพิ่มความตึงเครียดระหว่างผู้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะในวิกฤตการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ระหว่างชาติต่างๆ

จากลักษณะข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกถือว่าเป็น “วิกฤตการณ์” ที่ควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน เนื่องจากสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว กล่าวคือ เป็นภาวะที่เกิดขึ้นมาอย่างกะทันหันและส่งผลกระทบต่อบุคคลเป็นจำนวนมาก วิกฤตการณ์ยังสร้างความไม่แน่นอนในการควบคุมสถานการณ์ รวมทั้ง ลดความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์และ

ผลที่จะเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความฉุกฉุน ความวิตกกังวลใจ และความตึงเครียดเกิดขึ้น ดังจะเห็นได้จากประชาชนส่วนใหญ่ไม่กล้าบริโภคเนื้อไก่ ไข่ ในช่วงที่มีเชื้อไข้หวัดนกระบาด เป็นต้น

โรคไข้หวัดนกเป็นหนึ่งในประเด็นร้อนที่สื่อมวลชนหลายแขนงได้หยิบยกขึ้นมานำเสนอ ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยตั้งแต่ปลายปี 2546 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **หนังสือพิมพ์** ที่นำเสนอข่าวสารของโรคไข้หวัดนกสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเห็นได้ชัดจากหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละวันโดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยการนำเสนอสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค จำนวนผู้เสียชีวิต ความเคลื่อนไหวของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็นในรูปแบบต่างๆ อาทิ ข่าว บทความ ข้อคิดเห็น บทสัมภาษณ์ การ์ตูนล้อ และภาพข่าวเหตุการณ์ เป็นต้น

หนังสือพิมพ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ได้มากกว่าสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ เพราะเป็นสื่อมวลชนประเภทเดียวที่ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้การดำเนินงานของรัฐบาลหรือนโยบายของรัฐบาลทำให้หนังสือพิมพ์มีอิสระเสรีภาพนอกกรอบจากบทบาทที่รัฐกำหนดและเป็นกระบอกเสียงแทนประชาชนได้ในการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการในเรื่องต่างๆ ที่เห็นสมควรเป็นประหนึ่งสถาบันสาธารณะที่คอยดูแลรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังมีคุณสมบัติที่ได้เปรียบสื่อมวลชนอื่นๆ คือ สามารถให้รายละเอียดมากกว่าสื่ออื่นๆ และยังสามารถติดตามข่าวได้เสมอโดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือสถานที่ในการรับสื่อ

(สุภา ศิริมานนท์ อ่างถึงในกิตติยาวิดี นิลวรรณ, 2537: 33)

ด้วยเหตุนี้ บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อหน้าที่ในการกำหนดเรื่องพิชการณานี้จะส่งผลในการช่วยเน้นปัญหาเฉพาะของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมให้เกิดเป็นความสำคัญขึ้นในสายตาสาธารณชน ซึ่งจะนำไปสู่การถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง ทั้งจากประชาชนและผู้มีอำนาจหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อปัญหาที่หนังสือพิมพ์ได้นำเสนอ อันเป็นหนทางที่จะได้มีการร่วมมือกันเพื่อแก้ไขป้องกันเหตุการณ์นั้นๆ (วิไล ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2534: 5) สำหรับในสังคมไทยนั้น หนังสือพิมพ์ถือได้ว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทในการเสนอข่าวสารและความคิดเห็นมากที่สุด

ดังนั้น ในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวทางด้านสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็น คำแนะนำในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสไข้หวัดนก วิธีการทำลายเชื้อโรคระบาด ฯลฯ ที่รวดเร็ว ชัดเจน และถูกต้อง จึงเป็นสิ่งที่ประชาชนในฐานะผู้รับสาร ต้องการรับทราบเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันทั้งตนเองและผู้อื่น เพราะฉะนั้น หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการสำรวจและตรวจสอบความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ผลกระทบจาก

ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคใช้หวัดนก รวมถึง แนวทางการแก้ปัญหาของรัฐ เพื่อรายงานข่าวคราวความเคลื่อนไหวให้คนในสังคมได้รับทราบ ตลอดจนให้ความรู้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกมากยิ่งขึ้น

พระ จิรโสภณ (2528) ได้แบ่งประเภทหนังสือพิมพ์โดยแบ่งตามลักษณะเนื้อหา (เอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์ หน่วยที่ 1-17, หน้า 193) ดังนี้

1. หนังสือพิมพ์ทั่วไป หนังสือพิมพ์ประเภทนี้มีอยู่ทั่วไป มีความหลากหลายในการเสนอเนื้อหา จะมีตั้งแต่ข่าวคนเดินถนนจนถึงข่าวในรั้วในวัง มีทั้งข่าว บทความ บทวิจารณ์ และคอลัมน์ต่างๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้านการศึกษา วิทยาการ ด้านสังคมสตรี ด้านศิลปะ บันเทิง วัฒนธรรมและด้านกีฬา เป็นต้น หนังสือพิมพ์รายวันส่วนใหญ่ที่จำหน่ายอยู่ในท้องตลาดเวลานี้ จัดอยู่ในประเภทหนังสือพิมพ์ทั่วไป

2. หนังสือพิมพ์เฉพาะเรื่อง หนังสือพิมพ์ประเภทนี้แตกต่างไปจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป คือ เสนอเนื้อหาเน้นเฉพาะเรื่องเพื่อคนอ่านเฉพาะกลุ่ม ตัวอย่างหนังสือพิมพ์เฉพาะเรื่องที่ได้เห็นในท้องตลาดหนังสือเมืองไทยขณะนี้คือ หนังสือพิมพ์ธุรกิจทั้งหลาย หนังสือพิมพ์เหล่านี้เน้นเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ ธุรกิจการเงิน และการค้าเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นข่าวในลักษณะอื่น เช่น ข่าวการเมือง ข่าววิทยาศาสตร์เทคโนโลยีหรือแม้แต่ข่าวสังคมบันเทิงอยู่ด้วยก็ตาม แต่ข่าวหรือเนื้อหาเหล่านี้มักจะต้องเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหรือธุรกิจไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมเสมอ

หากจะมองถึงประเด็นข่าวเรื่องโรคใช้หวัดนกทางหน้าหนังสือพิมพ์รายวันในปัจจุบัน จะเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็น หนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปหรือหนังสือพิมพ์ธุรกิจต่างก็หยิบยกประเด็นข่าวสารเรื่องโรคใช้หวัดนกมานำเสนออย่างต่อเนื่อง อาทิ สถานการณ์การแพร่ระบาด จำนวนผู้เสียชีวิต ความเคลื่อนไหวในด้านต่างๆ เป็นต้น เนื่องจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. วิกฤตการณ์การแพร่เชื้อใช้หวัดนกเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างเกือบทุกระดับชั้น

2. ประชาชนผู้รับสารต้องการทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหว มาตรการต่างๆ ในการคลี่คลายปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล เพื่อเป็นประโยชน์ในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อใช้หวัดนกในแง่สุขอนามัยและสามารถตอบสนองความต้องการด้านอื่นๆ

ทั้งนี้ หนังสือพิมพ์จึงเป็นเสมือนเวทีกลางระหว่างผู้ส่งสาร ได้แก่ แหล่งข่าวจากที่ต่างๆ อาทิ เกษตรกร กรมปศุสัตว์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายกรัฐมนตรี เป็นต้น ที่นำเสนอสารผ่านกลยุทธ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การจัดมหกรรมกินไก่โชว์ การใช้ฟรีเซนเตอร์

ที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงมาร่วมกันไ้ เป็นต้น ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการจัดการการสื่อสารเพื่อรับมือกับภาวะวิกฤตโรคไข้หวัดนก

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวสารเรื่องไข้หวัดนกทางหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยว่า นำเสนอประเด็นหลักอะไรบ้างและมีแหล่งข่าวจากที่ใดบ้าง แต่ละแหล่งข่าวนั้นนำเสนอสารโดยเน้นหนักไปในด้านใด ทิศทางการนำเสนอเป็นอย่างไร ความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร ตลอดจนผู้รับสารว่ามี การพึ่งพาข่าวสารจากสื่อใดบ้าง มีระดับการพึ่งพาข่าวสารในช่วงภาวะวิกฤตมากน้อยเพียงใด และใช้ประโยชน์จากข่าวสารอย่างไร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกลวิธีการประชาสัมพันธ์ในการแก้ไขภาวะวิกฤตทั้งเชิงรุกและเชิงรับในอนาคตต่อไป

ปัญหาคำถามวิจัย

1. หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกในประเด็นใดบ้าง
2. หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้แหล่งข่าวในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกจากที่ใด
3. แต่ละแหล่งข่าวที่นำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกมีเป้าหมายการนำเสนอเรื่องไข้หวัดนกเป็นไปในทิศทางใด อย่างไร
4. ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากสื่อมวลชนประเภทใดและใช้ประโยชน์จากข่าวสารในภาวะวิกฤตไข้หวัดนกอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนำเสนอ
2. เพื่อศึกษาแหล่งข่าวที่หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้ในการนำเสนอเรื่องไข้หวัดนก
3. เพื่อวิเคราะห์เป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดนกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยว่าเป็นอย่างไรและศึกษากลยุทธ์ที่ใช้
4. เพื่อศึกษาผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกว่าเปิดรับสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากสื่อมวลชนประเภทใดและใช้ประโยชน์จากข่าวสารในภาวะวิกฤตไข้หวัดนกอย่างไร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ ศึกษาเฉพาะกรณี การเกิดโรคไข้หวัดนกทั่วประเทศที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ มติชนและกรุงเทพธุรกิจ โดยเลือกจากหนังสือพิมพ์รายวันที่มียอดการอ่าน (Readership) สูงสุดในแต่ละประเภท โดยใช้ข้อมูลจาก Media Guide Pocket, 2001 เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแทนของหนังสือพิมพ์ ซึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์

ประชานิยม หนังสือพิมพ์มติชนเป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์ธุรกิจเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาตั้งแต่ วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มมีเชื้อโรคไข้หวัดนกแพร่ระบาดครั้งที่ 1 จนถึงวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2547 และตั้งแต่ต้นเดือนกรกฎาคม 2547 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2547 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาดเป็นครั้งที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาข่าวสาร (Content Analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรคไข้หวัดนก (Avian Influenza) หมายถึง โรคไข้หวัดนก (Avian Influenza) เป็นโรคที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัส Avian Influenza virus type A ในตระกูล Orthomyxoviridae ซึ่งเป็น RNA ไวรัสชนิดมีเปลือกหุ้ม โดยมี surface antigens ที่สำคัญ ได้แก่ haemagglutinin (H) มี 15 ชนิด และ neuraminidase (N) มี 9 ชนิด

ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก (Poultry businessman) หมายถึง บุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ปีก ทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพื่อประโยชน์ทางการค้า ในที่นี้ จะจำกัดเฉพาะบุคคล 3 กลุ่ม คือ 1. เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ 2. เจ้าของกิจการฟาร์มไก่ 3. ร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์จากไก่

หนังสือพิมพ์ (Newspaper) หมายถึง หนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันทั่วไป โดยเลือกศึกษาแบบเจาะจงกับหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันทั่วไปจำนวนทั้งสิ้น 3 ฉบับ ซึ่งประกอบด้วย หนังสือพิมพ์ประเภทประชานิยม จำนวน 1 ชื่อฉบับ คือ ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ จำนวน 1 ชื่อฉบับ คือ มติชน และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันธุรกิจ จำนวน 1 ชื่อฉบับ คือ กรุงเทพธุรกิจ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) หมายถึง การศึกษาเนื้อหาข้อมูลในหนังสือพิมพ์ ทั้งประเภทประชานิยม หนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพ และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันธุรกิจเรื่องโรคไข้หวัดนก โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่างๆ เช่น ความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคไข้หวัดนก สถานการณ์โรคไข้หวัดนก วิธีการป้องกันโรคไข้หวัดนก สถิติผู้เสียชีวิต ฯลฯ โดยจะทำการศึกษาทั้งการเสนอเนื้อหาข่าว บทความ (คอลัมน์) บทสัมภาษณ์ คอลัมน์ตอบปัญหาทางการแพทย์ คอลัมน์แสดงความคิดเห็น ภาพข่าวที่มีความถี่เท่าใด รวมทั้งมีเป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดนก โดยจำแนกออกเป็นการโน้มน้าวใจ (Persuasion) การสร้างภาพ (Promote) การให้ความรู้ (Education) และการนำเสนอความจริง (Fact)

เป้าหมาย หมายถึง การโน้มน้าวใจ (Persuasion) กล่าวคือ การตัดสินใจหรือชี้แนะโดยแสดงความคิดเห็นในด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกคล้อยตาม

หรือ ปฏิบัติตาม สำหรับ *การสร้างภาพ (Promote)* คือ การกระทำใดๆ ก็ตามที่จะส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานหรือองค์กรให้ดีขึ้น ในงานวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้กลยุทธ์หลายแบบ เพื่อสร้างภาพ อาทิ การใช้ บุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น นายกรัฐมนตรี ดารา ฯลฯ มาร่วมในมหกรรมกินไก่ที่สนามหลวง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลว่าจะสามารถคลี่คลายสถานการณ์นี้ได้ โดยนำเสนอผ่านภาพเหตุการณ์ประกอบข่าว เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมี *ให้ความรู้ (Education)* เช่น การเสนอสารที่เป็นความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก อาทิ คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนกของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งจะเสนอในรูปแบบของบทความ และสุดท้าย คือ *การนำเสนอความจริง (Fact)* เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก สถิติตัวเลขอัตราผู้เสียชีวิตและผู้เสียหาย ประกาศพื้นที่อันตราย จะนำเสนอในลักษณะรายงานข้อเท็จจริง โดยมีข้อมูลทางวิชาการและตัวเลขประกอบ

การกำหนดวาระข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนก หมายถึง อันดับความสำคัญของหัวข้อข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำเสนอต่อผู้อ่านโดยพิจารณาจากความถี่ (จำนวนชิ้น) ที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำเสนอ ในช่วงวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2547

ลักษณะการรายงานข่าวและการนำเสนอข่าวสาร หมายถึง ข่าว บทความ บทบรรณาธิการ บทวิเคราะห์ บทรายงาน สกู๊ป ภาพข่าวเกี่ยวกับกรณีโรคไข้หวัดนกที่มีสาระและข้อมูลเพื่อที่จะวัดคุณภาพได้ รวมทั้งข่าวสารที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ในที่นี้พิจารณาคุณภาพข่าวสารในแง่ของประเด็นข่าว แหล่งข่าว ลักษณะพาดหัว ข่าวและชื่อเรื่อง รวมถึงรูปแบบการรายงานข่าว

ยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับ (Reactive strategies) หมายถึง การวางแผนการดำเนินการต่างๆ ขององค์กร เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคหลัก (issues) ในการก้าวไปสู่เป้าหมายที่กำหนด หรือเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ต่างๆ (crisis) ที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ โดยคำนึงถึงสภาวะแวดล้อม กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารขององค์กรเป็นที่ตั้ง (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 54-56) ซึ่งในที่นี้ หมายถึง การทำสิ่งต่างๆ หลังจากที่เกิดปัญหาโรคไข้หวัดนกขึ้นแล้ว

การประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต (Crisis Public Relations) หมายถึง หน้าที่ของนักประชาสัมพันธ์ทุกหน่วยงานที่จะต้องหาทางจัดการกับภาวะวิกฤตอย่างรีบด่วนด้วยความสุชุม

รอบคอบและมีความนับไวต่อเหตุการณ์ด้วยศักยภาพที่สูงสุด โดยการร่วมกันปรึกษาวางแผน
แก้ไขกับฝ่ายบริหารหรือฝ่ายจัดการ (วิรัช ฤทธิรัตนกุล, 2543: 30)

ความหมายสำหรับงานวิจัยเรื่องนี้คือ การแจ้งข่าวสารและข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และมีคุณภาพ กล่าวคือ ประกอบด้วยรายงานข้อเท็จจริง ข้อมูลเชิงวิชาการเพื่ออธิบาย สาเหตุการเกิด
ระดับอันตราย รวมทั้งวิธีการป้องกัน แนวทางแก้ไขทั้งในระยะสั้นและระยะยาวไปยังสาธารณชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. การวิจัยนี้จะเป็นแนวทางให้สื่อหนังสือพิมพ์กำหนดประเด็นและลักษณะเนื้อหา
ข่าวสารซึ่งควรจะนำเสนอในภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต
2. การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการประชาสัมพันธ์ที่พร้อมสำหรับการแก้ไข
ภาวะวิกฤตในกรณีต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต
3. เพื่อทราบผลกระทบที่มีต่อผู้ประกอบการกิจสัตวปีกจากการนำเสนอข่าวสารในหน้า
หนังสือพิมพ์และการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤต เพื่อเตรียมความพร้อมและ
เป็นแนวทางในการวางแผนนโยบายการบริหารภาวะวิกฤตในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎี

ในการศึกษาเรื่อง“การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก” อาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบในการทำวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต
2. ทฤษฎีการจัดการการสื่อสาร
3. ทฤษฎีการพึ่งพาข่าวสาร
4. แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนกับสังคม
5. บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์
6. แบบจำลองผู้เฝ้าประตูของเวสลีย์และแมคคีน
7. แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสาร
8. แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ
9. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การระบาดของโรคไข้หวัดนกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งนี้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2546 ถือว่าเป็นครั้งแรกที่พบในประเทศไทย การกลายพันธุ์ของไวรัสที่ถ่ายทอดข้ามสายพันธุ์จากสัตว์สู่คนทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บใหม่ๆ ที่มนุษย์ไม่เคยประสบมาก่อน อย่างโรคเอดส์ อีโบล่า และซาร์ส ซึ่งกลายเป็นภัยอันตรายที่ทำลายล้างชีวิตมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาโดยตลอด โรคไข้หวัดนกเป็นหนึ่งในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างทันทีทันใด จึงกลายเป็นวิกฤตที่กระทบต่อหลายประเทศในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้ แต่ละประเทศจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมเพื่อที่จะรับมือกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการคลี่คลายสถานการณ์ให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะภาวะวิกฤต

คาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 53) ได้อธิบายถึงสิ่งที่บ่งบอกว่าสถานการณ์นั้นกำลังอยู่ในภาวะวิกฤตหรือไม่ โดยพิจารณาจากองค์ประกอบดังนี้

1.1) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน กล่าวคือ เหตุการณ์ปกติต่างๆ จะดำเนินไปเรื่อยๆ นับเป็นปีๆ ซึ่งกินเวลานาน แต่ภาวะวิกฤตจะเกิดขึ้นอย่างทันใด เช่นเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกในปัจจุบัน

1.2) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิดมาก่อน แม้ว่าจะมีบางคนที่เตรียมการสำหรับรับเหตุการณ์ในภาวะวิกฤตบ้าง แต่คนส่วนใหญ่ก็มักคิดเข้าข้างตนเองว่า น่าจะเกิดกับคนอื่นมากกว่า ดังเช่นโรคไข้หวัดนกที่แพร่ระบาดอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคนส่วนใหญ่มองว่าเป็นปัญหาไกลตัวที่น่าจะเกิดกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ปีกโดยตรง เช่น คนเลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์ม เป็นต้น

1.3) มีคุณลักษณะของความฉุกเฉิน ซึ่งมีผลกระทบทั้งต่อร่างกายและจิตใจ เช่น หวาดกลัวตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น ไม่กล้ารับประทานไก่ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องปฏิบัติการอย่างฉับพลันทันที โดยมีขั้นตอนที่เหมาะสม

1.4) มีผลกระทบต่อสาธารณชน เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคนเป็นจำนวนมาก ทั้งญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูง จึงจำเป็นต้องแก้ไขหรือดำเนินการต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างทันทีทันใด

1.5) ก่อให้เกิดอันตรายและกระทบต่อสถานภาพ เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้น จะส่งผลโดยตรงต่อครอบครัวของผู้เสียหายสูงขึ้นหรือต่ำลงได้ ดังเช่นกรณีโรคไข้หวัดนกระบาด ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่สูญเสียเงินเป็นจำนวนมากจากการที่ไก่ตายทิ้งแล้ว รวมถึงค่าใช้จ่ายในการหามาตรการป้องกันโรค

นอกจากนี้ คาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 13) ยังได้กล่าวถึง ทฤษฎีของภาวะวิกฤตไว้ว่า “วิกฤต” เป็นภาวะที่ผิดหวังรุนแรงชั่วคราวและไม่สามารถจัดระเบียบใดๆ ได้ มักไม่สามารถต่อสู้กับสถานการณ์นั้นๆ ได้ และจะใช้ความเชื่อของตนเองในการแก้ปัญหา จึงก่อให้เกิดผลทั้งผลลบและผลบวก สำหรับกรณีโรคไข้หวัดนกนั้น เกษตรกรไม่มีความรู้เรื่องการกำจัดซากไก่อย่างถูกต้อง จึงนำไปทิ้งน้ำก็ดี ทิ้งในขยะก็ดี ประกอบกับเป็นช่วงที่สถานการณ์สับสนวุ่นวาย จึงทำให้เกิดปัญหาเชื้อโรคระบาดอย่างรวดเร็ว

เจมส์ เอ. โรบินสัน (James A. Robinson, 1968: 510-514) ได้อธิบายถึง ความหมายของวิกฤตการณ์พอสรุปได้ว่า วิกฤตการณ์ หรือ crisis นั้น เป็นคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกับคำ

ว่า stress (ความฉุกฉุน) panic (ความอลหม่าน) disaster (ความหายนะ) violence (ความรุนแรง) เมื่อมองรวมๆ แล้ว วิกฤตการณ์ คือ สถานการณ์หรือเหตุการณ์อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการตัดสินใจ เมื่อพิจารณาถึงลงไปในเชิงทฤษฎี โรบินสันได้อ้างถึงงานค้นคว้าทางวิชาการของไวเนอร์และคานัน (Wiener&Kahn) ซึ่งได้ทำการศึกษาและประมวลลักษณะของวิกฤตการณ์ว่ามีลักษณะทั่วไปถึง 12 มิติ (เจมส์ เอ. โรบินสัน) (James A. Robinson, 1968: 510-511) ดังนี้

- 1) โดยทั่วไปแล้ว วิกฤตการณ์คือ ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของเหตุการณ์หรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
  - 2) วิกฤตการณ์ คือ สถานการณ์ซึ่งบุคคลผู้มีส่วนร่วมมีความต้องการในระดับสูงที่จะให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง
  - 3) วิกฤตการณ์จะคุกคามต่อเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง
  - 4) วิกฤตการณ์เป็นเหตุการณ์ที่ตามมาจากการเกิดขึ้นของผลบางอย่างที่จะกำหนดอนาคตของผู้ที่เกี่ยวข้อง
  - 5) วิกฤตการณ์ประกอบด้วยจุดบรรจบของเหตุการณ์ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดสถานการณ์ใหม่
  - 6) วิกฤตการณ์สร้างความไม่แน่นอนใจในการควบคุมสถานการณ์และในการสร้างทางเลือกต่างๆ ที่จะมีต่อเรื่องนั้น
  - 7) วิกฤตการณ์ลดความสามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์และผลที่จะเกิดขึ้น
  - 8) วิกฤตการณ์ทำให้เกิดสภาวะฉุกเฉิน ซึ่งมักจะสร้างความฉุกฉุนและความวิตกกังวลในบรรดาผู้มีส่วนร่วม
  - 9) วิกฤตการณ์ก็คือ สถานการณ์ที่ผู้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ รู้ขีดขาดสารสนเทศ (Information) อย่างผิดปกติ
  - 10) วิกฤตการณ์เพิ่มความกดดันทางด้านเวลาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
  - 11) วิกฤตการณ์ถูกกำหนดโดยความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนร่วม
  - 12) วิกฤตการณ์เพิ่มความตึงเครียดระหว่างผู้มีส่วนร่วม โดยเฉพาะในวิกฤตการณ์ทางการเมืองซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ระหว่างชาติต่างๆ
- เช่นเดียวกันกับมิลเลอร์และอิสโค (Miller & Iscoe) นักวิชาการซึ่งได้ศึกษาลักษณะของ

วิกฤตการณ์ในกระบวนการศึกษาทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา ได้สรุปลักษณะของวิกฤตการณ์ในทำนองเดียวกันกับที่ไวเนอร์และคาห์น (Wiener&Kahn) สรุปไว้ (เจมส์ เอ. โรบินสัน) (James A. Robinson, 1968: 511) คือ

- 1) วิกฤตการณ์มีลักษณะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงมากกว่าจะเกิดขึ้นแบบเรื้อรังอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่อย่างไรก็ตาม ยากที่จะกำหนดว่า วิกฤตการณ์แต่ละครั้งจะกินเวลานานเท่าใด
- 2) วิกฤตการณ์จะมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมที่ “ไม่พึงปรารถนา” เช่น ความไร้ประสิทธิภาพ
- 3) วิกฤตการณ์คุกคามเป้าหมายของบุคคลหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้อง
- 4) วิกฤตการณ์มีลักษณะเป็นสิ่งที่ต้องเทียบกับสิ่งอื่น
- 5) วิกฤตการณ์เป็นสาเหตุของความตึงเครียดในอินทรีย์ (organism) ซึ่งมีผลทั้งทางร่างกายและจิตใจ

จากลักษณะข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกถือว่าเป็น “วิกฤตการณ์” ที่ควรได้รับการแก้ไขโดยด่วน เนื่องจากมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว เช่น เป็นภาวะที่เกิดขึ้นมาอย่างกะทันหันและส่งผลกระทบต่อบุคคลเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ลักษณะภาวะวิกฤตนี้เป็นตัวช่วยให้คาดเดาสภาพการณ์ที่จะเกิดจากภาวะวิกฤตตามมาได้ดังแนวคิดต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เกิดจากภาวะวิกฤต

1) สภาพการณ์ตื่นตระหนก

เจมส์ เอ. โรสแมน (James N. Roseman, 1969: 415) ได้กล่าวถึง ภาวะวิกฤตว่า เป็นเรื่องที่น่าสะพรึงกลัว เกิดขึ้นกะทันหัน และสร้างความตระหนกตกใจ

ความตื่นตระหนกของฝูงชน (Collective excitement) หมายถึง สภาพของอารมณ์ตึงเครียดที่เกิดขึ้นกับสาธารณชน คำว่า สาธารณชนในที่นี้อาจครอบคลุมถึงประชาชนทั้งหมดในสังคมนั้นคงอยู่ในสภาวะสงคราม หรืออาจหมายถึง คนในกลุ่มเล็กๆ กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งก็ได้ (พัชนี เสงี่ยมวิทยา และคณะ, 2538: 123-125)

การเกิดสภาพตื่นตระหนกของฝูงชนอาจเกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ คือ เกิดขึ้นเอง หรืออาจเกิดขึ้นจากการได้รับข่าวสารซึ่งมีความถี่สูงหรือมีการเน้นเป็นพิเศษ ประกอบกับข่าวสารนั้นมี

เนื้อหาที่กระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนก เช่น ข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกระบาดจนทำให้มีผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ตื่นตระหนกอย่างมาก

สำหรับกรณีโรคไข้หวัดนกนั้น คำว่า “สาธารณชน” น่าจะหมายถึง กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เจ้าของฟาร์ม ผู้บริโภค รวมถึงประชาชนทั่วไปที่เกิดความรู้สึกกังวลและหวาดกลัวกับการติดเชื้อโรค ซึ่งส่งผลให้เกิดความตื่นตระหนกไม่กล้าบริโภคเนื้อไก่ในช่วงนี้ เนื่องจากได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องโรคระบาดนี้อย่างต่อเนื่องเป็นประจำและผ่านทางสื่อมวลชนทุกช่องทาง อาทิ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

หากมองในแง่ระดับความรุนแรงของความตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นกับประชาชนเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกนั้น สามารถศึกษาสภาพความตื่นตระหนกของฝูงชนได้โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ (พัชนี เขยจรรยา และคณะ, 2538: 123-125) คือ

1) *ความตื่นตระหนกอย่างรุนแรง (High Collective Excitement)* คือ สภาพความตื่นเต้นตกใจหรือความตึงเครียดอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากสภาพเงื่อนไขในสังคมที่ประสบความหายนะ ความเสียหาย ที่อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดขึ้นจากการกระทำของประชาชนในสังคมนั้น เช่น การประสบกับภัยทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม แผ่นดินไหว อัคคีภัย โรคระบาดหรือเกิดจากสภาพสงคราม การปฏิวัติ การจลาจล ฯลฯ เมื่อเกิดสภาพการณ์ดังกล่าวขึ้นแล้วจะแผ่ขยายออกไปและส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคมเป็นจำนวนมาก และคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ยาก สภาพดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ และมีความต้องการข่าวสารมาก ทั้งข่าวสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือเรียกกันว่า “ข่าวลือ” เมื่อมีความต้องการข่าวสารมาก ผู้รับข่าวสารจะกลั่นกรองน้อย ข่าวสารจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว ส่วนลักษณะของเนื้อหาข่าวสารส่วนมากจะเป็นแบบไม่เป็นทางการ รวมทั้งมีลักษณะที่ก่อให้เกิดการแสดงออกทางอารมณ์ร่วมกันต่อเหตุการณ์ที่ประสบร่วมกัน นอกจากนี้ ลักษณะของข่าวสารจะไม่แน่นอน

2) *ความตื่นตระหนกระดับกลาง (Moderate Collective Excitement)* คือ สภาพความตื่นตระหนกในระดับปานกลาง เกิดขึ้นจากเงื่อนไขบางประการที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาหรือเผชิญปัญหาในสังคม เช่น การเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง หรือสังคม การตัดสินใจของรัฐบาลที่มีผลต่อประชาชน หรือแม้แต่การประสบกับภัยธรรมชาติ ภาวะจลาจล ความวุ่นวายทางสังคมที่มีระดับความรุนแรงน้อยกว่าสภาพที่เกิดขึ้นในข้อแรก สภาพความตื่นตระหนกที่เกิดขึ้นนี้มีผลต่อการรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสารและการกลั่นกรองข่าวสารในระดับปานกลาง

3) *ความตื่นตระหนกในระดับต่ำ (Low Collective Excitement)* คือ สภาพความตื่นตระหนกเล็กน้อย เป็นความตึงเครียดเล็กๆ น้อยๆ ที่เกิดขึ้นตามปกติของการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เช่น การเผชิญในการทำงาน หรือความวุ่นวายเล็กน้อยในชีวิตประจำวัน สภาพดังกล่าวมีผลต่อการรับข่าวสาร ความต้องการข่าวสาร ตลอดจนการแพร่กระจายข่าวในระดับต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวลือมีการแพร่กระจายน้อย ข่าวลือที่เกิดขึ้นมีหน้าที่เป็นเพียงส่วนเสริมจากข่าวสารที่เป็นทางการในบางเรื่องเท่านั้น

การศึกษาเรื่องความตื่นตระหนกของฝูงชนมีความสำคัญ เพราะเหตุว่าสภาพของความตื่นตระหนกมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารในสังคม โดยเฉพาะการสื่อสารกับมวลชน บางครั้งสื่อมวลชนมีได้ตั้งใจที่จะกระจายข่าวสารเพื่อสร้างความตื่นตระหนกแก่ฝูงชนโดยตรง แต่อาจจะเกิดจากการที่บรรณาธิการและนักข่าวทั่วไปเลือกเสนอข่าวสาร โดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับข่าวสารเท่าไรนัก แม้จะได้ตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบรรณาธิการ และนักข่าวว่าข่าวสารนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด และจะเป็นที่สนใจแก่ประชาชนหรือไม่ ซึ่งที่จริงแล้วข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริงนั้น อาจไม่มีโอกาสปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เลยก็ได้ (D.M. White, 1950:50) ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอข่าวที่สร้างความตื่นตระหนกให้กับสาธารณชน

2) **สภาวะการสูญเสีย**

เมื่อเกิดภาวะวิกฤต สิ่งที่จะเกิดตามมาคือ การสูญเสีย ดังนั้น ในการศึกษาภาวะวิกฤต จึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงความหมายของการสูญเสีย (The concept of loss) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลขาดหรือไม่ได้รับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะสนองต่อความต้องการพื้นฐานที่ตนเองต้องการ ซึ่งสิ่งที่บุคคลสูญเสียนั้น อาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกหรือภายในร่างกายก็ได้ เช่น สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง รวมไปถึงความเศร้าโศก เสียใจ โดยในแต่ละช่วงเวลา ต้องอาศัยการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อลดความรู้สึกนี้ จึงจำเป็นต้องศึกษาหน้าที่ของการสื่อสารอย่างถูกต้อง เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการสื่อสารในภาวะวิกฤต

การสื่อสารเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะไขไปสู่ความรู้สึกทั้งบวกและลบของคนในสังคม ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้คนในสังคมเข้าใจกันได้ดี โดยเฟรดเดอริค (Frederick, 1989: 72-81) ได้แบ่งหน้าที่ต่างๆ ของการสื่อสารไว้ดังนี้

1. การสื่อสารเพื่อทราบข้อมูล (Information) หมายถึง การให้ข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ไม่มีการจูงใจ ไม่มีสารบันเทิงอื่นใด
2. การสื่อสารเพื่อความบันเทิง (Entertainment) หมายถึง ความน่าสนใจในการสื่อสาร ซึ่งจะสอดแทรกความบันเทิงลงไปในเรื่องหา ทำให้ข้อมูลนั้นน่าสนใจมากขึ้น
3. การสื่อสารเพื่อการแนะนำ (Instruction) หมายถึง การตีความจากข้อเท็จจริง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสาธิต การแสดง ซึ่งถือว่าการแนะนำ
4. การสื่อสารเพื่อการจูงใจ (Persuasion) เป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนที่สุด เพราะรวมตั้งแต่ ข้อมูล ความบันเทิง การแนะนำ โดยในขั้นตอนนี้ ต้องคำนึงถึงความเชื่อและพฤติกรรมของประชาชนเพื่อที่จะจูงใจให้ถูกทาง

หากทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร พิจารณาเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่เหมาะสมและใช้การสื่อสารได้เหมาะกับหน้าที่ของมันแล้ว จะช่วยให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพ แชนนอนและวีเวอร์ (Shannon and Weaver, 1960: 35-36) ได้กล่าวว่า สิ่งรบกวนทางจิตใจ ได้แก่ อคติ อารมณ์ ปัญหาในใจของผู้ฟังจะเป็นเหตุให้เกิดการจำกัดประสิทธิภาพของการถ่ายทอดสาร ซึ่งส่งผลให้การสื่อสารไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

เมื่อเลือกหน้าที่การสื่อสารได้แล้ว ในขั้นต่อไปจำเป็นต้องศึกษาเรื่องการประชาสัมพันธ์ เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ให้ดีขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต

เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้นแล้วนั้น ควรเข้าไปแทรกในเหตุการณ์เพื่อก่อให้เกิดผลในเชิงป้องกัน ใน 3 ลักษณะ (คาร์ล เอ. สไลเคิว) (Karl A. Slaikeu, 1984: 53) ดังนี้

1. เพื่อลดความสับสนอลหม่าน
2. เพื่อลดผลกระทบของเหตุการณ์
3. เพื่อพ่วงไม่ให้เกิดความเสียหายหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้มีอำนาจ ในที่นี้หมายถึง รัฐบาล จึงต้องดำเนินการบริหารภาวะวิกฤตนี้ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้น

การบริหารภาวะวิกฤต (Crisis Management)

วิรัช ลภีรัตนกุล (2543) ได้อธิบายหลักวิธีการประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตฉุกเฉินและการบริหารภาวะวิกฤต (Crisis Management) ดังนี้

1) ยึดหลักการสื่อสารในภาวะวิกฤตที่นักประชาสัมพันธ์มืออาชีพทั่วโลกรู้จักกันดีและนิยมกระทำกันก็คือ“จงบอกทุกสิ่งทุกอย่างแก่ประชาชนและบอกให้เร็วที่สุด” กล่าวคือ รัฐบาลควรประชาสัมพันธ์บอกกล่าวหรือแถลงชี้แจงรายละเอียดทุกสิ่งทุกอย่างให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจนในเวลาที่สุดเร็วฉับไวและทันการณ์ที่สุด เพราะในภาวะวิกฤตเช่นนี้ ประชาชนย่อมมีความเครียดร้อนใจ และอยากรู้ในเหตุการณ์อย่างมากที่สุด ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น จะได้เกิดความรู้สึกรู้สึกเข้าใจหรือสบายใจขึ้นและเป็นการลดความเครียดที่กดดันลงได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วฉับไวย่อมสามารถป้องกันและสยบข่าวลือได้โดยทันทีด้วย ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนย่อมลดความตื่นเต้นและมีอารมณ์สงบลง

2) รัฐบาลควรชี้แจงและอธิบายให้ประชาชนทราบและเข้าใจว่า รัฐบาลไม่ได้นิ่งนอนใจหรือมัวนั่งเฉยอยู่ แต่กำลังทำงานเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อยู่อย่างเร่งด่วน โดยมีการแถลงข่าวให้ทราบอยู่ตลอดเวลา

3) การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในช่วงภาวะวิกฤตนั้น ต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่มีการเผยแพร่ออกมาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มิใช่หยุดชะงัก หรือขาดตอน

4) โฆษกหรือผู้แถลงข่าวในภาวะวิกฤตควรมีจำนวนจำกัด ปกติมักนิยมใช้เพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อความเป็นเอกภาพ และไม่สับสนยุ่งเหยิง หรือแถลงข่าวไม่ตรงกัน ชัดแย้งกันเอง

5) อย่าเปิดโอกาสให้ประชาชนนำเอาเหตุการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นไปแล้วลือเชื่อมโยงกับเหตุการณ์วิกฤตที่เลวร้ายกว่า

6) แถลงการณ์หรือถ้อยแถลงขององค์กร/บริษัท ควรให้ข้อเท็จจริงตรงไปตรงมา ไม่ควรใช้วิธีไปปิดมดเท็จ ยกเมฆหรือเดาสุ่ม

7) การแถลงข่าวสื่อมวลชน หรือการแถลงข่าวสู่ประชาชนโดยตรง ประชาชนควรได้รับการบอกกล่าวข่าวสารอย่างถูกต้องบริบูรณ์บ่อยๆ เท่าที่จะทำได้

8) ควรมีการวางแผนในเชิงปฏิบัติสำหรับการจัดการกับภาวะวิกฤตหรือแผนการสื่อสารในยามวิกฤต

9) ต้องมีการฝึกฝนความพร้อมของเจ้าหน้าที่เพื่อรับมือกับภาวะฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้นได้

10) ต้องมีการคาดการณ์ล่วงหน้า เพื่อป้องกันล่วงหน้า

11) มีการชดเชยค่าเสียหายให้โดยรวดเร็ว

12) หากเป็นความผิดพลาดขององค์กร จะต้องแสดงความรับผิดชอบและขออภัยต่อผู้เสียหายหรือแสดงความเสียใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะภาวะวิกฤต แนวคิดเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เกิดจากภาวะวิกฤต แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการสื่อสารในภาวะวิกฤต แนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต จะเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยได้นำไปใช้อ้างอิงและศึกษากลยุทธ์การบริหารการสื่อสารในภาวะวิกฤตกรณีศึกษาโรคไข้หวัดนกต่อไป ซึ่งจะนำมาเป็นแนวทางในการตอบปัญหานำการวิจัยข้อที่ 3

ทฤษฎีการจัดการการสื่อสาร

แนวคิดด้าน “การจัดการ” (Management) เป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งเปรียบเสมือนฐานราก (foundation) ที่สำคัญของการสื่อสารเชิงประยุกต์

การจัดการการสื่อสารเชิงประยุกต์ (Applied management communication) หมายถึงกระบวนการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรในเชิงการวางแผน การตัดสินใจ และการปรับแก้ในงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านข้อมูลข่าวสารต่างๆ ขององค์กร และการบริหารการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในหมู่สาธารณชน ทั้งนี้เพื่อการรักษาสัมพันธภาพระหว่างสาธารณชนกับองค์กร การกระตุ้นพฤติกรรมของสาธารณชนในด้านที่พึงประสงค์และการพัฒนาภาพลักษณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 2)

สำหรับงานวิจัยนี้ จะมุ่งเน้นยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับ (Reactive strategies) หมายถึงการวางแผนการดำเนินการต่างๆ ขององค์กร เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคหลัก (issues) ในการก้าวไปสู่เป้าหมายที่กำหนด หรือเพื่อรับมือวิกฤตการณ์ต่างๆ (crisis) ที่องค์กรไม่สามารถควบคุมได้ โดยคำนึงถึงสภาวะแวดล้อม กลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ในการสื่อสารขององค์กรเป็นที่ตั้ง

ยุทธศาสตร์หลักในการสื่อสารเชิงรับ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์หลัก คือ การชั่งชั่งจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน การแสดงปฏิกิริยาเชิงก้าวร้าว การแสดงปฏิกิริยาปกป้อง การพูดจาให้ดูน่าสงสาร การกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไข และการไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- **การชั่งชั่งจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน**

ในที่นี้ การชั่งชั่งจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน หมายถึง การที่องค์กรทำหน้าที่รายงานข้อมูลเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นให้กับสาธารณชน ก่อนหน้าที่องค์กรอื่นจะดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการคัดค้าน การประท้วง หรือการประณาม

หรือการเปิดเผยความจริง เป็นต้น โดยองค์กรมักนิยมใช้ยุทธวิธีในการแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์ กับสื่อมวลชนเพื่อให้สื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแพร่กระจายข่าวสารต่อไปยังสาธารณชน

จุดเด่นของการใช้ยุทธศาสตร์นี้ คือ จังหวะเวลาในการให้ข้อมูลข่าวสารกับ สาธารณชน โดยการที่องค์กรสามารถช่วงชิงเวลาในการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ให้ สาธารณชนได้ก่อนที่องค์กรอื่นๆ จะเคลื่อนไหว หรือดำเนินการใดๆ นั้น มักเป็นการกระทำที่นำไปสู่ การสร้างการรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับท่าทีและจุดยืนขององค์กร ซึ่งหากองค์กรได้มีการเตรียม ในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี และสามารถให้ข้อมูลได้ละเอียด ชัดเจน และครบถ้วน และต่อเนื่อง การดำเนินการดังกล่าวมักส่งผลต่อการกระตุ้นการรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับท่าทีที่จริงจังในการ เปิดเผยความจริง และพยายามแก้ไขปัญหขององค์กร

อย่างไรก็ตาม องค์กรที่สามารถช่วงชิงจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชน มักเป็นองค์กรที่ได้การวางระบบการตรวจสอบภาวะแวดล้อมต่างๆ และมีการออกแบบการจัดเก็บ ระบบข้อมูลข่าวสารภายในองค์กรเป็นอย่างดี อันทำให้องค์กรสามารถรับรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหา ภายในองค์กร อย่างชัดเจน และสามารถประมวลมุมมอง ท่าที และความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อปัญหาดังกล่าวได้อย่างแม่นยำ

● การแสดงปฏิกิริยาแข็งกร้าว

การแสดงปฏิกิริยาก้าวร้าว หมายถึง การกระทำใดๆ ในเชิงการจู่โจม การคุกคาม หรือการทำให้อีกฝ่ายหนึ่ง อาจจะเป็นคู่แข่ง ฝ่ายตรงข้าม หรือศัตรูเกิดความอับอาย ภายหลังจาก ที่ฝ่ายตรงข้ามพยายามให้ข้อมูลกับสาธารณชนเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น และพยายาม ชี้ให้เห็นว่าองค์กรคือผู้กระทำผิดโดยองค์กรและฝ่ายตรงข้ามนิยมใช้ยุทธวิธีการแถลงข่าวกับ สื่อมวลชน หรือการให้ข้อมูลกับผู้สื่อข่าวโดยตรงแบบตัวต่อตัว หรือแบบเฉพาะกลุ่ม

จุดเด่นของการใช้ยุทธศาสตร์นี้ คือ การที่องค์กรมีข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับ วิกฤตการณ์อย่างชัดเจน ทั้งในเชิงที่มาที่ไป สาเหตุ พัฒนาการของวิกฤตการณ์ และผลกระทบ ต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรยังจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้ามเป็นอย่างดี โดยเฉพาะข้อมูล ด้านลบเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆของฝ่ายตรงข้าม ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับท่าทีของสาธารณชนต่อ องค์กรดังกล่าว

การแสดงปฏิกิริยาก้าวร้าวจะกระทำได้ดี ในกรณีที่สถานการณ์วิกฤตมิใช่เกิดขึ้น จากการกระทำขององค์กรโดยตรง หรือเป็นข้อมูลที่ถูกลบฝ่ายตรงข้ามบิดเบือนความจริง และใน ขณะเดียวกันองค์กรมีข้อมูลที่เป็นความจริงอยู่ในมือ พร้อมๆ กับข้อมูลด้านลบขององค์กรคู่ตรง ข้าม

อย่างไรก็ตาม การแสดงปฏิกริยาก้าวร้าว จะนำไปสู่การเกิดวิกฤติซ้ำซ้อนกับองค์กรอย่างรุนแรง และอาจนำไปสู่การขาดความเชื่อมั่น การยอมรับ และการปฏิเสธการบริโภคผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการล่มสลายของผลิตภัณฑ์ หรือขององค์กร ในกรณีที่องค์กรเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์จริง และพยายามปกปิดข้อมูลที่แท้จริงที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์หรือปัญหาภายในองค์กร

- **การแสดงปฏิกริยาปกป้อง**

การแสดงปฏิกริยาปกป้อง หมายถึง การที่องค์กรมีท่าทีเชิงการปฏิเสธว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ หรือเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ หรือการพยายามแก้ตัวในประเด็นต่างๆ ที่ถูกกล่าวหา หรือโจมตี หรือพยายามบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ เพื่อใช้ในการอธิบายวิกฤตการณ์ ทั้งนี้เพื่อให้สาธารณชนรู้สึกเบาใจลงเกี่ยวกับระดับความรุนแรงของวิกฤตการณ์ โดยนิยมใช้กลวิธีการให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน การแถลงข่าว และการให้ข้อมูลโดยตรงกับสื่อมวลชน เฉพาะราย หรือการผลิตสื่อต่างๆ อาทิ ข่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ หรือบทความต่างๆ และนำสื่อดังกล่าวเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน ตลอดจนการให้บุคคลที่สามที่มีความน่าเชื่อถือออกมาทำหน้าที่ให้ข้อมูลเชิงปกป้องแทนองค์กร

จุดเด่นของยุทธศาสตร์นี้ได้แก่ วิกฤตการณ์ดังกล่าว มีความคลุมเครือ และเป็นไปได้ยากที่จะระบุว่า ใครคือต้นตอที่แท้จริงของวิกฤตการณ์ ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามพยายามกล่าวหา ประณาม หรือเรียกร้องให้องค์กรแสดงความรับผิดชอบต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น

การแสดงปฏิกริยาปกป้อง จะกระทำได้ดีในกรณีที่องค์กรสามารถเกาะติดและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ทั้งที่ผ่านสื่อมวลชน และไม่ผ่านสื่อมวลชนได้อย่างละเอียด และในขณะเดียวกันก็มีข้อมูลต่างๆ ที่ถูกต้อง และแม่นยำอยู่ในมือ หรือรู้ว่าใครคือบุคคลที่มีข้อมูลต่างๆ เหล่านั้นอยู่ในมือ และองค์กรสามารถเจรจาให้บุคคลดังกล่าวทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลกับสาธารณชนแทนองค์กรได้

อย่างไรก็ตาม หากข้อมูลที่องค์กร หรือบุคคลที่สามเผยแพร่กับสาธารณชนไม่เป็นความจริง หรือองค์กรพยายามปกปิดข้อมูลที่แท้จริง องค์กรก็อาจจะเผชิญกับวิกฤตการณ์ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ในเชิงการขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กร การปฏิเสธการใช้สินค้าขององค์กร อันนำไปสู่ ความล่มสลายได้ เมื่อมีกลุ่มบุคคลต่างๆ นำเสนอความจริงกับสาธารณชน

- **การพูดจาให้ดูน่าสงสาร**

การพูดจาให้ดูน่าสงสาร หมายถึง การแสดงท่าทีต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้สาธารณชน

เกิดความรู้สึกสงสาร หรือเห็นอกเห็นใจที่องค์กรต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น โดยยุทธศาสตร์สามารถใช้ได้ใน 2 กรณี คือ ในกรณีที่องค์กรเองยังไม่มี ความชัดเจนเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ และในกรณีที่มีความชัดเจนแล้วว่า องค์กรเป็นต้นตอหรือเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์โดยตรง

ในกรณีแรก องค์กรมักให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนถึงความรู้สึกห่วงใย หรือเศร้าโศกที่เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวขึ้น และรู้สึกเสียใจที่ฝ่ายต่างๆ มองว่า องค์กรคือต้นตอของวิกฤตการณ์ ส่วนในกรณีหลัง องค์กรมักกล่าวคำขอโทษเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนแสดงออกถึงท่าทีต่างๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกเสียใจต่อเหตุการณ์นั้นๆ

จุดเด่นของยุทธศาสตร์การพูดจาให้ดูน่าสงสารอยู่ที่วิธีการสื่อสารและบุคลิกภาพของผู้บริหารระดับสูงที่ทำหน้าที่สื่อสารกับสาธารณชน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกใช้คำพูด จังหวะจะโคนในการพูด น้ำเสียง สีหน้า แววตา ตลอดจนการแต่งกาย และการใช้องค์ประกอบเชิงสัญลักษณ์อื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีขององค์กรต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว

● การกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไข

การกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไขเป็นยุทธศาสตร์ที่ดำเนินการใน 2 กรณี คือ ในกรณีที่ภายในองค์กรเองก็ยังไม่มีความชัดเจนเกี่ยวกับที่มาที่ไปของวิกฤตการณ์ หรือในกรณีที่มีข้อมูลชัดเจนแล้วว่า องค์กรเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ โดยในกรณีที่ยังไม่มีความชัดเจน องค์กรอาจใช้ยุทธวิธีในการให้ข้อมูลกับสื่อมวลชนเป็นระยะๆ เกี่ยวกับความพยายามดำเนินการสืบสวนข้อมูลเพิ่มเติม และความคืบหน้าต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือการประสานงานในการเชิญบุคคลที่น่าเชื่อถือในสังคมซึ่งเป็นตัวแทนของสาธารณชนกลุ่มต่างๆ เข้ามาดำเนินการสืบสวนข้อมูลเพิ่มเติมร่วมกับองค์กร และรายงานข้อมูลกับสาธารณชนเป็นระยะๆ ส่วนในกรณีที่องค์กรรู้ว่าตนเองเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ องค์กรอาจแสดงความรับผิดชอบต่างๆ อาทิ การใช้ยุทธวิธีแถลงข่าวเกี่ยวกับการยอมรับการกระทำผิด และในขณะเดียวกัน สัญญาเกี่ยวกับความพยายามในการปรับปรุงพฤติกรรม นอกจากนี้ยังอาจเปิดโอกาสในการจัดกิจกรรมเชิงหารือกับกลุ่มบุคคลที่สาธารณชนให้ความเชื่อถือ เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน และในขณะเดียวกับองค์กรก็ปฏิบัติตามคำแนะนำเกี่ยวกับทางออกที่เหมาะสมนั้นๆ พร้อมทั้งให้ข้อมูลกับสาธารณชนเกี่ยวกับความคืบหน้าในการแก้ไข เป็นต้น

การกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไข เหมาะกับองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารสองทางอย่างสมดุล หรือองค์กรที่ไม่สามารถหาทางออกได้อย่างชัดเจนด้วยตนเอง หรือองค์กรที่ถูกสาธารณชนกดดันให้แสวงหาทางออกโดยเร่งด่วน ซึ่งการใช้ยุทธศาสตร์ในการกระทำพฤติกรรม

เชิงแก้ไขจะเป็นการช่วยลดความกดดันต่างๆ ที่เกิดขึ้น และในขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามขององค์กรในการรับผิดชอบต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ยุทธศาสตร์ดังกล่าวไม่เหมาะกับวิกฤตการณ์ที่ยังมีความคลุมเครือ และไม่รู้ว่ใครเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์บ้าง และไม่เหมาะกับองค์กรที่ผู้บริหารระดับสูงมีความเป็นเผด็จการสูง ไม่เชื่อมั่นในทีมงานการจัดการสื่อสาร และไม่ยินยอมฟังข้อแนะนำจากกลุ่มอื่นๆ เนื่องจากการกระทำดังกล่าว อาจนำไปสู่การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารในหน่วยงานและอาจทำให้นักจัดการสื่อสารไม่สามารถแสดงฝีมือในการแก้ไขวิกฤตการณ์ได้

● การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง

การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง หรือการวางเฉย หมายถึงการไม่ดำเนินการใดๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงท่าที มุมมอง และปฏิกิริยาขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ ในขณะเดียวกันพยายามใช้จังหวะดังกล่าวในการติดตามสถานการณ์ความเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่นๆ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์อย่างใกล้ชิด

จุดเด่นประการหนึ่งของยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง อยู่ที่การวางระบบการจัดการข้อมูลขององค์กร โดยองค์กรที่เลือกยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง จำเป็นต้องมีความแม่นยำในการจัดเก็บ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ ทั้งในเชิงข้อมูลภายในขององค์กรเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ มุมมองของพนักงานภายในองค์กรต่อวิกฤตการณ์และต่อความเกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลภายนอกต่างๆ โดยเฉพาะจุดยืนและท่าทีของสื่อมวลชน และบุคคลต่างๆ ที่ให้สัมภาษณ์ในสื่อมวลชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวมีความสำคัญต่อการตัดสินใจต่างๆ ในเชิงท่าทีขององค์กรและของผู้บริหารองค์กรต่อวิกฤตการณ์

นอกจากนั้นท่าทีของผู้บริหารองค์กร ยังมีความสำคัญต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง โดยผู้บริหารองค์กรมักแสดงท่าทีการวางเฉยต่อเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยการปฏิเสธการให้สัมภาษณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ ไม่ว่าจะเป็นมุมมองส่วนตัวต่อวิกฤตการณ์ ท่าทีขององค์กรต่อวิกฤตการณ์ ที่มาที่ไป และแนวทางการแก้ไข ตลอดจนหลีกเลี่ยงการไปปรากฏตัวในที่สาธารณะ และการพูดคุยกับคนทั่วไปเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ อย่างไรก็ตามผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิดกับนักจัดการสื่อสารขององค์กร และพร้อมที่จะรับฟังและดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้อง ยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิงเป็นสิ่งที่เหมาะสม ในกรณีที่องค์กรมิได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิกฤตการณ์หรือในกรณีนี้ที่

วิกฤตการณ์ดังกล่าวยังมีความคลุมเครือในด้านต่างๆ อาทิ ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุของวิกฤตการณ์ และผลต่างๆ ที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตามยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง ไม่เหมาะที่จะใช้ในกรณีที่ต้องคัดค้านเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากการที่องค์กรซึ่งเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์ไม่พยายามดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจทำให้ถูกสังคมตีความได้ว่า องค์กรพยายามปิดบังความจริง และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่างๆ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวสามารถพัฒนาไปสู่การล่มสลายขององค์กรได้ในที่สุด (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 55-57)

นอกจากยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับแล้ว ยังมียุทธศาสตร์ตอบโต้วิกฤตการณ์ (Crisis-response strategies) อีกด้วย ซึ่งเป็นความพยายามที่จะ “ซ่อมแซม” ความเสียหาย โดยเลือกว่าสาธารณชนควรรับรู้อย่างไร เป็นการสร้างเหตุผลขึ้นมาเอง เพื่อใช้เป็นทางออกที่ดีที่สุดของการตอบโต้วิกฤตการณ์ คือ ข่าวสาร ข้อความที่ออกแบบมาโดยเฉพาะ เพื่อการ “ซ่อมแซม” ภาพลักษณ์ขององค์กร

อีกกลยุทธ์หนึ่งที่น่าสนใจ คือ วิธีการจัดวิกฤตการณ์ (The nonexistence strategies) โดยที่มาร์คัสและคณะ (Marcus & Goodman, 1991; Sharkey & Stafford, 1990) ได้เสนอแนะวิธีการปฏิเสธโดยสิ้นเชิง ซึ่งเป็นคำพูดที่บอกว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น ไม่มีวิกฤตการณ์ การแสดงความกระแ้าง เช่นเดียวกับที่แอลเลนและคณะ (Allen & Caillouet, 1994) แนะนำว่า เป็นการเพิ่มเติมยุทธวิธีจากแรกว่า เหตุใดจึงไม่มีวิกฤตการณ์ ซึ่งตรงข้ามกับแมทส์และคูปาซ (Mettes & Cupach, 1989) ที่เสนอให้ใช้การตอบโต้แบบต่อสู้ เป็นยุทธวิธีที่ก้าวร้าวขึ้นมาและเป็นวิธีการเผชิญกับผู้ที่รายงานข่าวสารผิดพลาด สำหรับวิธีสุดท้าย ซึ่งเป็นวิธีที่รุนแรงที่สุด แอลเลนและคณะ (Allen & Caillouet, 1994) เสนอวิธีการทำให้หาย กล่าวคือ เป็นการคุกคามโดยอาศัยอำนาจของบริษัทต่อตัวแสดงอื่น

ทั้งนี้ แอลเลนและคณะ (Allen & Caillouet, 1994, Mettes & Cupach, 1989) ยังแนะนำวิธีการเพิ่มเติมอีก คือ การใช้ระยะห่างระหว่างองค์กรกับวิกฤตการณ์ (The Distance strategies) เพื่อสร้างการยอมรับของสาธารณชนให้รับรู้ ว่า วิกฤตการณ์กับองค์กรห่างกันมาก หรือมีความเกี่ยวข้องกันน้อย ซึ่งเป็นการอ้างว่า บริษัทมีความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ดังกล่าว วิธีการอ้างนั้น หมายรวมถึง การปฏิเสธความตั้งใจ หรือเจตนาละเมิดและวิธีการสร้าง “แพะรับบาป” เป็นส่วนหนึ่งของวิธีนี้ในกรณีที่ต้องคัดค้านไม่อาจควบคุมเหตุการณ์ได้ จำเป็นต้องหามือที่สาม หรือบุคคลที่สาม มารับผิดชอบต่อวิกฤตการณ์ นอกจากนี้ ยังมีวิธีอื่นๆ อีกหลายประการ ได้แก่ การตัดสิน (Justification) ถือว่าเป็นวิธีการลดความเสียหายอันเกี่ยวเนื่องมาจากวิกฤตการณ์ องค์กร

ตั้งใจที่จะทำให้สาธารณชนเชื่อว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นมิได้ร้ายแรงเท่ากับสถานการณ์เดียวกันที่เคยเป็นมา และเป็นแนววิธีที่ใช้กล่าวรวมถึงการปฏิเสธความเคร่งเครียดของสถานการณ์ การกล่าวอ้างว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความเข้าใจผิด ยุทธวิธีหว่านล้อมสาธารณชนให้ชื่นชอบ (The Ingratiating strategies) ขอความเห็นจากสาธารณชนให้แก่องค์กรเป็นการเน้นย้ำการให้ความสำคัญต่อมติของสาธารณชน เพื่อให้เห็นถึงข้อดีขององค์กร โดยองค์กรต้องพยายามลบล้างข้อไม่ดีขององค์กรออกไป จากนั้น ควรเสริมด้วยยุทธวิธีที่จะทำให้วิกฤตการณ์ดูใหญ่ขึ้นและอยู่ในภาพที่ดีขึ้น (Transcendence) ซึ่งเป็นความพยายามขององค์กร ในการที่พยายามจะทำให้กลุ่มเป้าหมาย ชื่นชอบ ประกอบกับวิธีการที่องค์กรพยายามทำให้สาธารณชนยกโทษให้ และพร้อมกันนั้นก็ยอมรับในวิกฤตการณ์นั้นด้วย (The Mortifications) การสารภาพผิดจะเป็นการหยิบยื่นสิ่งทดแทน ช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้าย การยอมรับผิดสำนึกผิดเกี่ยวกับการขอภัยโทษ โดยองค์กรขอภัยต่อวิกฤตการณ์ แสดงถึงวิธีการป้องกันมิให้เกิดขึ้นอีกของวิกฤตการณ์ในอนาคต เนื่องจากองค์กรต้องการแสวงหาการยกโทษจากสาธารณชน เพราะเป็นกลไกที่ป้องกันต่อการคุกคามในอนาคตอีก และกลยุทธ์สุดท้าย คือ การพยายามทำให้สังคมสงสาร (The Suffering strategies) ซึ่งเป็นการสร้างภาพว่าองค์กรโดนรังแก โดนความเลวร้ายจากภายนอกครั้งแรก

ยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบทฤษฎีหนึ่งในการวิจัยครั้งนี้ว่า ผู้ส่งสารแต่ละกลุ่มนำกลยุทธ์ใดมาใช้ในการคลี่คลายภาวะวิกฤตใช้ห้วงนก

ทฤษฎีการพึ่งพาข่าวสาร

ในกรณีที่สาธารณชนเกิดความไม่มั่นใจในสถานการณ์ หรือในระดับความเสี่ยงที่ตนต้องเผชิญนั้น สิ่งที่สาธารณชนต้องการอย่างยิ่ง เพื่อมาลดความวิตกกังวลคือ ข้อมูลข่าวสารที่จะให้ความกระจ่างชัดในเหตุการณ์ และชี้ถึงระดับของอันตรายนั้นๆ ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้เกิดการพึ่งพาข่าวสาร โดยสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ (De Fleur, 1976: 105)

การที่สื่อมวลชนมีอิทธิพลและผลกระทบต่อสังคม ในฐานะเป็นตัวกลางที่กระจายข่าวสารไปยังสมาชิกในสังคมได้รวดเร็ว และเข้าถึงคนจำนวนมากๆ ได้พร้อมกันนี้เอง ทำให้สื่อมวลชนได้รับการยอมรับว่า สามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรมได้

แนวความคิดนี้ นำมาสู่แบบจำลองเชิงพึ่งพา ที่ได้อธิบายไว้โดย Ball-Rokeach และ De Fleur (1976) ซึ่งพิจารณาสื่อมวลชนในฐานะเป็นเงื่อนไขหนึ่งของโครงสร้างสังคม

ระบบสารสนเทศที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญอยู่ในกระบวนการของการอ้างไว้ การเปลี่ยนแปลงและการขัดแย้งของกิจกรรมในระดับของสังคม กลุ่มและระบบปัจเจกบุคคล

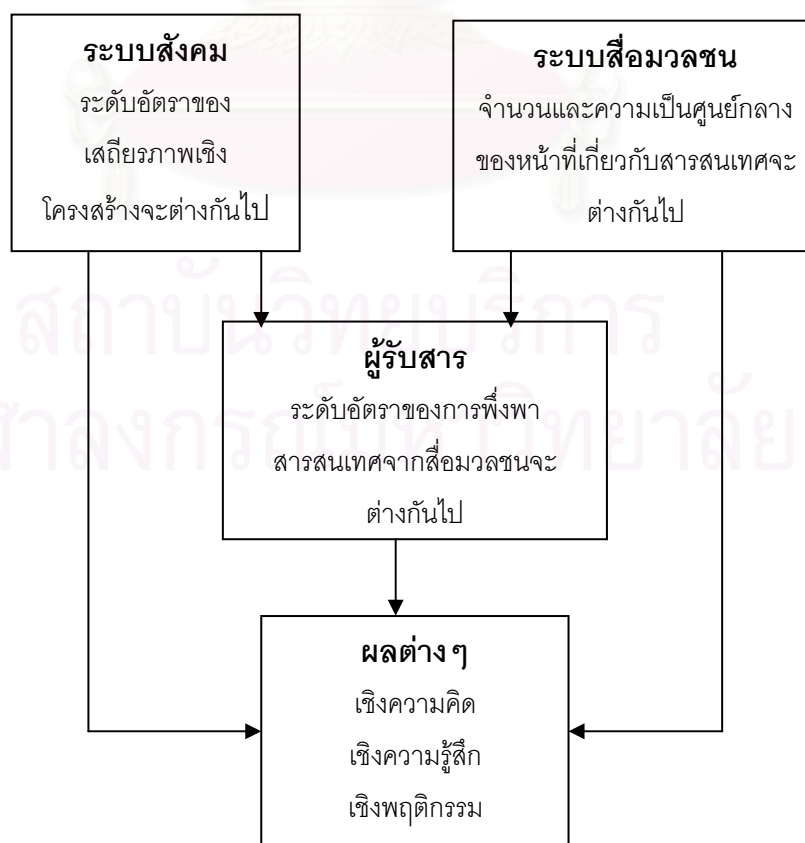
ภายใต้กรอบของแบบจำลองนี้ ถือว่าในสังคมสมัยใหม่หรือสังคมมวลชน สมาชิกผู้รับสาร จะต้องพึ่งพาอาศัยแหล่งสารสนเทศจากสื่อมวลชน เพื่อให้ตนได้รับความรู้ ความเข้าใจ และลด ความวิตกกังวล หรือความไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมของตน

ลักษณะและอัตราการพึ่งพาอาศัยสื่อมวลชนนั้น จะขึ้นอยู่กับบรรดาสภาพเงื่อนไขต่างๆ ในโครงสร้างสังคม แต่ที่สำคัญคือ จะเกี่ยวพันกับระดับอัตราที่สังคมกำลังอยู่ในภาวะของการ เปลี่ยนแปลง การขัดแย้งหรือการขาดเสถียรภาพ และประการที่สอง จะเกี่ยวพันกับระดับความ น่าเชื่อถือของสื่อมวลชนในระดับสังคมนั้น

แบบจำลองการพึ่งพา หรือ Dependency model นี้ แสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน ระหว่างกลุ่มตัวแปรสำคัญ 3 กลุ่ม และแบบจำลองนี้ยังชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญต่างๆ ของผลของการสื่อสาร ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรทั้งสามนี้

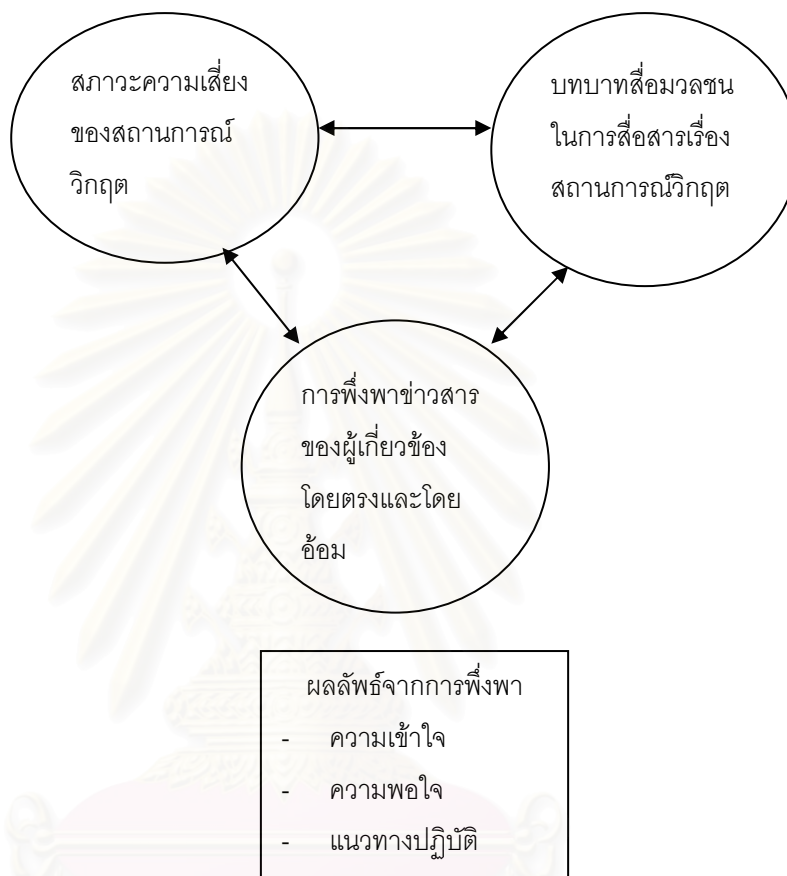
แผนภาพประกอบที่ 1

แบบจำลองการพึ่งพา หรือ Dependency model แสดงให้เห็นถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ระหว่าง สังคม สื่อมวลชน ผู้รับสาร และผลกระทบของการสื่อสาร

แผนภาพประกอบที่ 2

แบบจำลองการสื่อสารในสภาวะไม่ปกติ (วิกฤต)

ผลการฟังข่าวนี้ สามารถสรุปเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาได้ดังนี้

1. **ด้านความคิด** การฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด ทั้งในลักษณะของการช่วยให้เกิดการตัดสินใจ หรือตรงกันข้าม คือ ยิ่งทำให้เกิดความกำกวม ไม่แน่ใจ และในลักษณะของการก่อให้เกิดทัศนคติ ช่วยขยายระบบความเชื่อของบุคคล และช่วยกำหนดเรื่องพิจารณา

2. **ด้านความรู้สึกนึกคิด** ข่าวสารจากสื่อมวลชนสามารถทำให้ผู้รับสารเกิดความวิตกกังวล ความหวาดกลัว (ในกรณีข่าวลือ) และในทางตรงกันข้าม ทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดกำลังใจ หรือหมดความรู้สึกผูกพันลงได้

3. **ด้านพฤติกรรม** อิทธิพลของสื่อมวลชนในระบบความสัมพันธ์แบบฟังข่าวนี้ สามารถเป็นตัวเร่งเร้าให้บุคคลลงมือกระทำ หรือหยุดยั้งการกระทำใดๆ

นอกจากนี้ ยังอาจก่อให้เกิดปัญหา หรือช่วยตัดสินใจและยุติประเด็นปัญหานั้นๆ รวมทั้งก่อให้เกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่การรวมกลุ่มในสถานการณ์ต่างๆ ได้

อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาผลของการสื่อสารจากระบบความสัมพันธ์แบบพึ่งพา จำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องความแตกต่างระหว่างส่วนประกอบสำคัญทั้งสามในระบบนี้ คือ สื่อมวลชน ผู้รับสาร และระบบสังคม ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ จะเป็นตัวเร่งหรือลดอัตราการใช้ข่าวสาร ตลอดจนผลของการสื่อสารด้วย

ในการวิจัยครั้งนี้ นำระบบความสัมพันธ์ของการพึ่งพาข่าวสารในภาวะวิกฤตใช้หัวหน้าของบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจ้าของฟาร์มไก่ ร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์ไก่ ผู้บริโภค เป็นต้น ซึ่งตกอยู่ในความไม่แน่ใจและความวิตกกังวล เพื่อตั้งข้อสังเกตในการประเมินผลต่อประเด็นการนำเสนอข่าวสารและเนื้อหาที่ปรากฏผ่านสื่อประเภทหนังสือพิมพ์

แนวคิดเรื่องสื่อมวลชนกับสังคม

สื่อมวลชนในปัจจุบันนับว่าเป็นสถาบันที่มีบทบาทในสังคมและมีอิทธิพลสูงมาก เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นช่องทางการสื่อสารที่สำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารจำนวนมาก การขาดความเข้าใจในสื่อมวลชนก็จะทำให้ขาดความเข้าใจถึงสังคมในแก่นแท้ เพราะสื่อมวลชนเป็นภาพสะท้อนของสังคมได้อย่างแจ่มชัด ยิ่งไปกว่านั้น หากปราศจากสื่อมวลชนแล้วเสมือนหนึ่งสังคมที่ขาดความมีชีวิต ขาดความเคลื่อนไหว (พัชนี เขยจรรยา, 2538: 76)

สื่อมวลชนมักมีความหมายคลุมไปถึงเครื่องมือทางเทคนิคซึ่งการสื่อสารมวลชนต้องใช้จากความหมายดังกล่าว สื่อมวลชนจึงประกอบด้วย

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือแผ่นพับ จดหมายเวียน ใบติดประกาศ และเครื่องมืออื่นๆ ซึ่งนำสารไปสู่มวลชนโดยผ่านทางตา
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ รายการวิทยุและการบันทึกเสียงต่างๆ ซึ่งผ่านทางหู หรือรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการบันทึกวิดีโอ ซึ่งผ่านทั้งตาและหู

ในอีกแง่มุมหนึ่งมีการนิยามสื่อมวลชนในฐานะเป็นองค์ประกอบของหน่วยงานซึ่งผลิตสื่อหรือสารบางประเภท เช่น สำนักพิมพ์ผลิตหนังสือพิมพ์และนิตยสาร สถานีกระจายเสียงผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ ฯลฯ

คำว่า “Press” มีความหมายว่า สื่อมวลชน คล้ายคำว่า Mass Communication กล่าวคือ หมายถึง สื่อหลัก 4 ประการ คือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร โทรทัศน์และวิทยุซึ่งช่วยในการรวบรวม และเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการสาธารณูปโภค

เมื่อแรกเริ่มนั้นคำว่า “Press” หมายถึง เฉพาะสิ่งตีพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์และวารสาร ต่อมาเมื่อช่วงปี 1930-1940 ได้รวมเอาข่าววิทยุและข่าวภาพยนตร์รวมไว้ด้วย ในปี 1950 ข่าวภาพยนตร์จึงหมดไปและถูกแทนที่โดยข่าวโทรทัศน์

คำว่า “Press” อาจมองในอีกแง่หนึ่ง คือ ในแง่ของการครอบคลุมพื้นที่ เช่น ข่าวต่างประเทศ (International Press) ข่าวระดับชาติ (National Press) ข่าวท้องถิ่น (Local Press) ข่าว พาณิชยกรรม (Trade Press) ข่าวกีฬา (Sport Press)

ฉะนั้น คำว่า Press จึงมิได้เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ข่าวเท่านั้น แต่รวมไปถึงผู้วิเคราะห์ข่าว นักวิจารณ์ บรรณาธิการ ช่างภาพ นักเขียน ด้วย

สื่อมวลชนสามารถนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ไปยังประชาชนได้ ทั้งนี้ การนำเสนอเรื่อง ของสื่อมวลชนอาจมีได้ในหลายรูปแบบ รูปแบบพื้นฐานที่สำคัญคือ

1. ข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นการนำเสนอในรูปแบบที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ โดยหลีกเลี่ยงการบรรจุค่านิยมลงในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร
2. การขยายความและการชี้แนะ (Guidance-Extension) เป็นการนำเสนอในรูปแบบ ที่สอดแทรกความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ การใส่ค่านิยม การวิเคราะห์ การอธิบายความ เพื่อ เป็นการโน้มน้าวผู้รับสารให้มีทัศนคติและพฤติกรรมที่สอดคล้องและเป็นไปตามความประสงค์ของผู้ส่งสาร ทั้งนี้ เป็นการชักจูงด้วยเหตุผล
3. การชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการนำเสนอในอีกรูปแบบหนึ่งที่สอดแทรก อุดมการณ์หรือค่านิยม โดยเฉพาะในด้านการเมืองของผู้ส่งสารเพื่อการครอบงำผู้รับสาร
4. การโฆษณา (Advertising) เป็นการนำเสนอข่าวสารในรูปแบบที่เฉพาะ ทั้งนี้เพื่อเป็น การโน้มน้าวใจผู้รับสาร (ประชาชน) ให้หันมาใช้สินค้าหรือบริการ หรืออาจรวมถึงภาพพจน์ของผู้ส่งสาร (ประชาสัมพันธ์)

การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนหนึ่งๆ อาจประกอบด้วยรูปแบบหนึ่งๆ หรือหลาย รูปแบบในการนำเสนอของสื่อมวลชนนั้นๆ รูปแบบต่างๆ เหล่านี้อาจสะท้อนให้เห็นได้จากการ กระทำตามหน้าที่ของสื่อมวลชนนั่นเอง ทั้งนี้ รูปแบบของการนำเสนอและหน้าที่ของสื่อมวลชนมัก มีความเกี่ยวข้องกันเสมอ เพราะหน้าที่ของสื่อมวลชนจะถูกนำเสนอในรูปแบบหนึ่งๆ ที่สอดคล้อง กันและรูปแบบของการนำเสนอก็สะท้อนถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ตรงกัน จึงมักทำให้ความหมาย

ทั้งสองปะปนกันเสมอ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทั้งสองอาจมองในแง่ของการตอบสนองต่อผู้รับสารได้ว่า ผู้รับสารมีความต้องการและใช้สื่อมวลชนอย่างไร ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ภารกิจของสื่อมวลชนมี 6 ประการ ดังนี้

1. การแจ้งข่าว (Information)
2. การให้ความรู้ (Instruction)
3. การวิเคราะห์และแปลความ (Analysis and Interpretation)
4. การโน้มน้าวใจและการประชาสัมพันธ์ (Persuasion and Public relations)
5. การขายและโฆษณา (Sales and Advertising)
6. ความบันเทิง (Art and Entertainment)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า ภารกิจทั้ง 6 ประการนี้ มุ่งเน้นถึงการสนองตอบผู้รับสารมากกว่าการคำนึงถึงหน้าที่โดยตัวเองของสื่อมวลชน แม้กระนั้นก็จะเห็นทิศทางได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชนที่กล่าวมาเป็นบทบาทของสื่อมวลชนต่อสังคมในวงกว้าง หากจำแนกส่วนประกอบของสื่อมวลชนออกเป็นส่วนๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือการสื่อสาร เช่น การรณรงค์ทางการเมือง การรณรงค์ทางด้านสาธารณสุข ฯลฯ จะเห็นได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชนสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องได้ในรายละเอียดของทุกวงการ นอกจากสื่อมวลชนจะมีบทบาทในวงกว้างแล้ว ยังมีบทบาทต่อการพัฒนาในด้านต่างๆ ของส่วนประกอบสังคมอีกด้วย ดังที่ ชแรมม์ (Schramm) เชื่อว่า การสื่อสารโดยเฉพาะสื่อมวลชนช่วยส่งเสริมการพัฒนาสังคม อันเนื่องมาจากความสามารถของสื่อมวลชน ดังเช่น (สุรพงษ์ โสภนะเสถียร, 2533: 38)

1. การแจ้งข่าวหรือสารสนเทศ (To inform) เพื่อให้บุคคลรับรู้ถึงนวัตกรรมในด้านต่างๆ ที่นำเข้าไปสู่ชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีความทันสมัยมากขึ้น
2. การปลุกกระดมสำนึก (To mobilize) เป็นการปลุกพลังเพื่อให้บุคคลร่วมกันตัดสินใจ วิจัยปัญหาต่างๆ อันเนื่องมาจากการรับและกำหนดทิศทางตลอดจนผลกระทบของนวัตกรรมที่มีต่อสังคม
3. การศึกษา (To educate) เป็นการเรียนรู้โดยต้องแท้ถึงนวัตกรรม ทั้งนี้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอนวัตกรรมนั้นๆ

ในสังคมมวลชน สื่อมวลชนนับเป็นแหล่งข่าวที่สามารถพิสูจน์และทดสอบได้ ถึงแม้ว่าข่าวซึ่งถูกแพร่ออกมาอาจผิดหรือบิดเบือนจากความจริงแต่เราก็สามารถย้อนรอยหาแหล่งข่าวได้ ฉะนั้น สิ่งนี้ทำให้สังคมค่อนข้างมั่นใจว่า ข่าวที่เสนอทางสื่อมวลชนเป็นความจริงและหากสมาชิก

ในสังคมรับรู้ว่าเป็นแหล่งข่าวก็สามารถระบุคดีหรือความพยายามที่จะควบคุมผู้อื่นของแหล่งข่าวนั้นได้หรือสามารถระบุได้ว่ารายงานข่าวที่ออกมา นั้นถูกตัดทอนหรือบิดเบือนอย่างไร

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์เป็นสื่อประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคม มนุษย์เราจะสามารถทราบข่าวสาร เหตุการณ์ และสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ว่าใกล้และไกลตัวได้จากหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ก็นับว่าเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง คำว่า “หนังสือพิมพ์” ตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 ระบุว่า หนังสือพิมพ์ หมายถึง สิ่งพิมพ์ซึ่งมีการจำหน่าย เช่นเดียวกัน และออกหรือเจตนาจะออกตามลำดับเรื่อยไป มีกำหนดระยะเวลาหรือไม่ก็ตาม (ดร.ถนิตี หิรัญรักษ์, 2529: 1)

หนังสือพิมพ์ คือ สิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดติดต่อกันเรื่อยไปเป็นลำดับ หนังสือพิมพ์มีลักษณะเป็นกระดาษขนาดใหญ่ จำนวนหลายแผ่นพับได้ มีจุดมุ่งหมายในการเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป มีลักษณะที่เด่นและเฉพาะของหนังสือพิมพ์ คือ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ไม่ได้เย็บเล่มเหมือนหนังสือพิมพ์หรือนิตยสารทั่วไป (Adams, 1959: 159)

หนังสือพิมพ์เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกจำหน่ายสม่ำเสมอเป็นประจำ มักจะพิมพ์ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ลงข่าวทุกชนิด เช่น ข่าวธุรกิจ ข่าวในประเทศ ข่าวกีฬา ข่าวสังคม ข่าวบันเทิง เป็นต้น โดยข่าวที่นำมาลงต้องเป็นข่าวสดซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น หรืออย่างช้าไม่เกิน 2-3 วัน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีระยะเวลาในการออกในช่วงสั้นๆ เป็นรายวันหรือรายปักษ์ เป็นต้น โดยทั่วไปการจัดแบ่งประเภทหรือรูปแบบของหนังสือพิมพ์ อาจจำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ตามลักษณะดังต่อไปนี้ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533: 162)

1. ความถี่ของการตีพิมพ์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ถูกแบ่งประเภทโดยกำหนดระยะเวลาที่ออกจำหน่ายในครั้งหนึ่งๆ โดยมากจะมีระยะเวลาในการจำหน่าย 2 แบบ คือ

- หนังสือพิมพ์รายวัน (Dailies) เป็นหนังสือพิมพ์ที่ต้องจำหน่ายให้หมดตลาดภายในแต่ละวัน อายุของหนังสือพิมพ์จึงสั้น ลักษณะเด่นอยู่ที่ความสดและความรวดเร็วในการเสนอข่าวโดยเฉพาะ จะต้องมีการตรวจเนื่องจากต้องการให้ลูกค้าซื้อทุกวัน ดังนั้น หนังสือพิมพ์จึงจำเป็นต้องมีโฆษณาและยอดจำหน่ายสูง เพื่อทดแทนกำไรต่อฉบับที่น้อย เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และแนวหน้า เป็นต้น

- หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ (Weeklies) คือ หนังสือพิมพ์ที่กำหนดออกทุก 7 วัน จึงไม่ได้เน้นความสดของข่าว แต่ยังคงเน้นการเสนอข้อเท็จจริง สนเทศ ข้อมูล สารคดีและบทวิเคราะห์ที่ทันสมัย เช่น ผู้จัดการ และฐานเศรษฐกิจ

2. ปริมาณการไหลเวียนหรือจำนวนพิมพ์ (Circulation Size) โดยจำแนกได้เป็น 2 ระดับคือ

- ขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการอยู่ในกรุงเทพมหานคร มียอดการจัดจำหน่ายสูงและมักจะเปิดตลาดไปทั่วประเทศ ทำให้กลายเป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติ บางฉบับอาจต้องจัดพิมพ์เป็นหลายกรอบใน 1 วัน อาทิ กรอบแรกและกรอบหลังเพื่อประโยชน์ในการวางตลาดให้กว้างขวางมากขึ้น ดังนั้น หนังสือพิมพ์ขนาดใหญ่จะมีอิทธิพลต่อสังคมการเมืองค่อนข้างสูง เช่น ไทยรัฐ เดลินิวส์ และสยามรัฐ เป็นต้น

- ขนาดเล็ก มักเป็นหนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการตามภูมิภาคหรือที่เรียกกันว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น มียอดพิมพ์ในปริมาณน้อยเฉพาะผู้อ่านในท้องถิ่น ขอบเขตของเนื้อหาจึงแคบเฉพาะข่าวท้องถิ่น ดังนั้น ความสำคัญและอิทธิพลต่อสังคมการเมืองในระดับประเทศจึงน้อย และมักประสบปัญหาในการดำเนินกิจการและการลงทุน เช่น ไทยแหลมทอง ไทยทักษิณหรือระมิงค์ เป็นต้น

- หนังสือพิมพ์เฉพาะทาง (Special-Service Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินกิจการเฉพาะกลุ่มเป้าหมายบางกลุ่มหรือเฉพาะกลุ่ม (Segmentation) ทำให้การเสนอสารสนเทศมีลักษณะเฉพาะไปด้วย จึงเป็นเสมือนหนังสือพิมพ์สำรอง (Alternative Newspaper) เหมาะกับความสนใจเป็นพิเศษที่เพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป จึงมียอดจำหน่ายต่ำและโฆษณา น้อย เมื่อเปรียบเทียบกับหนังสือพิมพ์ทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ธุรกิจ หนังสือพิมพ์จีน เป็นต้น

3. เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ จำแนกได้ 2 ลักษณะคือ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2531: 2-3)

- หนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ (Popular Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์ที่ให้ความสำคัญกับข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น เช่น ข่าวอุบัติเหตุ ข่าวอาชญากรรม ข่าวบันเทิง ข่าวภัยพิบัติต่างๆ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับเพศ ข่าวบุคคล ตลอดจนข่าวความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ที่คนทั่วไปสนใจ (Human Interest) บางที่เราเรียกข่าวประเภทนี้ว่า ข่าวเบา (Soft News) โดยเนื้อหาสามารถเข้าใจได้ทันทีซึ่งไม่จำเป็นต้องนำไปคิดต่อ จึงเป็นที่นิยมสำหรับผู้อ่านระดับกลางลงไป ลักษณะการจัดหน้าค่อนข้างดูฉูดฉาด พาดหัวตัวโต เน้นภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญในการจูงใจให้คนอ่าน ตลอดจนใช้ภาษาและลีลาเร้าความรู้สึกผู้อ่าน หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จะมุ่งที่ปริมาณการจำหน่าย นักวิชาการจัดข่าวประเภทนี้ เป็นข่าวที่ให้ผลตอบแทนทางอารมณ์

โดยทันที (Immediate Rewards) รูปแบบการเขียนเต็มไปด้วยสีสรรจินตนาการ และมักใช้ภาษาสามัญอยู่เสมอ ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เดลินิวส์ ดาวสยาม ข่าวสด

- หนังสือพิมพ์ประเภทเฟื่องคุณภาพ (Quality Newspaper) คือ หนังสือพิมพ์เน้นคุณภาพ ในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีคุณภาพดีเสมอไป แต่หมายถึงลักษณะการเสนอเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อสังคม ลักษณะเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก (Hard News) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจและข่าวต่างประเทศ เน้นการรายงานวิเคราะห์สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประกอบในคอลัมน์หน้าในด้วย ลักษณะการจัดหน้าหนึ่งมักเรียบง่าย เป็นระเบียบไม่หวือหวา หนังสือพิมพ์ประเภทนี้จำนวนจำหน่ายไม่สูงนัก ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทนี้ค่อนข้างอยู่ในวงจำกัดเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในความเคลื่อนไหวของข่าวสารการเมืองมากกว่าผู้อ่านหนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณ เช่น ข่าวเศรษฐกิจ การเมือง สังคม การศึกษา ผู้นิยมอ่านมักเป็นผู้บริหาร หรือผู้มีการศึกษาพอสมควร ข่าวประเภทนี้มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ ให้ผลตอบแทนแก่ผู้อ่านในระยะยาว (Delayed Rewards) กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจ วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็น รูปแบบการเขียนไม่เร้าอารมณ์ ค่อนข้างจริงจัง ใช้เหตุผลมากกว่าการใช้สำนวนโวหาร ตัวอย่าง ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน สยามรัฐ มาตุภูมิ เป็นต้น (พีระ จิโรภรณ์, 2531: 191-192)

นอกจากนี้ มีการเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์เหมือนสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog) คือ ทำหน้าที่คอยระวังสอดส่องพฤติกรรมของสังคม รวมถึงเฝ้าสอดส่องการปฏิบัติงานของรัฐบาลให้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม หลีกเลียงสิ่งทีอาจเกิดผลเสียต่อประชาชน เท่ากับเป็นปากเสียงของประชาชน หนังสือพิมพ์จึงทำหน้าที่ในฐานะเป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของสังคมโดยการรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ตลอดจนถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยมและมรดกของสังคม และให้ความบันเทิงที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยด้วย

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมนั้น ได้มีนักวิชาการแสดงความคิดเห็นดังนี้

แฟรงค์ ดับบลิว รูเชอร์ (Frank W. Rucher, 1968: 5-6) แสดงความคิดเห็นว่า บทบาทของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสังคมมีดังนี้

1. ทำหน้าที่แถลงการณ์โดยเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน
2. ให้สาระสำคัญของข่าวสาร โดยอาจมีภาพประกอบความเข้าใจได้

3. สร้างประชาคมติโดยการกระตุ้นให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นลงในหนังสือพิมพ์
4. เผยแพร่ชุมชนของตนต่อโลกภายนอก ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง ข้อควรแก้ไขของชุมชน
5. ป้องกันและเหนี่ยวรั้งการกระทำที่ผิดจากวิถีทางประชาธิปไตย
6. ให้การศึกษาแก่ผู้อ่านด้วยการให้ความรู้

ซี มัวร์ อูเร (Seymour-Ure) ได้แสดงความคิดเห็นว่า หน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่มีต่อสาธารณชนและการเมืองมีดังนี้ (Colin Seymour, 1968: 15-19)

1. เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยการเผยแพร่ข่าวสารระหว่างกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยรัฐบาล

2. มีหน้าที่สร้างประชาคมติ โดยการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปในเรื่องที่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมในการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและให้ความกระจ่างแก่ประชาชน ด้วยการรายงานและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในโลก โดยมีนักข่าวทำหน้าที่เป็นเสมือนหูและตา คอยรับฟังมองดูและรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตกฎหมายที่ควบคุมโดยรัฐบาล และในขณะเดียวกัน หนังสือพิมพ์ก็ทำหน้าที่เป็นผู้จ้องดูการปฏิบัติงานของรัฐบาลและสถาบันอื่นๆ แทนประชาชน บทบาทและหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์ก็คือ การให้ข่าวสาร รวมไปถึงการให้ข้อเสนอแนะ ให้ความบันเทิง และเป็นสื่อในการโฆษณา โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเข้มงวดและจริงจัง ปราศจากการมือคดและความลำเอียงใดๆ ทั้งสิ้น (ธีรานูช เทพวัลย์, 2536: 65)

ในการนำเสนอประเด็นต่างๆ ในหนังสือพิมพ์ จะเห็นได้ว่า การนำเสนอเรื่องราวในหนังสือพิมพ์นั้นมีรูปแบบในการนำเสนอหลายรูปแบบดังต่อไปนี้

1. ข่าว (News) มีความหมายต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าจะมองแง่มุมของเหตุการณ์อย่างไร ทำให้นิยามของคำว่า “ข่าว” เป็นไปอย่างกว้างขวาง ข่าว คือ รายงานของเหตุการณ์ปัจจุบันที่มีความยุติธรรม ทันเหตุการณ์ ถูกต้อง กระชับรัดกุมและเที่ยงตรง ข่าว คือ สิ่งที่ประชาชนสนใจ ข่าว คือ สิ่งที่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ตัดสินใจเลือกลงพิมพ์เพื่อเสนอต่อผู้อ่าน และข่าว คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญ ฯลฯ

จากนิยามข้างต้นพอสรุปได้ว่า “ข่าว” ควรประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน 3 ประการ คือ ความน่าสนใจ (Interest) ข้อเท็จจริง (Facts) และผู้อ่าน (Readers) กล่าวคือ ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นต้องเป็นสิ่งที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน กล่าวได้ว่า ข่าว คือ รายงานของเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่น่า

สนใจมิใช่เพียงเหตุการณ์หนึ่งเท่านั้น แต่ข่าวจะเป็นเรื่องราวที่มีการรายงานมาให้ทราบสาระสำคัญของข่าวต้องเป็นรายงานของเหตุการณ์ที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการเห็นพ้องต้องกันว่าประชาชนควรรับทราบ ทั้งผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าว จึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างมากในการตัดสินใจและวินิจฉัยว่า เหตุการณ์ใดควรได้รับการรายงานหรือไม่

องค์ประกอบสำคัญของข่าว คือ ข้อเท็จจริง ผู้อ่าน และความน่าสนใจ ซึ่งการที่ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าว ตัดสินใจเลือกรายงานข่าวสารให้อยู่ในรูปแบบที่ต้องการ ตลอดจนการกำหนดเวลาหรือหน่วงเหนี่ยวสารนั้นไว้ หรือเสนอสารทั้งหมดซ้ำๆ กัน หรืออาจเลือกเสนอเพียงบางส่วน ดังนั้น ผู้สื่อข่าวและบรรณาธิการข่าวจึงทำหน้าที่เหมือนผู้เปิดและปิดประตูสารนั่นเอง (Gatekeeper) ดังนั้น การทำให้ข่าวน่าสนใจจึงต้องคำนึงถึงปัจจัย ดังต่อไปนี้ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2529: 18-20)

- 1.1 ความสดทันสมัย (Immediacy) เช่น การรายงานให้ทราบอย่างทันทีทันควัน
- 1.2 ความใกล้ชิด (Proximity) เช่น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้อ่าน
- 1.3 ความเด่น (Prominence) เช่น ความเด่นของบุคคล สถานที่ สิ่งของ ฯลฯ
- 1.4 ความผิดปกติ (Unusualness) เช่น สิ่งแปลกไม่เกิดขึ้นตามปกติตามธรรมชาติ
- 1.5 สิ่งที่มีมนุษย์สนใจ หรือเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ (Human Interest)
- 1.6 ความขัดแย้ง (Conflict) เช่น ความขัดแย้งทางการเมือง ทางธุรกิจ
- 1.7 ความลึกลับซับซ้อน (Suspense) เช่น เหตุการณ์ที่ยังไม่สามารถคลี่คลายได้
- 1.8 ความกระทบกระเทือน (Consequence) เช่น ผลกระทบต่อมวลชนด้านการครองชีพ
- 1.9 ความก้าวหน้า (Progress) เช่น การค้นพบตัวยานใหม่ ๆ ค้นพบสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ
- 1.10 เพศ (Sex) เช่น พฤติกรรมเบี่ยงเบน รักร่วมเพศ สิทธิสตรีกับบุรุษ

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ เช่น เนื้อหาในการตีพิมพ์ (Space) การพาดหัวข่าว ตำแหน่งหน้าที่ลง ฯลฯ

2. บทความ ความหมายของคำว่า "บทความ" อาจมีความหมายได้สองนัย ความหมายนัยแรกเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปหมายถึง ความเรียงที่เสนอเรื่องราวต่างๆ อันเป็นจริงมิใช่เรื่องสมมุติเขียนด้วยท่วงทำนองค่อนข้างเอาจริงเอาจัง ได้แก่ บทความวิชาการ บทวิเคราะห์เหตุการณ์ และบทความสารคดี เป็นต้น อีกนัยหนึ่ง บทความ หมายถึง เรื่องที่มุ่งเสนอความคิดเห็นเป็นสำคัญอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง แต่ข้อเท็จจริงนั้นก็อยู่ในฐานะเป็น "บันได" นำไปสู่การแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง

3. คอลัมน์ โดยทั่วไปในหนังสือพิมพ์มักเป็นข้อเขียนที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวจำกัดอยู่ในเนื้อที่เฉพาะ มักลงชื่อผู้เขียนหรือใส่นามปากกาและมักมีตำแหน่งหน้าที่ประจำ นอกจากนี้ ยังรับฟังความคิดเห็นจากผู้อ่านด้วย จึงเปรียบเสมือนเวทีแสดงความคิดเห็น เช่น คอลัมน์ซุบซิบการเมือง คอลัมน์จดหมายจากผู้อ่าน คอลัมน์ตลกขบขัน คอลัมน์กีฬา คอลัมน์การ์ตูน และคอลัมน์ถามตอบปัญหาทางการแพทย์ เป็นต้น

4. บทบรรณาธิการหรือบทหน้า คือ คอลัมน์หนึ่งที่ปรากฏในหน้าบทบรรณาธิการ เพื่อแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบและยุติธรรม ชี้แนะทางออกที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นกลาง ความสำคัญของบทบรรณาธิการอยู่ที่การแสดงออก สะท้อนถึงนโยบายและจุดยืนของหนังสือพิมพ์ต่อเหตุการณ์นั้น (มาลี บุญศิริพันธ์, 2529: 7)

5. โฆษณา (Advertising) คือ การติดต่อสื่อสารจากผู้โฆษณาถึงเป้าหมายที่คาดว่าจะเป็นผู้ซื้อสินค้า หรือใช้บริการนั้น ๆ โดยการติดต่อสื่อสารนั้นอาจเป็นในรูปสิ่งพิมพ์ การวาดภาพ (दारवाररररर सुखुमालखती, 2531: 10)

เนื่องจากหนังสือพิมพ์มีรูปแบบในการนำเสนอเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจของประชาชน ได้หลายรูปแบบ ทั้งข่าว บทความ คอลัมน์ ฯลฯ เช่นเดียวกับเรื่องโรคไข้หวัดนก ซึ่งสามารถนำเสนอในรูปแบบต่างๆ ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่านำเสนอใจวิเคราะห์การนำเสนอข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกในรูปแบบต่างๆ ว่า ผู้ส่งสารมีเจตนาส่งสารผ่านรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาพข่าว บทความ บทวิจารณ์ อย่างไร เป็นไปในทิศทางใด และด้วยกลยุทธ์อย่างไร ดังปัญหานำการวิจัยข้อที่ 3

นอกจากนี้ หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่จะมีการอ้างถึงแหล่งข่าวที่ได้รับในการนำเสนอประเด็นต่างๆ การอ้างถึงแหล่งข่าวนั้นทำให้ข่าวที่นำเสนอมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

แหล่งข่าว คือ บ่อเกิดหรือที่มาของข่าวสารทุกชนิด เป็นตัวกำหนดทิศทางของข่าวสารในแง่มุมต่างกัน บ่อยครั้งอาจชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในทางที่ดีหรือทางที่ร้าย (พิศิษฐ์ ฆวลาธวัช, 2535: 49-52)

หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งที่เป็นแหล่งข่าวเปิด ซึ่งมีการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง หรือแหล่งข่าวปิดคือแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง ฯลฯ ของผู้ให้ข่าว

หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้รับข่าวสารหลายแหล่งด้วยกัน ดังนั้น การแบ่งชนิดของแหล่งข่าวจึงอาจแบ่งได้ตามลักษณะที่มาของแหล่งข่าว คือ (พิศิษฐ์ ชวลาวัณย์ และคณะ, 2539: 49-52)

1. แหล่งข่าวประจำ (Beats) แหล่งข่าวประจำที่เรียกตามภาษาของหนังสือพิมพ์ว่า บีท (Beat) หรือ รัน (Run) นี้ หมายถึง บุคคล หรือ สถานที่ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของข่าวที่ผู้สื่อข่าวได้รับมอบหมายจากบรรณาธิการให้ไปติดตามหาข่าวอยู่เป็นประจำทุกวันหรือทุกสัปดาห์หรือเป็นระยะๆ แล้วแต่สถานการณ์ Beats ถือเป็นแหล่งข่าวสำคัญที่หนังสือพิมพ์จะต้องจัดกำลังผู้สื่อข่าวให้ไปรับผิดชอบเป็นประจำเพื่อให้แน่ใจว่า หากเกิดอุบัติเหตุสำคัญที่มีคุณค่าทางข่าวแล้ว อุบัติการณ์เหล่านี้จะไม่สามารถเล็ดลอดสายตาของผู้สื่อข่าวที่อยู่ในกรุงเทพฯ แล้วยังมีแหล่งข่าวประจำอยู่ในอำเภอและจังหวัดต่างๆ เรียกว่า แหล่งข่าวภูมิภาค อาทิ ศาลากลางจังหวัด สถานีตำรวจภูธร อีกด้วย

2. แหล่งข่าวพิเศษ (Volunteers) นอกจากจะได้ข่าวจากแหล่งข่าวประจำแล้ว หนังสือพิมพ์ยังได้ข่าวจำนวนไม่น้อยจากแหล่งข่าวพิเศษ แหล่งข่าวที่ว่่านี้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักข่าวเป็นการส่วนตัว หรืออาจจะเป็นพลเมืองดีเขียนจดหมายร้องทุกข์หรือโทรศัพท์มาชี้เบาะแสการกระทำที่แสวงหาผลประโยชน์จากสาธารณชนของกลุ่มคนบางกลุ่ม ให้หนังสือพิมพ์ตีแผ่พฤติกรรมดังกล่าว ข่าวที่หนังสือพิมพ์ได้รับจากแหล่งข่าวพิเศษ เรียกว่า ทิป (Tip) ส่วนบุคคลที่แจ้งเบาะแสหรือ Tip ให้หนังสือพิมพ์ทราบเรียกว่า Tipster แต่หนังสือพิมพ์ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เนื่องจาก Tip บางชิ้นอาจจะมีข้อมูลไม่ถูกต้องก็ได้

3. แหล่งข่าวจากสำนักข่าวหรือองค์กรขายข่าว (News Syndicates) องค์กรนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินกิจการ “ขาย” ให้แก่สมาชิกหรือลูกค้า ซึ่งรวมทั้งหนังสือพิมพ์ทั้งในประเทศและนอกประเทศนั้น หนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นแหล่งข่าวที่สำคัญแหล่งหนึ่ง องค์กรดังกล่าวเรียกว่า สำนักข่าว (News Agency) มีทั้งเป็นสำนักข่าวของรัฐและสำนักข่าวของเอกชน สมาชิกหรือลูกค้าของสำนักข่าวจะได้รับทราบข่าวที่เกิดขึ้นในชุมชนและในประเทศต่างๆ ผ่านทางโทรเลขบ้าง จึงเรียกสำนักข่าวอีกชื่อหนึ่งว่า Wire Service

4. แหล่งข่าวจากสิ่งตีพิมพ์ (Publication) แหล่งข่าวนี้อาจจะเป็นแผ่นประกาศแถลงการณ์ ใบปลิว หรือเป็นนิตยสาร ตลอดจนข่าวแจกจากหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐหรือเอกชนที่ต้องการเผยแพร่ผลงานของตนสู่สาธารณชนเหล่านี้ เป็นต้น

การอ้างแหล่งข่าว จากแหล่งข่าวนานาชนิดนี้ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น หากพิจารณารวมๆ แล้ว จะพบว่า แหล่งข่าวมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข่าวเปิด (Open News Sources) หมายถึง แหล่งข่าวที่ได้รับการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแหล่งข่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่ได้รับ การเปิดเผยจากแหล่งข่าวดังกล่าว

2. แหล่งข่าวปิด (Confidential News Sources) แหล่งข่าวที่ไม่ต้องเปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแหล่งข่าว ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง แต่ มักจะเป็นผู้ให้เบาะแสข่าว (อ่าน วุฑฒิกรมรักษา, 2536: 38)

จากงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ ถนอมบุญ (2540) ศึกษาแหล่งที่มาของข่าววิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ พบว่า แหล่งข่าวที่ใช้มากที่สุดคือ การสัมภาษณ์นักวิชาการทั่วไป ร้อยละ 32.3 รองลงมาคือ นักเขียนประจำ ร้อยละ 20.7 เอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสารต่างประเทศ ร้อยละ 17.6 แหล่งข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ ร้อยละ 8.5 ส่วนแหล่งข่าวจากเอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารในประเทศมีการอ้างถึงน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 0.3

จากความสำคัญของแหล่งข่าวดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องการใช้ แหล่งข่าวของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยเกี่ยวกับการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนก ดังปัญหาคำถาม การวิจัยข้อที่ 2

แบบจำลองผู้เฝ้าประตูของเวสเลย์และแมคคีน

จากแบบจำลองของเวสเลย์ และแมคคีน แสดงกระบวนการไหลของข่าวสารจากแหล่งสาร ผ่านผู้ส่งข่าวไปยังสื่อที่ทำหน้าที่เหมือนผู้เฝ้าประตูข่าวไปยังผู้รับสาร และการสะท้อนกลับจากผู้รับ ไปยังผู้ส่ง

“X” คือ เหตุการณ์ หรือสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นมากมายรอบตัวบุคคลในสังคมแต่มิได้นำมาผ่าน กระบวนการผลิตเป็นข่าวสาร

“B” คือ ผู้รับสาร เป็นบุคคลที่ต้องการรับรู้ข่าวสารต่างๆ รอบตัวเพื่อสนองความพึงพอใจ หรือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้รับสารนี้อาจจะรับรู้เหตุการณ์ (X) ได้โดยตรง หรือโดยการถ่ายทอดจากบุคคลอื่น (A) หรือทางช่องทางสื่อสารอื่นๆ

“A” คือ ผู้ส่งสาร เป็นผู้ที่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น (X) แล้วต้องการเลือกเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่งมาถ่ายทอดไปให้ผู้อื่นได้รับทราบ

“C” คือ ช่องทางการสื่อสาร ที่อยู่ระหว่างผู้ส่งสาร (A) และผู้รับสาร จะทำหน้าที่คัดเลือก ข่าวสารที่คิดว่าผู้รับสาร (B) ต้องการ แล้วทำการถ่ายทอดไปสู่ B ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ตีพิมพ์ใน

หนังสือพิมพ์ ออกอากาศทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ช่องทางการสื่อสาร (C) จึงสามารถช่วยให้ผู้รับสาร (B) รับรู้ข่าวสารได้อย่างกว้างขวางกว่าการรับรู้โดยตรง

“F” คือ การป้อนกลับ (Feedback) เป็นการส่งข่าวจากผู้รับสารกลับไปหาผู้ส่ง ทำให้ผู้ส่งสารทราบว่าข่าวสารที่ส่งไปนั้นมีผลอย่างไรต่อผู้รับบ้าง เช่น ผู้รับเกิดความเชื่อหรือไม่ พอใจหรือไม่ พอใจในสารนั้นๆ การป้อนกลับนี้อาจเป็นการสื่อสารแบบตัวต่อตัว หรือทางจดหมายทางโทรศัพท์ ซึ่งเรียกว่า การป้อนกลับอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Purposive feedback) คือ ผู้รับสารเจตนาที่จะบอกให้ผู้ส่งสารทราบถึงผลของการส่งข่าวนั้นๆ ส่วนการป้อนกลับอีกลักษณะหนึ่งเป็นแบบไม่มีจุดมุ่งหมาย (Nonpurposive feedback) ผู้ส่งสารต้องใช้วิธีสังเกตและอนุมานเอาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น สังเกตจากยอดจำหน่ายของหนังสือพิมพ์ หรือจำนวนผู้ชม ซึ่งการป้อนกลับนี้อาจป้อนกลับจาก B ไป A หรือ B ไป C หรือจาก C ไป A ก็ได้ (White D.M., 1950: 383-390)

จากแบบจำลองบทบาทของช่องทางการสื่อสารของเวสเลย์ และแมคคีน ดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า บทบาทของช่องทางการสื่อสาร (c) ตรงกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ ในการคัดเลือกข่าวสาร และผลิตข่าว บทความต่างๆ ถ่ายทอดไปยังผู้อ่านหรือผู้รับสาร ซึ่งเป็นบทบาทของ “ผู้กรองสาร” ตามแบบจำลองของไวท์นั่นเอง

พีระ จิโรโสภณ (2529) ได้อธิบายถึงบทบาทของผู้กรองสารไว้ว่า ในความเป็นจริง ผู้กรองสารอาจจะมีขั้นตอนในการทำงานสลับซับซ้อนกว่าในแบบจำลอง เช่น ข่าวโทรพิมพ์ที่ส่งมายังสื่อมวลชนต่างๆ นั้น ก่อนที่จะส่งมาจะต้องมีการคัดกรองจากบรรณาธิการของสำนักข่าวนั้นๆ เสียก่อน หรือแม้แต่ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเองก็จะทำหน้าที่เป็นผู้กรองสาร กล่าวคือ คัดเลือกว่าจะทำรายงานข่าวไหน หรือไม่ทำข่าวไหนบ้าง และเมื่อข่าวโทรพิมพ์ถูกส่งมายังสื่อมวลชนต่างๆ นอกจากจะถูกคัดเลือกโดยบรรณาธิการข่าวต่างประเทศแล้วก็ยังอาจถูกคัดกรองจากบรรณาธิการหรือ หัวหน้าข่าวในระดับสูงอีกที นอกจากนี้ ข่าวที่ถูกเผยแพร่ไปยังผู้รับสาร เมื่อผู้รับสารได้อ่านได้รับฟัง หรือรับชมแล้ว ก็อาจจะถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น เช่น สมาชิกในครอบครัวญาติ เพื่อน ฯลฯ

การถ่ายทอดโดยผู้รับสารจากสื่อมวลชนนี้เป็นไปในลักษณะของ “ผู้กรองสาร” เช่นเดียวกันคือ จะเลือกถ่ายทอดเพียงบางส่วน จึงเห็นได้ว่าข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้นมักจะไหลผ่านผู้กรองสารมากมายหลายชั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสาร

ความต้องการข่าวสารมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงชีวิตของมนุษย์ ข่าวสารที่มนุษย์เลือกนั้นมักจะมีลักษณะที่เอื้อต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ และการประกอบอาชีพการงาน เมอร์ริลล์และโลเวนสไตน์ (Merril & Lowenstein อ้างถึงในกริตตา โกเชก, 2541: 25-28) ได้สรุปถึงปัจจัยพื้นฐานที่เป็นแรงผลักดันให้บุคคลเลือกเปิดรับข่าวสาร 4 ประการด้วยกัน คือ

ความเหงา เป็นเหตุผลทางจิตวิทยาที่มนุษย์มักจะไม่ชอบอยู่ตามลำพัง จึงพยายามจะรวมกลุ่มเพื่อสังสรรค์ และถ้าไม่มีโอกาสสังสรรค์กับผู้อื่น ก็จะหันมาหาสื่อต่างๆ แทน

ความอยากรู้อยากเห็น มนุษย์ทุกคนอยากรู้อยากเห็นโดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวที่สุดไปจนถึงสิ่งที่อยู่ห่างตัวเองมากที่สุดเป็นลำดับ

ประโยชน์ใช้สอยของตนเอง มนุษย์ทุกคนจะแสวงหาและใช้ข่าวสารให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเองทั้งในแง่ของการเสริมสร้างบารมี การช่วยให้ตนเองเกิดความสะดวกสบายหรือสนุกสนานบันเทิง

ลักษณะเฉพาะของสื่อ ผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะหันเข้าหาลักษณะเฉพาะบางอย่างจากสื่อที่จะสนองความต้องการและทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ

แชรรมม์ (Schramm อ้างถึงในชนินิษฐา สง่างวงศ์จิตร, 2541:28) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในการเลือกรับข่าวสารของผู้รับสาร ดังนี้

1. ประสบการณ์ของผู้รับสาร แสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสาร แสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์ของตนเองอย่างใดอย่างหนึ่ง
3. ภูมิหลังแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความแตกต่างกันในพฤติกรรมการเลือกรับสารและเนื้อหาข่าวสาร
5. ความสามารถในการรับสารเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารต่างกัน
6. บุคลิกภาพทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร
7. อารมณ์ สภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของสารหรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของสารได้

8. ทศนคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสารที่ได้รับ แคมพ์และคณะ (Katz and others, 1974: 105) ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สถานการณ์ทางสังคมกับความต้องการในการเปิดรับข่าวสารของบุคคล ดังนี้

1. สถานการณ์ทางสังคมมีความขัดแย้งหรืออู่นวายสับสน ทำให้บุคคลได้รับแรงกดดัน และความตึงเครียด บุคคลจึงต้องการผ่อนคลายแรงกดดันต่างๆ โดยการบริโภคสื่อมวลชนที่ให้สาร เพื่อความบันเทิง

2. สถานการณ์ทางสังคมทำให้บุคคลต้องตระหนักรู้ในปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว บุคคลจึงต้องการข่าวสารและข่าวสารเหล่านั้นก็ได้มาด้วยการเปิดรับสื่อ

3. สถานการณ์ทางสังคมทำให้โอกาสที่บุคคลจะได้รับการตอบสนองของความต้องการต่างๆ ลดน้อยลง บุคคลจึงต้องหันไปใช้สื่อเพื่อชดเชยหรือทดแทนความต้องการเหล่านั้น

4. สถานการณ์ทางสังคมทำให้เกิดค่านิยมบางประการ ซึ่งการใช้สื่อเป็นการแสดงถึงการ ยืนยันหรือเป็นการเสริมย้ำค่านิยมดังกล่าว

5. สถานการณ์ทางสังคมทำให้ความคาดหวังของแต่ละบุคคลมีความคล้ายคลึงกันในส่วน หนึ่ง ดังนั้น บุคคลจึงเปิดรับสื่อเพื่อสนับสนุนค่านิยมของกลุ่มในสังคม

กระบวนการในการเลือกเปิดรับข่าวสาร (Selective Exposure Process) ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ (สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร, 2533: 53-54)

1.1. การเลือกเปิดรับสาร (Selective Exposure) เป็นกระบวนการภายในบุคคลที่ พิจารณาว่า พร้อมที่จะเปิดรับสารหรือไม่ จะเลือกเปิดรับสารประเภทไหน จากสื่ออะไร และเวลา ใด

1.2. การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) เป็นขั้นตอนที่เกิดจากขั้นตอน แรกที่กระบวนการภายในของบุคคล (จิตวิทยา) เลือกสารสนเทศที่สอดคล้องกับงาน (Supportive Information) ท่ามกลางความหลากหลายของสารสนเทศที่เข้ามาสู่บุคคลเหล่านั้นหลังจากการ เปิดรับสารแล้ว โดยปกติแล้วเรามักเลือกให้ความสนใจกับสิ่งที่สอดคล้องกับความคิด และความ ต้องการภายใน เช่น นักธุรกิจ เมื่ออ่านหนังสือพิมพ์ ก็มักจะให้ความสนใจกับข่าวที่นำเสนอในหน้า ธุรกิจ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ

1.3. การเลือกสรรการรับรู้ (Selective Perception) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้ สารสนเทศที่ตนเห็นว่าน่าสนใจ โดยการแปรสภาพสารสนเทศที่สนใจไปเป็นความรู้พื้นฐาน (Cognition)

1.4. การเลือกจดจำ (Selective Retention) ความรู้พื้นฐานหรือความรู้เบื้องต้นมิใช่เป็นความรู้ที่ถาวร มนุษย์อาจจัดความรู้นั้นออกไปได้ หรือยอมรับความรู้พื้นฐานนั้นแต่เพียงซิมกลาง หากความรู้พื้นฐานนี้ยังคงสอดคล้อง ไม่ขัดแย้งกับทัศนคติของบุคคล ความรู้พื้นฐานนั้นก็พัฒนาเป็นการยอมรับที่ถาวร พร้อมจะจดจำต่อไป

การเลือกเปิดรับข่าวสารเป็นการอธิบายให้เห็นถึงลักษณะความกระตือรือร้น (Active) ของผู้รับสาร แสดงให้เห็นว่าผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อมวลชน ไม่ได้เป็นผู้รับสารที่เฉื่อยชา (passive audience) ที่รับผลจากการกระทำของสื่อมวลชน

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

แนวคิดเรื่องการใช้สื่อเพื่อสนองความพึงพอใจของมนุษย์ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเลือกเปิดรับและแสวงหาข่าวสาร โดยมีความเชื่อว่า ผู้รับสารเป็นผู้กำหนดความต้องการของตนเอง และประเภทของสื่อที่เลือกใช้ รวมถึงลักษณะของเนื้อหาสารที่เลือกเปิดรับ ทั้งนี้ เพื่อนำมาตอบสนองความพึงพอใจให้มากที่สุด โดยที่แนวคิดนี้ได้เน้นถึงความสำคัญของผู้รับสาร ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชนเท่านั้น หากแต่จะเลือกใช้สื่อและเปิดรับสารที่สามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของตน แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับผู้รับสารว่า เป็นตัวจักรสำคัญที่สามารถตัดสินใจ โดยอาศัยพื้นฐานความต้องการของตนเองเป็นหลัก (แคทซ์และคณะ, 1974 อ้างถึงในยุบล เบญจรงค์กิจ, 2528: 25-26)

ตรรกของทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจนี้อยู่บนรากฐานของวัตถุประสงค์ 3 ประการ และข้อตกลงเบื้องต้น 5 ประการที่แคทซ์และคณะ ผู้ริเริ่มงานวิจัยการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจได้วางโครงร่างไว้ วัตถุประสงค์ 3 ประการที่เป็นพื้นฐานของทฤษฎีได้แก่

1. เพื่ออธิบายว่าบุคคลมีการใช้สื่อเพื่อสนองความต้องการของตนเองอย่างไร
2. เพื่อเข้าใจในแรงจูงใจของพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชนของบุคคล
3. เพื่อระบุถึงหน้าที่หรือผลที่ต่อเนื่องมาจากความต้องการ แรงจูงใจและพฤติกรรมการใช้สื่อสารของบุคคล วัตถุประสงค์ในข้อนี้จะเชื่อมโยงการใช้สื่อ และความพึงพอใจไปสู่การวิเคราะห์หน้าที่โดยการบ่งชี้ถึงผลของพฤติกรรมการใช้สื่อสารของแต่ละบุคคล

ข้อตกลงเบื้องต้นเพื่อความเข้าใจร่วมกันในการศึกษาทฤษฎีนี้ คือ

1. ผู้รับสารมีความกระตือรือร้นในการเลือกใช้สื่อเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของตน
2. ในกระบวนการสื่อสารมวลชนต้องมีการเชื่อมโยงการตอบสนองความต้องการและการ

เลือกใช้สื่อที่ขึ้นอยู่กับตัวผู้รับสาร

3. สื่อมวลชนต้องแข่งขันกับแหล่งสารอื่นที่ตอบสนองความพึงพอใจของมนุษย์ได้

4. ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมายต่างๆ ในการเลือกใช้สื่อ ต้องได้รับจากตัวผู้รับสาร

5. ไม่ควรที่จะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมการ

สื่อสารมวลชนในขณะที่กำลังทำการสำรวจความมุ่งหมายของผู้รับสารในแต่ละหัวข้อ

การใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ ถือเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาของผู้บริโภคสื่อ โดยให้การอธิบายว่า นอกจากความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่างที่มาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงในสิริพร จิตรักษ์ธรรม, 2537: 30-31) กล่าวไว้ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรัก ความต้องการความนับถือ และความต้องการความสำเร็จในชีวิตแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการอีกอย่างหนึ่งคือ ความต้องการมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการที่จะรู้สิ่งซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่มนุษย์เรียนรู้มาจากการอยู่ร่วมในสังคม การศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดนี้จึงเป็นการยอมรับว่า มนุษย์เราสนใจแสวงหาข่าวสารต่างๆ จากสื่อมวลชน โดยมนุษย์จึงใจแสวงหาข่าวสารไม่ได้ถูกยัดเยียดให้อ่าน ดู หรือฟัง มนุษย์มีการเลือก และหลีกเลี่ยงข่าวสารได้ ถ้าความต้องการใช้สื่อมวลชนมนุษย์มีจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมาย (Goal-directed)

แคทซ์และคณะ (1974) ได้ให้คำอธิบายว่า ผู้รับสารแต่ละคนมีสภาพทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกันจึงมีความต้องการต่างๆ รวมถึงความต้องการมีความรู้ ความเข้าใจ ในสภาวะแวดล้อมของตนและความต้องการได้รับความบันเทิงแตกต่างกัน ทำให้มีความคาดหวังจากแหล่งข่าวหรือสื่อมวลชนว่า จะสามารถสนองความต้องการเหล่านั้นได้อย่างพึงพอใจ และมีการเปิดรับสารจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ กัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความพึงพอใจตามต้องการ

นอกจากนี้ แคทซ์และคณะได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้เพื่อศึกษาความต้องการเกี่ยวกับสื่อหรือเหตุผลในการใช้สื่อจากผู้บริโภคในประเทศอิสราเอล และได้สร้างมาตรวัดความต้องการทางด้านจิตวิทยาและสังคมของมนุษย์ (Social and Psychological Needs) และความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อมวลชน ซึ่งประกอบด้วยความต้องการ 3 มิติ คือ

1. Mode คือ แบบหรือลักษณะของความต้องการ ได้แก่

- ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
- ต้องการให้ลดน้อยลง
- ต้องการให้ได้มา

2. Connection คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่งภายนอก ได้แก่

- การติดต่อเพื่อรับข่าวสาร ความรู้
- การติดต่อเพื่อความพอใจ เพื่อประสบการณ์ทางอารมณ์
- การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคงและสถานภาพ
- การติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์

3. Referent คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ ได้แก่

- ตนเอง
- ครอบครัว
- เพื่อนฝูง
- สังคม รัฐบาล
- ขนบประเพณี วัฒนธรรม
- โลก
- สิ่งภายนอกอื่นๆ ที่มีความหมายน้อยลง

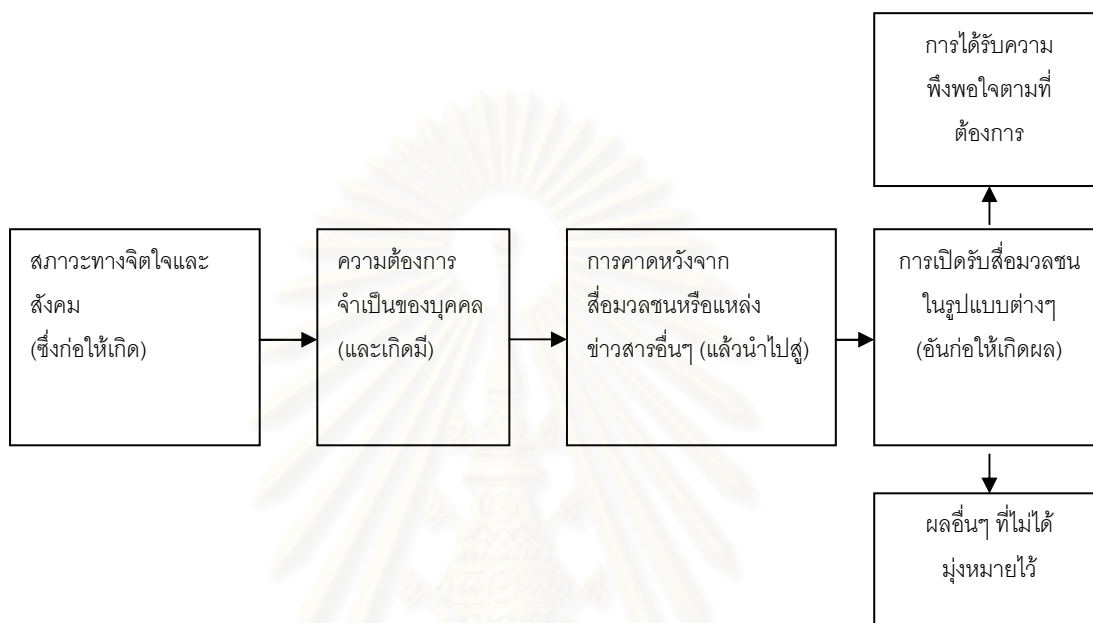
จากองค์ประกอบทั้งสาม แคทซ์ได้สร้างข้อความแสดงความต้องการ (Needs) ของบุคคลขึ้น 35 ข้อความเพื่อชี้ให้เห็นถึงความต้องการต่างๆ ของบุคคลที่คาดหวังว่าสื่อจะสามารถสนองความพึงพอใจนั้นได้ อาทิ ความต้องการที่จะติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับครอบครัวให้เพิ่มมากขึ้น หรือกล่าวง่ายๆ คือ ความต้องการที่จะใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น หรือก็คือ ความต้องการที่จะหนีให้พ้น (Escape) จากสภาพที่เป็นจริงในโลก โดยหันไปใช้สื่อเพื่อได้รับความบันเทิงและช่วยตอบสนองของความพอใจส่วนนี้

นอกจากนี้ แคทซ์และคณะ (1974) (อ้างในพีระ จิรโสภณ, 2531: 653) ยังได้ให้คำอธิบายเรื่องการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ ดังนี้

- (1) สภาวะทางสังคมและจิตใจซึ่งก่อให้เกิด
- (2) ความต้องการจำเป็นบุคคลและเกิดมี
- (3) ความคาดหวังจากสื่อมวลชนหรือแหล่งสารอื่นๆ แล้วนำไปสู่
- (4) การเปิดรับสื่อมวลชนหรือแหล่งสารอื่นๆ แล้วนำไปสู่
- (5) การได้รับความพึงพอใจตามที่ต้องการและ
- (6) ผลอื่นๆ ที่ตามมาซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้

แผนภาพประกอบที่ 3

แบบจำลองการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

แบบจำลองข้างต้น เป็นแบบจำลองที่อธิบายถึงกระบวนการรับสารในการสื่อสารและอธิบายถึงการเปิดรับสื่อมวลชน โดยปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล แสดงให้เห็นว่า การบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสาร ปัจเจกบุคคลแต่ละคนย่อมมีวัตถุประสงค์ ความตั้งใจ และความต้องการใช้ประโยชน์เพื่อสนองความพึงพอใจด้วยตนเอง ด้วยเหตุผลต่างกัน ดังนั้น ลักษณะการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันเหล่านั้นจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งความพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อก็จะแตกต่างกันไปด้วย

งานวิจัยในระยะต่อมาได้พยายามหาเหตุผลหรือแรงจูงใจที่ทำให้คนบริโภคสื่อ โดยได้พัฒนาชุดตัวแปรความพึงพอใจ ซึ่งบริมเมอร์และคณะ (Blumler and Others, 1972: 105) จำแนกออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1. ความเพลิดเพลีน (Diversion) ซึ่งจะปรากฏในรูปของการใช้สื่อเพื่อหลบหนีปัญหา เพื่อหลีกเลี่ยงงานประจำและเพื่อผ่อนคลายอารมณ์
2. มนุษยสัมพันธ์ (Personal Relations) เช่น ใช้สื่อเพื่อให้มีเรื่องราวไปพูดคุยกับผู้อื่นหรือเพื่อให้มีโอกาสได้ใช้เวลาอยู่ร่วมกับคนในครอบครัว ฯลฯ
3. เอกลักษณ์ของบุคคล (Personal Identity) ได้แก่ การอ้างอิงบุคคล การค้นหาความจริง

และเพื่อให้ได้ข้อมูลมาเป็นแรงเสริมย้ำความเชื่อของตน

4. ติดตามข่าวสาร (Surveillance) เช่น ติดตามรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ในสังคม และโลกภายนอกจากสื่อมวลชน

ชาร์ล แอดคิน แบ่งประเภทของสารที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. สารที่ให้ความพึงพอใจในทันทีในเชิงการบริโภค (Consumatory) หมายความว่า สารที่จะลดความไม่รู้ หรือความไม่แน่ใจของบุคคลที่เกี่ยวกับความสนใจส่วนตัว และสารที่ให้ความบันเทิงสนุกสนาน

2. สารที่ใช้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน (Instrumental) หมายความว่า สารที่ลดความไม่รู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

อย่างไรก็ตาม สารบางอย่างอาจให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้และให้ความบันเทิงในขณะเดียวกันด้วย

ศิริชัย ศิริภาวะและกาญจนา แก้วเทพ (2531) ได้ศึกษาเพิ่มเติมถึงความต้องการของผู้รับสารจากสื่อมวลชนที่ McQuail และคณะที่ได้สร้างไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้สื่อและความพึงพอใจของผู้รับสารซึ่งมีดังนี้

1. ความต้องการสารสนเทศ

1.1. เพื่อทราบถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง สภาพปัจจุบันที่อยู่รอบตัวและสภาพปัจจุบันของสังคมและโลก

1.2. เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อแนะนำในการปฏิบัติหรือความคิดเห็นในการตัดสินใจ

1.3. สนองความอยากรู้อยากเห็นและสนองความสนใจ

1.4. ให้การเรียนรู้เป็นการศึกษาด้วยตนเอง

1.5. สร้างความรู้สึกที่มั่นคงโดยใช้ความรู้ที่ได้มาจากสื่อมวลชน

2. ความต้องการสร้างควมมีเอกลักษณ์ให้แก่บุคคล

2.1. ให้แรงเสริมแก่ค่านิยมส่วนบุคคล

2.2. ให้ตัวแบบทางพฤติกรรม

2.3. แสดงออกร่วมกับค่านิยมของคนอื่นๆ (ในสื่อมวลชน)

2.4. มองทะลุลึกเข้าไปภายในตนเอง

3. ความต้องการรวมตัวและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
  - 3.1. มองทะลุลึกเข้าไปในสภาพแวดล้อมของผู้อื่น
  - 3.2. แสดงออกร่วมกับผู้อื่นและเกิดความรู้สึกในลักษณะที่เป็นเจ้าของ
  - 3.3. นำไปใช้ในการสนทนาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
  - 3.4. ใช้แทนเพื่อน
  - 3.5. ช่วยในการดำเนินตามบทบาททางสังคม
  - 3.6. สร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อนและสังคม
4. ความต้องการความบันเทิง
  - 4.1. การหลีกเลี่ยงหรือหลีกเลี่ยงจากปัญหาต่างๆ
  - 4.2. การผ่อนคลาย
  - 4.3. วัฒนธรรมที่เป็นของแท้ ได้รับความสนุกสนานทางสุนทรียะ
  - 4.4. ได้มีอะไรทำเพื่อใช้เวลาให้หมดไป
  - 4.5. ปลดปล่อยอารมณ์
  - 4.6. เป็นการกระตุ้นทางเพศ

ส่วนนักวิชาการสื่อสารมวลชน เช่น แมคคอมบ์ส และเบคเคอร์ (McCombs and Brecker, 1979: 250) ได้กล่าวว่า บุคคลใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการ

1. เพื่อต้องการรู้เหตุการณ์ (Surveillance) โดยการติดตามและสังเกตความเคลื่อนไหวต่างๆ จากสื่อมวลชน เพื่อให้รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ให้ทันสมัยและรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ควร
2. เพื่อช่วยในการตัดสินใจ (Decision) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โดยการเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลสามารถกำหนดความเห็นของตนต่อสภาวะหรือเหตุการณ์รอบๆ ตัวได้
3. เพื่อต้องการข้อมูลในการพูดคุยหรือสนทนา (Discussions) การเปิดรับสื่อมวลชน ทำให้บุคคลมีข้อมูลในการนำไปใช้พูดคุย หรือสนทนากับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน
4. เพื่อต้องการมีส่วนร่วม (Participating) ในเหตุการณ์และความเป็นไปต่างๆ ที่เกิดขึ้น
5. เพื่อต้องการข่าวสารมาเสริมความคิดเห็น หรือสนับสนุนการตัดสินใจที่ได้กระทำไปแล้ว
6. เพื่อความบันเทิง (Entertainment) เพื่อความเพลิดเพลิน รวมทั้งการผ่อนคลายอารมณ์

โรบินสัน (Robinson, 1972) ได้ทำการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษาของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อและระดับความรู้ ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคลโดยกลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาต่างกันจะมีการใช้สื่อ และมีระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่างกันไปด้วยกล่าวคือ

กลุ่มคนที่มีความรู้สูง เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านข้อมูลสารคดี และจะเพิ่มพูนความรู้ด้านนี้ของตนให้มากขึ้น โดยการใช้สื่อมวลชน

นอกจากนี้ ผู้รับสารยังมีความแตกต่างในองค์ประกอบอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้มีการเลือกเปิดรับสารแตกต่างกัน วิลเบอร์ ชแรมม์ (Schramm, 1973 อ้างถึงในจันดารา อุดมสิน, 2541: 38) กล่าวถึง องค์ประกอบในการเลือกเปิดรับข่าวสารของผู้รับสารว่าขึ้นอยู่กับ

1. ประสบการณ์ทำให้ผู้รับสารแสวงหาข่าวสารต่างกัน
2. การประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสารจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของตน
3. ภูมิหลังแตกต่างกันทำให้มีความสนใจแตกต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อมทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรมกรเลือกรับสื่อและเนื้อหาสาระ
5. ความสามารถในการรับสารเกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้พฤติกรรมกรเปิดรับข่าวสารต่างกัน

6. บุคลิกภาพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

7. อารมณ์ สถานภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร ทำให้ผู้รับเข้าใจความหมายของการสื่อสาร หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าใจความหมายของข่าวสารได้

8. ทัศนคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือข่าวสารที่ได้ คิปแพกซ์ และเมอร์เรย์ (Kippax and Murray, 1980: 355-359) ยังได้เพิ่มเติม

เรื่องการเรียนรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อด้วย โดยได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการใช้สื่อมวลชนกับความพึงพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อ นั้น ตลอดจนการเรียนรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อ ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้รับสารมีความแตกต่างกันในปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นตัวกำหนดการใช้สื่อและการรับรู้คุณประโยชน์ของสื่อ

2. คนที่มีระดับการศึกษาสูงจะเลือกใช้สื่อหลากหลายประเภทมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำ

3. กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีการเลือกใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมายและเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของสื่อ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ความต้องการในการใช้สื่อ มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อและปัจจัยด้านตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อด้วย

การส่งข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับผู้รับสารหลายประการ ซึ่งทำให้ผู้รับสารแต่ละคนมีพฤติกรรมในการเปิดรับสารแตกต่างกัน ได้แก่

1. ความต้องการของผู้รับสาร โดยทั่วไปแล้ว ในการรับข่าวสารของแต่ละบุคคลนั้น จะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคน ประกอบด้วย

- 1.1. ต้องการข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับตน
- 1.2. ต้องการข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมของตนเอง
- 1.3. ต้องการประสบการณ์ใหม่
- 1.4. ต้องการความสะดวกและรวดเร็วในการรับสาร

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเปิดรับสื่อมวลชน (ขวัญเรือน กิติวัฒน์, 2531: 23-26) คือ

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล มีแนวคิดที่ว่า คนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมาก ในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคลซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางสังคมไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญาความคิด ทัศนคติ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การเรียนรู้ และการจูงใจ

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากคนเราจะยึดติดกับกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ในการตัดสินใจที่จะแสดงออกถึงพฤติกรรมใดๆ ก็ตาม นั่นคือ มักจะคล้อยตามกลุ่มในด้านความคิด ทัศนคติ และพฤติกรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสารเรื่องลักษณะต่างๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ทำให้เกิดความคล้อยคลึงของการเปิดรับเนื้อหาของการสื่อสาร รวมถึงการตอบสนองต่อเนื้อหาดังกล่าวไม่แตกต่างกันอีกด้วย

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นผู้รับสารเป็นตัวสำคัญในกระบวนการสื่อสาร โดยผู้รับสารจะเลือกใช้สื่อที่ให้ประโยชน์และสามารถตอบสนองความต้องการ ความพึงพอใจของตนได้ และในการนำทฤษฎีดังกล่าวมาอ้างอิงในงานวิจัยนี้ก็จะนำมาหาคำตอบว่าผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกมีการใช้ประโยชน์จากข่าวสารที่น่าเสนอทางหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงภาวะวิกฤตใช้หวัดนกอย่างไร

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นระเบียบวิธีวิจัยประเภทหนึ่งที่นิยมใช้ในการวิจัยการสื่อสาร โดยมีลักษณะผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สามารถศึกษาวิเคราะห์ไปยังผู้ส่งสาร ผู้รับสาร ตลอดจนผลและปฏิกิริยาของผู้รับสารด้วย

เกษม ศิริสัมพันธ์ (2507: 3) ได้ให้นิยามว่า การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิจัยสื่อสารมวลชนชนิดหนึ่งที่มีมุ่งศึกษาเฉพาะตัวเนื้อหาของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร รายการวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของเนื้อหา

อรนุช เลิศจรยารักษ์ (2524: 16) นิยามการวิเคราะห์เนื้อหา คือ การวิเคราะห์ให้เห็นประจักษ์ สัมผัสเนื้อหาซึ่งแฝงอยู่กับเครื่องมือสื่อสารโดยการจัดประเภท จัดทำตาราง และหาค่าจากสัญลักษณ์และใจความ เพื่อทราบถึงความหมายและผลกระทบ

เคลาส์ คริปเพินดอร์ฟ (Klaus Krippendorff, 1980: 21) ให้ความหมายเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาว่า เป็นเทคนิคการวิจัยอย่างหนึ่งจากข้อมูลที่คล้ายคลึงกัน ทำเครื่องมือให้มีความเชื่อถือได้ แสดงผลสรุปที่ถูกต้อง เทียบตรง จากข้อมูลไปสู่สภาวะแวดล้อมของข้อมูล

สรรคร์วี วิชาชีวะ ได้สรุปความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหาดังนี้ (2525: 18)

1. การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นเทคนิคการวิจัยที่ศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์
2. การวิเคราะห์เนื้อหา ต้องมีการสร้างเครื่องมือที่มีความเป็นปรนัย (Objectivity) และเชื่อถือได้ (Reliability) คือ สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลชุดเดียวกันแต่ต่างสถานการณ์และผู้วิจัยต่างกันได้ แต่ได้ผลสรุปออกมาเหมือนกัน
3. การวิเคราะห์เนื้อหาควรอธิบายความหมายได้ทั้งในเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) อย่างมีความเที่ยงตรงตามธรรมชาติของสาร (Validity) เนื่องจากสารไม่ได้มีความหมายเพียงอย่างเดียว คือ อาจมีทั้งความหมายนัยประหวัด (Connotations) และความหมายนัยตรง (Denotations) ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้ส่งสารและบุคลิกลักษณะของผู้ส่งสาร

Krippendorff (1980: 52-55) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหาว่าประกอบด้วย

1. กระบวนการข้อมูล (Data Making Process) คือ ข้อมูลเป็นหน่วยหนึ่งของข่าวสารซึ่งบันทึกอยู่ในสื่อที่มีความคงทนถาวร ข้อมูลไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นการทำให้อยู่ในรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการวิเคราะห์เนื้อหาจะนำเอาข่าวสารที่ไม่มีโครงสร้าง

ทางภาษาชัดเจนมาทำให้อยู่ในรูปของการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้มาจะต้องเป็นตัวแทนที่ดีของปรากฏการณ์โดย

- 1.1. เรื่องที่สนใจศึกษาต้องแยกเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unitizing)
- 1.2. จำนวนหน่วยที่จะบันทึกต้องผ่านการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) อย่างมีระบบ
- 1.3. หน่วยทุกหน่วยต้องมีการลงรหัสให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถวิเคราะห์ได้
2. การเปลี่ยนแปลงข้อมูล (Data Reduction) คือ การจัดทำข้อมูลให้อยู่ในลักษณะที่

สามารถนำมาใช้กับคอมพิวเตอร์ได้

3. การอนุมานข้อมูล (Inference) คือ การพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผลซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการใช้สถิติ และต้องทำอย่างมีความเที่ยงตรง

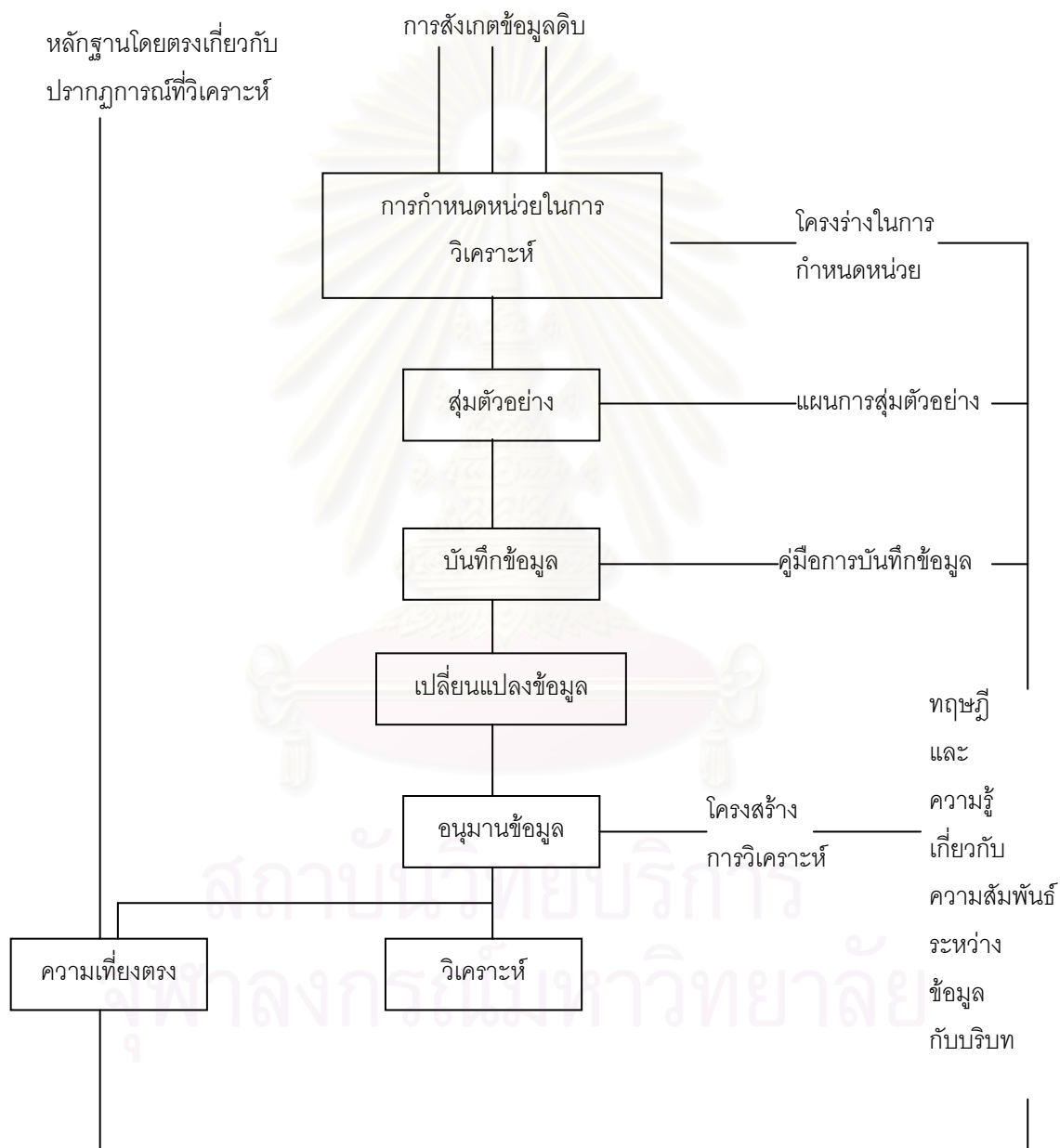
4. การวิเคราะห์ (Analysis) คือ กระบวนการในการนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่สังเกตได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หรือมีการพรรณนาผลของการวิเคราะห์ชัดเจน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพประกอบที่ 4

สรวรค์วี คชาชีวะ (2525: 18) ได้แสดงแบบจำลองของกระบวนการในการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิลาสินี พิพิธกุล (2541) ศึกษาเรื่องบทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณีมลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวความขัดแย้งและผลกระทบมากกว่าการนำเสนอประเด็นที่ให้ความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนักในความจำเป็นของการแก้ไขในระยะยาว มีผลให้สังคมตื่นตัวกับเหตุการณ์ความเสี่ยงเป็นครั้งๆ ไป ทั้งนี้ พบว่ามีปัจจัยและเงื่อนไขทั้งภายในและภายนอกองค์กรหนังสือพิมพ์ที่เป็นข้อจำกัดในการสร้างประสิทธิภาพของการรายงานข่าวความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม เช่น นโยบายการเลือกสรรและกำหนดวาระข่าวสารของหนังสือพิมพ์ ประสิทธิภาพของนักข่าว ความจำกัดของข้อมูลข่าวสารและความขัดแย้งในบริบททางประวัติศาสตร์ระหว่างฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายพัฒนาทางอุตสาหกรรม

ม.ล. อัจฉราพร ณ สงขลา (2535) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อมวลชนในภาวะวิกฤตกรณีอุบัติเหตุ เหตุทางเครื่องบินโดยสารของบริษัท เดินอากาศไทย จำกัด พบว่า

(1) ปัญหาภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นในสภาวะการณ์ที่แตกต่างกันทั้งในด้านวันเวลาและสถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุ จำนวน และลักษณะสถานการณ์ สภาพชาติ เชื้อชาติ ของผู้ประสบเคราะห์กรรม ย่อมมีผลกระทบต่อการวางแผนและการดำเนินการตัดสินใจใช้สื่อมวลชนในการแก้ไขภาวะวิกฤต

(2) โครงสร้างของระบบสื่อมวลชน สภาพการแข่งขันในการนำเสนอข่าวทางสื่อมวลชนเป็นตัวกำหนดถึงลักษณะของความร่วมมือในการแพร่กระจายหรือการควบคุมสารสนเทศในการแก้ไขภาวะวิกฤต

(3) การแก้ไขภาวะวิกฤตโดยใช้สื่อมวลชนต้องมีลักษณะเป็นการให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริง ที่ถูกต้องชัดเจนอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก และติดตามด้วยการให้คำแนะนำ ตลอดจนการโน้มน้าวใจ

(4) การสร้างกิจกรรมพร้อมๆ กับการเลือกใช้สื่อมวลชนได้อย่างเหมาะสมกับเวลาและโอกาส จะสามารถลดความตื่นตระหนกของประชาชน ในขณะที่เดียวกันจะสามารถฟื้นฟูจิตใจของผู้ประสบเคราะห์กรรมและผู้ที่เกี่ยวข้อง

รสวรรณ สุขศรีเลิศวิชัย (2539) ศึกษาเรื่องการทำงานร่วมกันของนักข่าวและนักประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ พบว่า แผนงานประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการตลาดและการขาย เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จได้ต้องพึ่งสื่อ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นตัวกลางนำข่าวสารจากองค์กรสู่ประชาชน แต่ด้วยเนื้อที่ที่จำกัดและต้องการได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่นี้ นักประชาสัมพันธ์จึงต้องหาวิธีการหลาย

รูปแบบรวมถึงการให้ผลประโยชน์เป็นตัวผลักดัน ในกรณีการแก้ไขภาวะวิกฤตต้องมีลักษณะการให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก และการโน้มน้าวใจจะสามารถลดความตระหนกของประชาชน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้ทราบว่า แต่ละแหล่งข่าวใช้หนังสือพิมพ์เป็นช่องทางในการแพร่กระจายข่าวสารไปยังสาธารณชนเพื่อแก้ไขภาวะวิกฤตกรณีโรคไข้หวัดนก ดังปัญหานำการวิจัยข้อที่ 3 และการพึ่งพาข่าวสารในภาวะวิกฤตของผู้รับสาร ดังปัญหานำการวิจัยข้อที่ 4

Sears และ Freedman (1967) ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลและพบว่า กลุ่มตัวแปรทางด้านบุคคลที่เป็นตัวทำนายพฤติกรรมเปิดรับสื่อมวลชนที่ดีที่สุด คือ ระดับการศึกษาและระดับชั้นทางสังคม ซึ่งตัวแปรตัวหลังนี้ใช้อชีพเป็นเครื่องชี้ได้

John Robinson (1972) พบว่า ระดับการศึกษาของผู้รับสารมีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อและระดับความรู้ต่างๆ ทางด้านข้อมูลข่าวสารของบุคคล โดยกลุ่มคนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน จะมีการใช้สื่อและมีระดับความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารต่างกันไปด้วย กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีความรู้สูงเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ด้านข้อมูลสารคดี และจะเพิ่มพูนความรู้ของตนในด้านนี้ให้มากขึ้นโดยการใช้สื่อมวลชน

Guy B. Scandlen และ Ken WinKler (1982) ได้ทำการวิจัยเรื่องวิจัยหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

- ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง จะอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำ
- จำนวนผู้ที่ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์เลย พบว่า ผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย
- ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะอ่านหนังสือพิมพ์บ่อยกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ
- ข้าราชการ นักศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จะอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรม แม่บ้าน และกรรมกร

สิริพร จิตรรัษฎธรรม (2537) ศึกษาเรื่องการเปิดรับและการใช้ประโยชน์ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารด้านธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออก พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจการส่งออกเปิดรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร/วารสาร เคเบิลทีวี โดยมีแรงจูงใจด้านการรับทราบความคิดเห็น การใช้ประโยชน์ด้านวิเคราะห์ข้อมูล และความพึงพอใจด้านความบันเทิงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ การวิจัย ยังพบว่า ระดับอายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันทำให้ปริมาณการเปิดรับหนังสือพิมพ์ด้านธุรกิจแตกต่างกัน

ส่วนระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน การเป็นเจ้าของธุรกิจที่แตกต่างกัน ทำให้ปริมาณการเปิดรับ นิตยสาร/วารสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

กอบกุล กาญจนาลัย (2538) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ และสำรวจการเปิดรับความเข้าใจ และการใช้ประโยชน์จากข่าวสารการเจรจาแก้ตรอบอุรุกวัย พบว่า

1. ปริมาณความถี่ในการเสนอข่าวสารการเจรจาแก้ตรอบอุรุกวัยของหนังสือพิมพ์ 6 ชื่อ ฉบับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์จะมี ปริมาณความถี่มากกว่าหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ข่าวสารที่หนังสือพิมพ์ 6 ชื่อฉบับ นำเสนอมากที่สุด คือ ประเด็นเกี่ยวกับการเปิดตลาด รองลงมาคือ การค้าบริการและสินค้าเกษตร คิดเป็นร้อยละ 20.3, 16.6 และ 12.5 ตามลำดับ

2. ปริมาณการเปิดรับสื่อทั้งจากการเข้าร่วมสัมมนาและจากหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการ เจรจาแก้ตรอบอุรุกวัย พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว นั่นคือ กลุ่มที่เปิดรับสื่อมากที่สุด มิได้มีความรู้เรื่องการเจรจาแก้ตรอบอุรุกวัยมากที่สุดด้วย

จิตสุตา รูปงาม (2536) ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับโภชนาการของ หนังสือพิมพ์รายวันไทย พบว่า

1. หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 4 ชื่อฉบับ เสนอเนื้อหาประเภทการส่งเสริมพฤติกรรมบริโภค เพื่อโภชนาการและการคุ้มครองผู้บริโภคด้านอาหารและโภชนาการมากที่สุด

2. หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 4 ชื่อฉบับ มีปริมาณความถี่ในการเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ โภชนาการโดยเฉลี่ยไม่ถึงฉบับละ 1 ชิ้น และมีปริมาณเนื้อหาไม่ถึงร้อยละ 1 ของเนื้อหาในการเสนอ เนื้อหาทั้งฉบับ

3. หนังสือพิมพ์รายวันไทย 4 ชื่อฉบับเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโภชนาการในรูปแบบของ คอลัมน์ประจำมากที่สุด และมีบทบาทเป็นแหล่งแจ้งข่าวและให้ความรู้มากที่สุด

4. หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชาชนเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับโภชนาการทั้งในปริมาณ ความถี่และปริมาณเนื้อหามากกว่าหนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ

จันดารา อุดมสิน (2541) ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้อ่านบท วิเคราะห์การเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง พฤติกรรมการอ่าน การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ ผลการวิจัยพบว่า เพศ ระดับการศึกษาที่ แตกต่างกันทำให้มีพฤติกรรมการอ่านแตกต่างกัน เพศและอาชีพที่ต่างกันมีการใช้ประโยชน์จาก

บทวิเคราะห์ต่างกัน และเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ด้านการเมืองแตกต่างกัน และผลการวิจัยยังพบว่าพฤติกรรมการอ่านไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากบทวิเคราะห์ และความพึงพอใจต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ด้านการเมืองที่ได้รับจากบทวิเคราะห์การเมือง

นอกจากนี้ จากบทวิจารณ์ในคอลัมน์ “ฉลาดบริโภค” ของดร. วินัย ดะห์ลัน ได้ยกตัวอย่างกรณีโรควัวบ้าในประเทศสหรัฐอเมริกา สามารถสรุปได้ว่า คนในประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ตื่นตกใจไปกับข่าวนี้ เนื่องจากมั่นใจกลไกการคุ้มครองผู้บริโภคที่ให้สิทธิประชาชนปกป้องประชาชน นักวิชาชีพปกป้องประชาชน รัฐปกป้องประชาชน ประกอบกับหาทางยับยั้งโรคและประชาสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น โรคโชว์ สำหรับประเทศไทย สาเหตุที่ทำให้ประชาชนตื่นตระหนก เพราะประชาชนไม่เชื่อว่าจะไม่มีไก่ที่เป็นโรควางขายกันอยู่ในตลาด จะมีโฆษณากันว่าไก่สุกปลอดภัย แต่ไม่มีคนกล้าบริโภคไก่ติดโรคถึงแม้ว่าจะสุกถ้วนทั่วไปทั้งตัวก็ตาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก” ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงประเด็นข่าวสาร เป้าหมายการนำเสนอ จากเนื้อหาข่าวตดหนังสือพิมพ์ในช่วงที่เกิดวิกฤตโรคไข้หวัดนกระบาด โดยการวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแก่นหลักของสาร (Thematic analysis) ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept interview) กลุ่มบุคคลที่ได้รับผลกระทบในครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์ม ร้านอาหารข้ามวันไก่

ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่าง วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บข้อมูล ระยะเวลาสถานที่ทำวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากร

1. การวิเคราะห์เนื้อหา

ประชากรของการวิเคราะห์เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปในประเทศไทย คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ตีพิมพ์จำหน่ายตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2547 รวมทั้งสิ้น 167 ฉบับ

2. การสำรวจผู้รับสาร

ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกร เจ้าของกิจการฟาร์มไก่ ร้านอาหารในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 21 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ขนาดกลุ่มตัวอย่างและวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยนี้ แบ่งออกได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ที่นำมาวิเคราะห์การเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดนกในช่วงที่ระบาดนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่าง โดยเลือกจากหนังสือพิมพ์รายวันที่มียอดการอ่าน (Readership) สูงสุดในแต่ละประเภท โดยใช้ข้อมูลจาก Media Guide Pocket, 2001 เป็น

เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแทนของหนังสือพิมพ์ จึงเลือกศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปจำนวน 2 ชื่อฉบับ คือ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ตัวแทนของหนังสือพิมพ์ประชานิยมที่มีจำนวนผู้อ่านสูงสุด และยังเป็นหนังสือพิมพ์ที่น่าเสนอข่าวสารเรื่องไขหวัดนกมาตั้งแต่ช่วงเริ่มเหตุการณ์ เป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายสูงสุดในประเทศ (สุเมธ วรรณพฤษ, 2529: 79-89) เริ่มพิมพ์ครั้งแรก เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2492 โดยใช้ชื่อว่า “ข่าวภาพ” ตีพิมพ์เป็นรายสัปดาห์ ออกจำหน่ายทุกวันศุกร์ มีนายกำพล วัชรพล เป็นเจ้าของ และได้รับการตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี เพราะพาดหัวข่าวที่เน้นเรื่องอารมณ์ จึงได้เพิ่มเป็นสัปดาห์ละ 2 ฉบับ และเป็นรายวันต่อมา จนถึงปี 2500 ก็ถูกสั่งปิดโดยคำสั่งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

วันที่ 17 พฤษภาคม 2502 คณะผู้บริหารของหนังสือพิมพ์ได้ตกลงขอเช่าหัวหนังสือพิมพ์เสียงอ่างทอง และเสนอข่าวได้รับการต้อนรับอย่างเคย ในปี 2504 ได้มีการซื้อหัว “ไทยรัฐ” ของพลอากาศเอกเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร มาเก็บไว้ และเริ่มออกตีพิมพ์เป็นกรอบเช้า กรอบบ่ายคู่กับเสียงอ่างทองในปีนั้นเอง ต่อมา เจ้าของหนังสือพิมพ์ “เสียงอ่างทอง” ขอหัวหนังสือพิมพ์คืน ทางบริษัทจึงได้ตีพิมพ์เฉพาะไทยรัฐ ตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม 2505

ปัจจุบัน ไทยรัฐเน้นข่าวสารทุกประเภท ส่วนใหญ่เป็นข่าวเบา ข่าวร้านอาหารต่างๆ และคอลัมน์สตีที่น่าสนใจหลายคน เช่น ได้ฝุ่น ชูม หรือเปลวสีเงิน ไทยรัฐเป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดขายสูงเป็นอันดับหนึ่ง จนตีพิมพ์วันละ 6 กรอบ คือ กรุงเทพเช้า กรุงเทพบ่าย ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคกลาง และภาคอีสาน ภาคเหนือตอนล่าง ภาคตะวันออก ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะกรุงเทพฯ

สำหรับ**หนังสือพิมพ์มติชน** เป็นตัวแทนของหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพภาษาไทยที่มีจำนวนผู้อ่านสูงสุด ประกอบกับเป็นหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลาง ไม่ขึ้นกับรัฐบาล ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นกลาง

ออกเผยแพร่ครั้งแรกในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2521 (ธงชัย มหาไตรภพ, 2530: 45-48) เน้นนโยบายเพื่อให้เป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพ และเสนอเนื้อหาแนวเดียวกับเนื้อหาของรวมประชาชาติธุรกิจ ซึ่งมีการตีพิมพ์มาก่อนหน้าแล้ว แต่เดิมนั้น คณะผู้ก่อตั้งได้ตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ประชาชาติรายสัปดาห์มาตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2516 มีการเปลี่ยนเจ้าของและชื่อหลายครั้ง เพราะคำสั่งทางการเมือง จนวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2520 คณะผู้จัดทำได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อว่า รวมประชาชาติธุรกิจ ปีต่อมาก็ได้เปลี่ยนเป็นมติชนแทน

ในระยะแรก มติชนเน้นข่าวหนัก เช่นเดียวกับสยามรัฐ มีลักษณะเป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพเช่นกัน ต่อมา ได้เปลี่ยนแปลงให้เนื้อหาเบาขึ้น หน้าแรกมีการเสนอข่าวอาชญากรรม ข่าวประเวศ

นางงาม และจัดหน้ามีสีสัน บรรณาธิการผู้พิมพ์ ผู้โฆษณาคนปัจจุบัน คือ นางสาววิภา สุขกิจ ภายใต้การบริหารงานของบริษัทมติชน จำกัด มีหนังสือในเครืออีกหลายเล่ม เช่น มติชนสุดสัปดาห์ มติชนเทคโนโลยีและศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ปัจจุบัน บริษัทมติชน จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 12 เทศบาลนฤบาล จตุจักร กทม. 10900

นอกจากนี้ ยังศึกษาหนังสือพิมพ์รายวันธุรกิจ จำนวน 1 ชื่อฉบับ คือ **หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ** ตัวแทนของหนังสือพิมพ์ธุรกิจ ซึ่งมีคอลัมน์วิเคราะห์และวิจารณ์ประจำ

โดยศึกษาหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์จำหน่ายระหว่างวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ. 2546 จนถึงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2547 จากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ เพื่อศึกษาแนวโน้มความรุนแรงของเหตุการณ์ การระบาดของโรคไข้หวัดนกครั้งที่ 1 คือ ตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นของเหตุการณ์ในเดือนพฤศจิกายน ช่วงรุนแรง ช่วงเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ และช่วงสถานการณ์คลี่คลาย ในเดือนมีนาคม - เมษายน อย่างต่อเนื่อง ครั้งที่ 2 คือ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ มีข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ดังนั้น จึงเก็บรวบรวมข้อมูลถึงเดือนตุลาคม 2547 เท่านั้น

กลุ่มตัวอย่างหนังสือพิมพ์ที่จะทำการศึกษา 3 ชื่อฉบับ เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 167 ฉบับ ได้แก่

- (1) หนังสือพิมพ์รายวันประเภทประชาชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
- (2) หนังสือพิมพ์รายวันประเภทคุณภาพ ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน
- (3) หนังสือพิมพ์รายวันธุรกิจ ได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ

2. การสำรวจผู้รับสาร

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน ได้แก่

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ จำนวน 7 คน
2. เจ้าของกิจการฟาร์มไก่ จำนวน 7 คน
3. ร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์จากไก่ จำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

1.1. การสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์

1.1.1. จำแนกตามประเด็นข่าวสาร

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 3 ชื่อฉบับ คือ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับภาวะวิกฤตไข้หวัดนกเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงตุลาคม พ.ศ. 2547 เป็นการศึกษาจากประชากรทั้งหมดตามที่ได้กำหนดไว้ นั้น เป็นข้อมูลที่ได้จากข่าวตัดของฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กรมปศุสัตว์ และหอสมุดแห่งชาติ โดยมีตารางบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) เป็นแนวทางในการรวบรวมข้อมูล เพื่อใส่แนวคิดหลัก (theme) ของเนื้อหาที่เสนอในหน้าหนังสือพิมพ์ที่นำมาศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์การจัดแบ่งประเภทของเนื้อหาออกเป็น 10 ประเภท คือ

(1) ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกให้สาธารณชนรับทราบผ่านทางวิธีการต่างๆ เช่น สื่อมวลชน ป้ายประกาศ โปสเตอร์ สื่อบุคคล

(2) ความตื่นกลัว และวิตกกังวลของประชาชน ประเด็นเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมของประชาชนที่มีต่อการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก เช่น การหยุดบริโภคเนื้อไก่หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไก่ เป็นต้น

(3) สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนก ประเด็นเกี่ยวกับที่มาหรือต้นตอของปัญหาที่ทำให้เกิดโรคไข้หวัดนก

(4) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการขยายการแพร่ระบาดของโรคไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(5) ผลกระทบของโรคไข้หวัดนก คือ ประเด็นข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่างๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านการท่องเที่ยว ด้านความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น

(6) การติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดนก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการดูแลรักษาและควบคุมโรคในคนและสัตว์

(7) การหามาตรการแก้ไข คือ ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขต่างๆ เช่น การทำลายไก่ ห้ามเคลื่อนย้าย จำกัดเขตเสียหาย ไข้หวัดขึ้น การประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง

(8) ประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง เป็นประเด็นเกี่ยวกับการประกาศพื้นที่เฝ้าระวังของรัฐบาลว่า พื้นที่ใดบ้างเป็นพื้นที่ที่ต้องจับตาเป็นพิเศษ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก

(9) ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ เป็นประเด็นทั่วไปเกี่ยวกับ

โรคไข้หวัดนกที่ได้มาจากเนื้อหาในข้อมูลทางวิชาการ เอกสารจากการสัมมนา การประชุม ซึ่งเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ

(10) สถิติอัตราผู้เสียชีวิต/ผู้เจ็บป่วย เป็นประเด็นเกี่ยวกับจำนวนผู้เสียชีวิต/ผู้เจ็บป่วยจากโรคไข้หวัดนก ทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้วิธีการ Thematic Analysis คือ การพิจารณาแนวคิดหลัก (Theme) ที่มีลักษณะอาจจะเป็นประโยคธรรมดาหรือประโยคที่ซับซ้อน บางกรณีอาจจะเป็นย่อหน้า หรือทั้งบทความ ในที่นี้ การพิจารณาแนวคิดหลัก (Theme) อาศัยการพิจารณาเป็นย่อหน้า แต่บางกรณีขึ้นย่อหน้าใหม่ มีเพียงสองบรรทัดและใจความสอดคล้องกับย่อหน้าเดิม ก็คงถือเป็นแนวคิดหลักเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นการพิจารณาถึงความหมายที่มีอยู่ และสามารถจัดเข้าประเภทใดประเภทหนึ่ง ตามที่แบ่งไว้ได้ ก็ถือเป็น 1 แนวคิดหลัก (theme) ที่เกิดขึ้น

1.1.2. จำแนกตามรูปแบบการนำเสนอ แบ่งเป็น 5 ลักษณะ ได้แก่

- (1) ข่าวในทุกรูปแบบ
- (2) บทบรรณาธิการ/บทนำ
- (3) บทความ/ความคิดเห็นหรือความคิดเห็นในคอลัมน์ประจำ
- (4) บทสารคดี ความรู้
- (5) ภาพข่าว การ์ตูน

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Unit of Analysis) คือ ในการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ จะพิจารณาการนำเสนออันได้แก่ ข่าว บทบรรณาธิการ/บทนำ บทความ/บทความ ความคิดเห็น คอลัมน์ การ์ตูน และภาพข่าว เพื่อพิจารณาค่าความสมดุลของเนื้อหาในข่าวสารเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ไข้หวัดนก เดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึงตุลาคม พ.ศ. 2547

1.1.3. จำแนกตามปริมาณความถี่ ได้แก่ ความบ่อยครั้งของหนังสือพิมพ์เสนอเนื้อหาข่าวสารโรคไข้หวัดนกในรูปแบบต่างๆ

1.1.4. จำแนกตามเป้าหมายการนำเสนอข้อมูล แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

(1) การโน้มน้าวใจ (Persuasion) กล่าวคือ การตัดสินใจหรือชี้แนะโดยแสดงความคิดเห็นในด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก คล้อยตามหรือปฏิบัติตาม

(2) การสร้างภาพ (Promote) คือ การกระทำใดๆ ก็ตามที่จะส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานหรือองค์กรให้ดีขึ้น ในงานวิจัยนี้ จะเห็นได้ว่าการเลือกใช้กลยุทธ์หลายแบบ เพื่อสร้างภาพ อาทิ การใช้ บุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น นายกรัฐมนตรี ดารา ฯลฯ

มาร่วมในมหกรรมกินไก่ที่ ห้องสนามหลวง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลว่าจะสามารถคลี่คลายสถานการณ์ได้ โดยนำเสนอผ่านภาพเหตุการณ์ประกอบข่าว เป็นต้น

(3) การให้ความรู้ (Education) ได้แก่ การเสนอสารที่เป็นความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ไม่ว่าจะเป็น คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคใช้หวัดนกของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของบทความ

(4) การนำเสนอความจริง (Fact) กล่าวคือ การนำเสนอสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคใช้หวัดนก สถิติตัวเลขอัตราผู้เสียชีวิตและผู้เสียหาย ประกาศพื้นที่อันตราย นำเสนอในลักษณะรายงานข้อเท็จจริง โดยมีข้อมูลทางวิชาการและตัวเลขประกอบ

1.1.5. จำแนกตามแหล่งที่มาของข่าวสาร แบ่งออกเป็น 13 แหล่งข่าว คือ

- แหล่งข่าวในประเทศ
  - (1) หน่วยราชการ/รัฐวิสาหกิจ
  - (2) นักการเมือง/ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
  - (3) หน่วยงานธุรกิจ/เอกชน
  - (4) ผู้เสียหาย/ผู้เจ็บป่วย
  - (5) นักวิชาการ
  - (6) เอกสารวิชาการ
  - (7) การประชุม/สัมมนา/การสัมภาษณ์
  - (8) สื่อมวลชนไทย
  - (9) ไม้ระบุงแหล่งข่าว
  - (10) ปกปิดแหล่งข่าว (ระบุไม่ชัดเจน)
- แหล่งข่าวต่างประเทศ
  - (11) สำนักข่าวต่างประเทศ
  - (12) องค์การอนามัยโลก
  - (13) องค์การอาหาร FAO

1.2 การสร้างตารางบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยได้สร้างตารางบันทึกข้อมูล ดังต่อไปนี้

1) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ โดยแบ่งออกเป็น 10 ประเด็น

2) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงรูปแบบการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อ

ฉบับ แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ

3) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงปริมาณความถี่ของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ ในช่วงเวลาดังแต่เดือนธันวาคม 2546 – ตุลาคม 2547 รวมทั้งสิ้น 10 เดือน จำนวน 167 ฉบับ

4) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงเป้าหมายการนำเสนอข้อมูลข่าวสารใช้หัวดนกของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ โดยจำแนกออกเป็น 4 ประเภท

5) ตารางบันทึกข้อมูลแสดงแหล่งที่มาของการเสนอข่าวสารเรื่องใช้หัวดนกที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ ใช้อ้างอิงในแต่ละข่าว แบ่งเป็น 13 แหล่งข่าว

2. การสำรวจผู้รับสาร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสำรวจผู้รับสารจากการเก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เกษตรกร เจ้าของกิจการฟาร์มไก่และร้านอาหาร โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากร/ปัจจัยส่วนบุคคลโดยทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ รวม 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับเหตุผลจูงใจในการเปิดรับสาร การแสวงหาข่าวสาร ด้านเนื้อหาเหตุผล รูปแบบ สื่อที่เลือกใช้ ความบ่อยครั้งในการแสวงหาข่าว รวม 10 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากข่าวสารเรื่องโรคใช้หัวดนกจากสื่อต่างๆ ของผู้รับสาร รวม 10 ข้อ (รายละเอียดดังปรากฏในภาคผนวก)

การทดสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์เนื้อหา

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข่าวเกี่ยวกับโรคใช้หัวดนกที่เสนอโดยหนังสือพิมพ์ 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน และกรุงเทพธุรกิจ

ผู้วิจัยและผู้ร่วมบันทึกข้อมูล 2 คน (Intercoder) จะใช้แผ่นลงรหัสวิเคราะห์เนื้อหาใน 4 เกณฑ์ โดยประกอบด้วย

- จำแนกประเภทของประเด็นข่าว 10 ประเด็น
- จำแนกรูปแบบการนำเสนอของข่าว 5 รูปแบบ
- จำแนกเป้าหมายการนำเสนอข่าว 4 เป้าหมาย
- จำแนกแหล่งข่าว 13 ประเภท

การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้หลักการคำนวณของ Holsti

โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมบันทึกข้อมูลอีก 2 คน จะอ่านข่าวที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ แล้ววิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏแล้ว จำแนกเนื้อหาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 4 เกณฑ์ เพื่อทดสอบความเห็น โดยถือว่า หากมีผลการวิเคราะห์ตรงกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ถือว่ามีความเห็นตรงกัน ทั้งนี้ มีสูตรหาค่าความเชื่อมั่น คือ

$$R = \frac{3 (C_1, C_2, C_3)}{C_1 + C_2 + C_3}$$

เมื่อ R = ค่าความเชื่อมั่น
 C_1, C_2, C_3 = จำนวนครั้งที่ผู้ร่วมบันทึกข้อมูล 2 คน มีความเห็นเหมือนกัน
 $C_1 + C_2 + C_3$ = จำนวนการลงรหัสทั้งหมดของผู้ลงรหัสทั้ง 3 คน

ในการวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวทั้งหมดจำนวน 167 ชิ้น แยกเป็นข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ โดยใช้เกณฑ์จำแนกเนื้อหา 4 เกณฑ์ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส (Intercoder reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 0.7 ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำโดยใช้หลักการคำนวณของ Holsti จึงถือว่างานวิจัยชิ้นนี้มีค่าความเชื่อมั่นในระดับที่ยอมรับได้

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้ลงรหัส

เกณฑ์จำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
1. ประเด็นข่าว	0.81
2. รูปแบบการนำเสนอ	0.93
3. ทิศทางของข่าว	0.77
4. แหล่งข่าว	0.84

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้กำหนดให้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผ่านการพิจารณาและตรวจทานจากอาจารย์ที่ปรึกษา

การนำเสนอข้อมูล

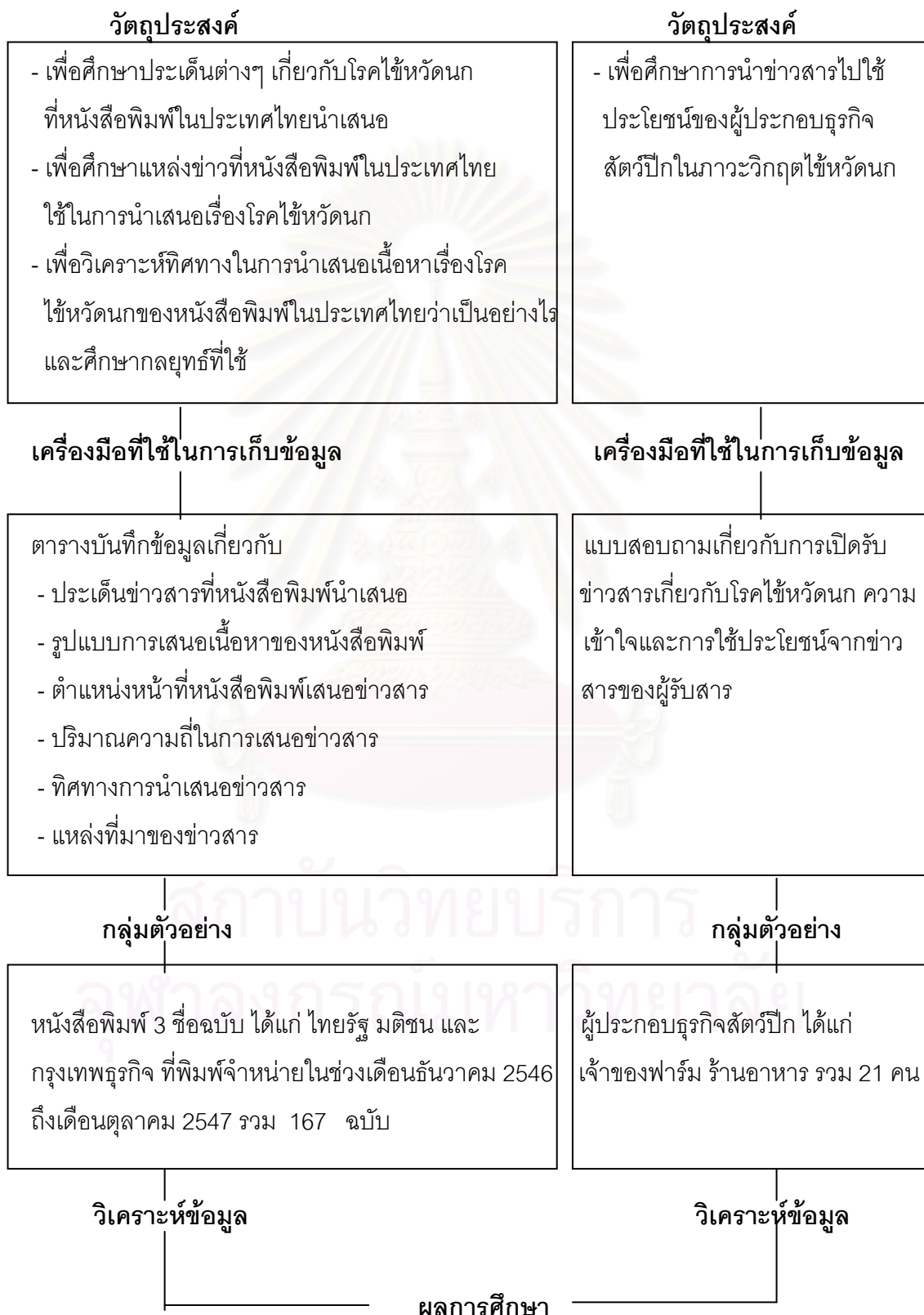
ผลการศึกษานำเสนอข้อมูลทั้งในรูปพรรณนาวิเคราะห์และตารางตัวเลข โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

1. ประเด็นข่าวสารที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ในช่วงเริ่มต้นของเหตุการณ์ ช่วงเหตุการณ์รุนแรง และช่วงเหตุการณ์คลี่คลาย โดยรวบรวมข้อมูลจากข่าวตัดหนังสือพิมพ์
2. ทิศทางและรูปแบบกลยุทธ์ที่แต่ละแหล่งข่าวใช้เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤต
3. มุมมองและความคิดเห็นของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกในเรื่องการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน การเปิดรับสาร สื่อที่เลือกใช้และการนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพประกอบที่ 5 แสดงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเบื้องต้น

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง "การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข้หวัดนก และการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก" สามารถจำแนกออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์เพื่อศึกษาบทบาทการนำเสนอข่าวเรื่องไข้หวัดนก ทางหนังสือพิมพ์ ระหว่างวันที่ 17 ธันวาคม 2546 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2547 เป็นเวลา 10 เดือน โดยจำแนกหัวข้อออกได้ดังนี้

ความถี่ในการนำเสนอ

ตารางที่ 1 แสดงความถี่ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกระบาดช่วงที่ 1 ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2546 – เดือนเมษายน 2547 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์	เดือน					รวม (ฉบับ)	ร้อยละ
	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.		
1. กรุงเทพธุรกิจ	2	21	14	8	1	46	43
2. มติชน	1	19	14	8	2	44	41.1
3. ไทยรัฐ	0	8	6	3	0	17	15.9
รวม	3	48	34	19	3	107	100
คิดเป็นร้อยละ	2.8	44.9	31.8	17.8	2.8	100	

จากข้อมูลในตารางข้างต้น สามารถสรุปผลได้ดังนี้ คือ เดือนมกราคม 2547 เป็นเดือนที่มีความถี่ในการนำเสนอเรื่องไข้หวัดนกมากเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 44.9 เดือนกุมภาพันธ์ 2547 เป็นอันดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 31.8 และอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 17.8 ได้แก่ เดือนมีนาคม 2547 โดยในช่วงเดือนธันวาคม 2546 นำเสนอข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกลดน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.8

ตารางที่ 2 แสดงความถี่ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกระบาดช่วงที่ 2 ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2547 – เดือนตุลาคม 2547 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์	เดือน					รวม (ฉบับ)	ร้อยละ
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.		
1. มติชน	0	10	6	11	0	27	45
2. กรุงเทพธุรกิจ	0	14	5	6	0	25	41.7
3. ไทยรัฐ	0	5	1	2	0	8	13.3
รวมจำนวนชิ้น	0	29	12	19	0	60	100
คิดเป็นร้อยละ	0	48.3	20	31.7	0	100	

ผลการวิจัย พบว่า ช่วงเวลาที่นำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกมากที่สุด ได้แก่ เดือนกรกฎาคม คิดเป็นร้อยละ 48.3 รองลงมา คือ เดือนกันยายนและเดือนสิงหาคม คิดเป็นร้อยละ 31.7 และร้อยละ 20 ตามลำดับ ส่วนเดือนมิถุนายนและเดือนตุลาคมเป็นช่วงเวลาที่หนังสือพิมพ์ไม่ได้นำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก

จากผลการศึกษาจากความถี่ในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ ซึ่งรวบรวมข้อมูลโรคไข้หวัดนกระบาดทั้ง 2 ช่วง คือ ช่วงแรก ในระหว่างเดือนธันวาคม 2546 ถึงเดือนเมษายน 2547 และช่วงที่ 2 ตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2547 ถึงเดือนตุลาคม 2547 สามารถสรุปได้ว่า ช่วงที่โรคไข้หวัดนกแพร่ระบาดเป็นช่วงที่สาธารณชนและหนังสือพิมพ์ให้ความสนใจโดยนำเสนอข่าวบ่อยครั้งที่สุด ได้แก่ ช่วงเดือนมกราคมและเดือนกรกฎาคม 2547 ในขณะที่ช่วงเวลาที่เริ่มเกิดเหตุการณ์และหลังเหตุการณ์ มีความถี่ในการนำเสนอที่น้อยที่สุด คือ ช่วงเดือนธันวาคม 2546 กับเมษายน 2547 สำหรับช่วงที่ระบาดครั้งแรกและเดือนมิถุนายน 2547 กับเดือนตุลาคม 2547 ในช่วงที่ระบาดรอบที่สอง

ผลการวิเคราะห์

ลำดับเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนกและกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการ แก้ไขโรคไข้หวัดนกระบาดครั้งที่ 1

เริ่มเปิดประเด็นจากสถานการณ์ไก่อตายเป็นจำนวนมากในจังหวัดนครสวรรค์ในช่วงปลายปี 2546 ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ รวมทั้งประชาชนในละแวกใกล้เคียงเกิดความตื่นตระหนก โดยมีสาเหตุมาจากเชื้ออหิวาต์ชนิดเฉียบพลัน ดังคำกล่าวของอธิบดีกรมปศุสัตว์ในวันที่ 1-3 ธันวาคม 2546 ที่ว่า นายสัตวแพทย์ยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ ได้ตอบคำถามว่า ผลการพิสูจน์ของห้องปฏิบัติการสถาบันสุขภาพสัตว์ระบุว่า ไก่อตายเพราะเชื้ออหิวาต์ชนิดเฉียบพลันและกรมปศุสัตว์ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณฟาร์มต้นตอเป็น “เขตสงสัยว่าเป็นโรคอหิวาต์ระบาดในไก่” นอกจากนี้เชื้ออหิวาต์ชนิดเฉียบพลันแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไก่อตาย นั่นคือ อากาศเปลี่ยนแปลง ดังคำอธิบายของกรมปศุสัตว์ ในวันที่ 17 ธันวาคม 2546 ว่าเกิดโรคระบาดในหลายพื้นที่ อาทิ ฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงไก่ที่สำคัญของประเทศ โดยกรมปศุสัตว์ได้อธิบายที่ว่า เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูอากาศเปลี่ยนแปลงทำให้สัตว์ปีกเครียดปรับตัวไม่ทันเกิดอาการป่วยแทรกซ้อนด้วยโรคระบาด ในขณะที่พื้นที่ฉะเชิงเทราบางเลนมีรายงานเข้ามาอย่างต่อเนื่องว่า ไก่ล้มตายลงเป็นจำนวนแสนๆ ตัว และกรมปศุสัตว์ได้ออกแถลงข่าว เรื่อง “ไก่อตายเนื่องจากอากาศเปลี่ยนแปลง” ในวันที่ 22-24 ธันวาคม 2546

อนึ่ง ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับไก่อตาย ไม่ว่าจะเป็น นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ นายยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐถูกโจมตีจากสื่อมวลชนว่า “ปกปิดข่าว” ดังข่าวที่ระบุในวันที่ 22-24 ธันวาคม 2546 ว่า “ด้านนายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ ได้ออกมาตอบคำถามเป็นครั้งแรกว่า กรมปศุสัตว์บล็อกโรคระบาดอยู่แล้วเกิดปัญหาเฉพาะบริเวณจังหวัดนครสวรรค์การกำจัดและกักบริเวณไก่อตาม “แผนที่ผมสั่งการลงไปเอง?” พร้อมกับหล่นวาทะประวัติศาสตร์ที่ว่า “ไม่มีการปกปิดข่าวเพราะ “ผมไม่ได้เลี้ยงไก่” ขณะที่นายยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ให้สัมภาษณ์ว่า ไก่อตายเพราะอากาศเปลี่ยน ไม่มีเชื้อโรค ที่ไก่อตายเพราะ “มันเพาะเชื้อไม่ออก เราไม่เจอ” ต่อมาอธิบดีกรมปศุสัตว์ กล่าวในหนังสือพิมพ์มติชนต่อประเด็นการปกปิดข่าวในวันที่ 15 มกราคม 2547 ว่า “ขอยืนยันว่าไม่มีการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวแน่นอน และรัฐไม่ได้ปิดข่าวตามที่เข้าใจกันส่วนที่มีการวิตกกังวลนั้น เพราะทุกครั้งที่มีสื่อหรือประชาชนมาสอบถามได้อธิบายทุกครั้ง แต่ไม่มีใครฟัง ทำให้เกิดปัญหาความวิตกกังวลขึ้น” (มติชน ฉบับวันที่ 15 ม.ค. 47)

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2547 กรรมการการสาธารณสุข กรรมการการต่างประเทศ และกรรมการความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมประชุมปรึกษาหารือถึงสาเหตุการปกปิดข้อมูลโรคใช้หวัดนกของรัฐบาล และแพทย์หญิงมาลินี สุขเวชชวรกิจ เปิดแถลงข่าวเรียกกรองให้รัฐบาลเปิดเผยความจริงกรณีโรคใช้หวัดนก ต่อมา แพทย์หญิงมาลินี ฤกษ์รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แถลงถ้อยแถลงว่าเป็นผู้ไม่รักชาติ ต่อมา ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ ผู้เชี่ยวชาญไวรัสวิทยาาระดับโลก ยืนยันว่ามีใช้หวัดนกกระบาดสู่คนแล้ว และเรียกกรองรัฐบาลเลิกปิดข่าวเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2547

ทางด้านสื่อต่างประเทศเองก็โจมตีประเทศไทยในประเด็นปกปิดข้อมูลด้วยเช่นเดียวกัน ดังพาดหัวข่าวที่ว่า สื่อเทศสับไทยปิดข้อมูล 2 สัปดาห์ สื่อมวลชนในต่างประเทศ อาทิ สำนักข่าวระดับโลกอย่างซีเอ็นเอ็น บีบีซี รวมถึงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในหลายประเทศต่างหยิบยกกรณีนี้ที่ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร พูดในรายการ “ทักษิณพบประชาชน” และการยอมรับกับสื่อข่าวที่ จ.สุพรรณบุรี ระหว่างการตรวจสถานการณ์ใช้หวัดนกที่นั่นมาระบุว่า นายกรัฐมนตรีไทยยอมรับว่าได้ปกปิดกรณีการระบาดของโรคใช้หวัดนกอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนที่จะตัดสินใจชี้แจงข้อเท็จจริงกับสาธารณะในวันที่ 23 มกราคม โดยอ้างว่าเพื่อไม่ให้เกิดการแตกตื่น (หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 21 ม.ค. 47 หน้า 1)

ในแง่ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรคระบาดนั้น จากการตรวจสอบของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า คนได้รับผลกระทบจากโรคระบาดตามลำดับเหตุการณ์ ดังนี้
17 มกราคม 2547

แพทย์หญิงมาลินี สุขเวชชวรกิจ ประธานคณะกรรมการการสาธารณสุข วุฒิสภา ลงพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์เพื่อตรวจสอบอาการเจ็บป่วยของคนไข้ชายอายุ 49 ปี อาชีพฆ่าไก่ ซึ่งมีอาการเริ่มจากอาการอักเสบของปอดข้างขวาแล้วลามไปข้างล่างซึ่งผลตรวจสอบจากห้องปฏิบัติการ แจ้งว่าไม่ได้เป็นโรคปอดบวม หรือโรคเอดส์ จึงมีความเชื่อมั่นว่าเป็นโรคใช้หวัดนกแน่นอน
23 มกราคม 2547

กระทรวงสาธารณสุข ประกาศยอมรับอย่างเป็นทางการว่า ผู้ป่วยในกลุ่มต้องสงสัย ติดเชื้อจากใช้หวัดนก

26 มกราคม 2547

รัฐบาลยืนยันมีคนเสียชีวิตจากใช้หวัดนกเพียง 1 คน พร้อมประกาศขยายพื้นที่อันตรายเป็น 10 จังหวัด

เด็กชายกำปตัน บุญมานุช อายุ 6 ขวบ ผู้ป่วยใช้หวัดนกจากอำเภอพนมทวนเสียชีวิต

27 มกราคม 2547

เด็กชายกรรชัย นิลจันทร์ อายุ 6 ขวบ ผู้ป่วยไข้หวัดนกจากจังหวัดสุโขทัยเสียชีวิต
นางเล็ก พรสง่า อายุ 58 ปี ผู้ต้องสงสัยเป็นไข้หวัดนกจากอำเภอสองพี่น้อง จังหวัด
สุพรรณบุรีเสียชีวิต

2 กุมภาพันธ์ 2547

เด็กชายนิกร คิดนอก อายุ 6 ขวบ ผู้ต้องสงสัยเป็นไข้หวัดนก จากจังหวัดกาญจนบุรี
เสียชีวิต

ไก่อเองก็ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์โรคระบาดเช่นเดียวกัน โดยกระทรวงมหาดไทยออก
คำสั่งห้ามชนไก่ทั่วประเทศ

สำหรับมาตรการแก้ไขนั้น หน่วยงานรัฐบาลได้ดำเนินมาตรการต่างๆ อาทิ ประกาศพื้นที่
ควบคุม กำจัดไก่ ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก ฯลฯ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศโดยเริ่มจาก

19 พฤศจิกายน 2546

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ประกาศกำหนดให้ทั้งจังหวัดเป็น “เขตสงสัยโรคระบาด”
อันเนื่องมาจากโรคแซลมอนเนลลาและโรคคอหิวตืดเป็ด-ไก่

21 พฤศจิกายน 2546

ประกาศให้จังหวัดนครสวรรค์และพิจิตรเป็นเขตโรคคอหิวตืดระบาด พร้อมทั้งสั่งทำลายไก่
ทั้งหมด

18-21 ธันวาคม 2546

สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยทำหนังสือถึงคณะกรรมการการเกษตร
ขอให้เข้ามาประสานงานกับกรมปศุสัตว์เพื่อควบคุมโรคระบาดและเข้าช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยง
ไก่ไข่

23 มกราคม 2547

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์แถลงการณ์โรคระบาดไก่และออกมาตรการควบคุมพื้นที่
ระบาดใน 24 จังหวัด

25 มกราคม 2547

ประกาศเขตควบคุมไข้หวัดนก 2 จังหวัด คือ สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี

27 มกราคม 2547

คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณกว่า 3,000 ล้านบาท เพื่อใช้แก้ปัญหาการระบาดของ
ไข้หวัดนกและประกาศเขตพื้นที่ควบคุมโรคระบาดไข้หวัดนก รวมทั้งสิ้น 25 จังหวัด

29 มกราคม 2547

รัฐบาลประกาศพื้นที่ควบคุมเพิ่มเป็น 31 จังหวัด และกำจัดการกักกันในพื้นที่ควบคุม

30 มกราคม 2547

รัฐบาลประกาศเพิ่มให้ “พังงา” เป็นพื้นที่ควบคุมจังหวัดแรกของภาคใต้

2 กุมภาพันธ์ 2547

กระทรวงสาธารณสุขสั่งซื้อยาต้านไวรัสเพิ่ม

5 กุมภาพันธ์ 2547

รัฐบาลประกาศลดความรุนแรงของโรคระบาดไก่อจากสีแดง (พื้นที่ควบคุม) เป็นสีเหลือง (พื้นที่เฝ้าระวัง)

9 กุมภาพันธ์ 2547

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แถลงข่าวยืนยันว่าสามารถควบคุมพื้นที่ระบาดของไข้หวัดนกได้แล้ว 158 จุด จากพื้นที่ที่มีปัญหา 163 จุด ในส่วนกรุงเทพฯ เหลือพื้นที่สีแดงเพียงพื้นที่เดียว คือ เขตลาดกระบัง

6 กุมภาพันธ์ 2547

กระทรวงสาธารณสุขประกาศให้ระวังกลุ่มเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 12 ขวบ

นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขเสริมกลยุทธ์ในการกระตุ้นพฤติกรรมของผู้บริโภคด้วยการแจกจ่ายสติ๊กเกอร์ที่มีข้อความว่า “ไก่อสุก ไก่สุก ปลอดภัยรับประทานได้” ตั้งแต่วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547

ทางด้านมาตรการแก้ไขและมาตรการป้องกันโรคไข้หวัดนกนั้น หน่วยงานของรัฐร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญเพื่อรับมือกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต เช่น การทำแผนวิจัยวิจัยกักโรคกอบพยพเพื่อควบคุม “ไข้หวัดนก” แบบยั่งยืน การตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขโรคไข้หวัดนกระบาด โดยเฉพาะ การจัดตั้งศูนย์ไข้หวัดนก ฯลฯ อีกทั้ง รัฐบาลได้พยายามคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้นด้วยการใช้กลยุทธ์ในการรายงานสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ดังนี้

12 กุมภาพันธ์ 2547

นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ยืนยันว่า ขณะนี้จำนวนผู้ต้องสงสัยติดเชื้อไข้หวัดนกตกลงจาก 24 คน เหลือ 22 คน เนื่องจากเด็กอายุ 3 และ 4 ขวบ จากสุพรรณบุรีถูกตัดออกจากบัญชีหลังผลการตรวจวิเคราะห์จากห้องปฏิบัติการกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ยืนยันได้ว่าป่วยด้วยโรคไข้หวัดธรรมดา

13 กุมภาพันธ์ 2547

นางสุภารัตน์ เกษราพันธ์ ยืนยันว่า มีผู้ติดเชื้อไข้หวัดนกเพิ่มขึ้น 1 ราย เป็นเด็กชายอายุ 13 ปี อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จากเดิมขึ้นบัญชีเป็นผู้ต้องสงสัย ถือเป็นรายที่ 6 ของประเทศไทย

16 กุมภาพันธ์ 2547

นายแพทย์จรัส ตฤณวุฒิมิพงศ์ อธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวถึง ผู้ป่วยไข้หวัดนกว่ามีทั้งหมด 8 ราย เสียชีวิต 6 ราย อีก 2 ราย รักษาหายกลับบ้านแล้ว

20 กุมภาพันธ์ 2547

นายแพทย์จรัส ตฤณวุฒิมิพงศ์ อธิบดีกรมควบคุมโรค กล่าวว่า มีผู้ป่วยอยู่ในข่ายสงสัย ประมาณ 1 ราย เป็นชายอายุ 67 ปี จากจังหวัดอุทัยธานี

22 กุมภาพันธ์ 2547

พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ยืนยันว่า มีผู้ป่วยไข้หวัดนก 9 ราย เสียชีวิต 7 ราย ผู้ป่วยทั้ง 9 ราย เกิดขึ้นก่อนวันที่ 28 มกราคม 2547

มีผู้ป่วยสงสัยว่าเป็นไข้หวัดนกสะสม 21 ราย รักษาหาย 8 ราย และยังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล 5 ราย เสียชีวิตไปแล้ว 8 ราย (ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าเป็นไข้หวัดนก)

23 กุมภาพันธ์ 2547

ผู้เสียชีวิตจากไข้หวัดนกมี 22 ราย จากเวียดนาม 15 ราย และจากไทย 7 ราย

การใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง ก็เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อบรรเทาความตื่นตระหนกของประชาชน อาทิ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ตลอดจน คณะรัฐมนตรี ดารา นักแสดง นักร้อง เช่น ธงไชย แมคอินไตย์ นักวิชาการ อาทิ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ องค์การอนามัยโลก ฯลฯ ในการให้ข่าว เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ รวมทั้งร่วมกิจกรรมรณรงค์กินไก่ทั่วประเทศ

13 กุมภาพันธ์ 2547

องค์การอนามัยโลกยืนยันว่า ผลการตรวจดีเอ็นเอเชื้อไข้หวัดนก 14 คน ที่เสียชีวิตจากไวรัส H5N1 ไม่มีการติดไข้หวัดนกจากคนสู่คน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำทีมโดย ศาสตราจารย์นายแพทย์ยง ภู่วรวรรณ หัวหน้าหน่วยวิจัยไวรัสตับอักเสบ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ ทำวิจัยร่วมกับคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถถอดรหัสพันธุกรรมไข้หวัดนกในประเทศไทย

15 กุมภาพันธ์ 2547

พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร กล่าวในรายการ “นายกฯ ทักษิณคุยกับประชาชน” วันเสาร์ 14 กุมภาพันธ์ 2547 ว่าสถานการณ์ไข้หวัดนกขณะนี้ดีขึ้นมาก ขอขอบคุณคนไทยทั่วประเทศที่ออกไปแสดงพลังที่ท้องสนามหลวง

18 กุมภาพันธ์ 2547

นายแพทย์สมชาย ธีระปรกรณ์ ผู้แทนองค์การอนามัยโลก (WHO) ประจำประเทศไทย กล่าวว่า ไข้หวัดนกในสัตว์คงไม่จบในระยะเวลาอันสั้น องค์การอนามัยโลกประเมินว่าโรคนี้จะระบาดอยู่ในระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ถึง 2 ปี

20 กุมภาพันธ์ 2547

นายสัตวแพทย์ธานีรัตน์ สานติวัตร คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมคณะนักวิจัย แถลงตรวจพบเชื้อไข้หวัดนกสายพันธุ์ H5N1 ในแมว เนื่องจากแมวกินไก่ตายและมีอาการป่วยเป็นไข้หวัด

21 กุมภาพันธ์ 2547

นายสัตวแพทย์ธานีรัตน์ สานติวัตร คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมทีมวิจัย ร่วมกันแถลงข่าวการตรวจพบเชื้อไข้หวัดนก สายพันธุ์ H5N1 ในแมว นายสัตวแพทย์ธีระพล ศิริินฤมิตร หนึ่งในทีมวิจัยชุดนี้ กล่าวว่า จากการตรวจซากแมวชำๆ จำนวน 35 ครั้ง สามารถยืนยันได้ว่า แมวดังกล่าวติดเชื้อ H5N1 ถือเป็น การตรวจพบการติดเชื้อ H5N1 ในแมวโดยวิธีตามธรรมชาติครั้งแรกของโลก

การจัดกิจกรรมถือเป็นกลยุทธ์อีกด้านหนึ่งของรัฐบาล เช่น กินไก่โชว์ มหกรรมกินไก่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น โดยจัดประมุมนานาชาติผ่านสื่อต่างๆ ฯลฯ

20 มกราคม 2547

คณะรัฐมนตรีกินไก่โชว์สร้างความเชื่อมั่น

3 กุมภาพันธ์ 2547

3 องค์การใหญ่ระดับโลกเปิดประชุมในประเทศไทย ผนึกกำลังหาทางควบคุมโรคไข้หวัดนก

7 กุมภาพันธ์ 2547

มหกรรมกินไก่ไทยปลอดภัย 100 เปอร์เซ็นต์ ทั่วประเทศ

กลยุทธ์ด้านสุดท้ายที่รัฐบาลดำเนินการ คือ **การให้รางวัล** เพื่อให้สาธารณชนชื่นชอบด้วยการทำหาย โดยให้เงินรางวัล 3 ล้านบาท ถ้าเสียชีวิตจากการรับประทานไก่สุก

31 มกราคม 2547 นายกรัฐมนตรีประกาศใครตายจากการกินไก่ให้ 3 ล้าน พร้อมรายการกินไก่โชว์

รูปแบบการนำเสนอ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนชิ้นข่าวจำแนกตามรูปแบบในการนำเสนอ

รูปแบบการนำเสนอข้อมูล							
หนังสือพิมพ์	1	2	3	4	5	รวม	ร้อยละ
	ข่าวทุกรูปแบบ	บทบรรณาธิการ	บทความ/สัปดาห์/บทสัมภาษณ์	สาระ/ความรู้	ภาพประกอบข่าว		
กรุงเทพธุรกิจ	55	1	14	1	12	83	45.9
มติชน	53	2	12	1	4	72	39.8
ไทยรัฐ	13	0	12	0	1	26	14.4
รวม	121	3	38	2	17	181	100.0
ร้อยละ	66.8	1.6	21.1	1.1	9.4	100	

หมายเหตุ: ในหนังสือพิมพ์ 1 ฉบับ อาจจะประกอบด้วยจำนวนข่าวมากกว่า 1 ชิ้นข่าวได้

จากข้อมูลในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ข่าวเป็นรูปแบบที่หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 3 ฉบับใช้ในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.8 สำหรับบทความ สัปดาห์และบทสัมภาษณ์เป็นอันดับรองลงมา ร้อยละ 21.1 ถัดมาเป็นภาพประกอบข่าว ร้อยละ 9.4 ส่วนรูปแบบการนำเสนอที่มีคະแนนน้อย 2 ลำดับสุดท้ายเพียงร้อยละ 1.6 และ 1.1 คือ บทบรรณาธิการและรูปแบบที่เสนอสาระความรู้ตามลำดับ

หากวิเคราะห์ผลโดยเปรียบเทียบหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ พบว่า ทั้งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชนและกรุงเทพธุรกิจนิยมใช้รูปแบบการนำเสนอข่าวมากที่สุด โดยที่หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจใช้รูปแบบข่าวมากที่สุด 55 ชิ้นข่าว ในขณะที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐนำเสนอด้วยรูปแบบข่าวน้อยที่สุดคือ 13 ชิ้นข่าว รองลงมาเป็นบทความ สัปดาห์ บทสัมภาษณ์ ภาพประกอบข่าวและอันดับสุดท้ายได้แก่ บทบรรณาธิการและสาระความรู้คือ 1 ครั้ง ซึ่งตัดสินโดยใช้เกณฑ์ความถี่ในการนำเสนอ

ประเด็นของเหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอ

ตารางที่ 4 แสดงประเด็นของเหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอ ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2546 – เดือนตุลาคม 2547 จำแนกตามรายชื่อหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ \ ประเด็น	ประเด็น										รวม	ร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1. มติชน	31	13	4	32	33	14	48	11	4	29	219	50.3
2. กรุงเทพธุรกิจ	18	10	6	20	32	6	40	8	11	17	168	38.6
3. ไทยรัฐ	3	2	2	8	6	4	16	2	2	3	48	11.1
รวม	52	25	12	60	71	24	104	21	17	49	435	100
ร้อยละ	12.0	5.7	2.8	13.8	16.3	5.5	23.9	4.8	3.9	11.3	100	

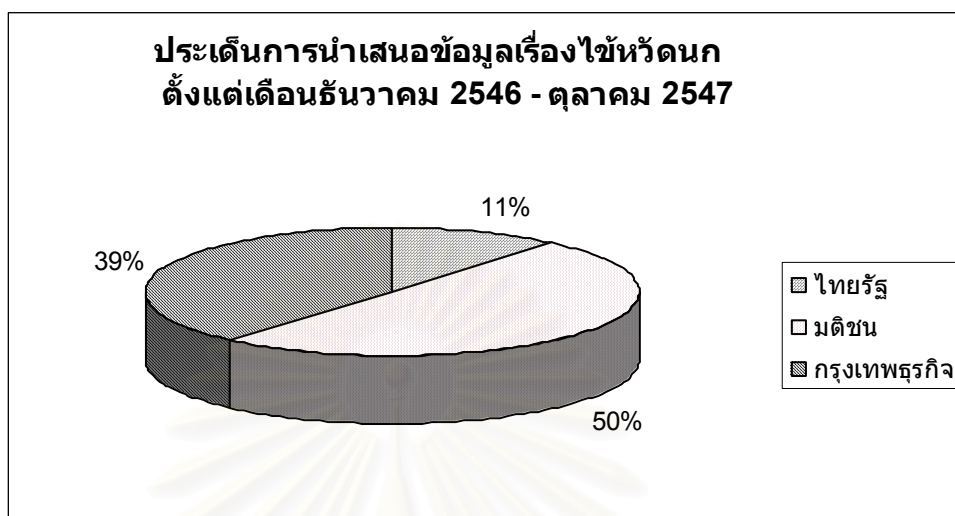
หมายเหตุ: ในหนึ่งชิ้นข่าวอาจประกอบด้วยประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากกว่า 1 ประเด็น

- 1 = ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูล (ปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การให้ข้อเท็จจริง)
- 2 = ความตื่นกลัว และวิตกกังวลของประชาชน
- 3 = สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนก
- 4 = สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก
- 5 = ผลกระทบของโรคไข้หวัดนก
- 6 = การติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดนก
- 7 = การหามาตรการแก้ไข (ชดเชยค่าเสียหาย ทำลายไก่)
- 8 = ประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง
- 9 = ความรู้, ที่มาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก, ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ
- 10 = สถิติอัตราผู้ได้รับความเสียหาย/ผู้ป่วย

ผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับดังกล่าวข้างต้น พบว่า ประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุด คือ การหามาตรการแก้ไขเรื่องโรคไข้หวัดนก คิดเป็นร้อยละ 23.9 รองลงมาเป็นผลกระทบของโรคไข้หวัดนก คิดเป็นร้อยละ 16.3 ถัดมาเป็นสถานการณ์การแพร่ระบาด คิดเป็นร้อยละ 13.8 และสุดท้าย คือ สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 2.8

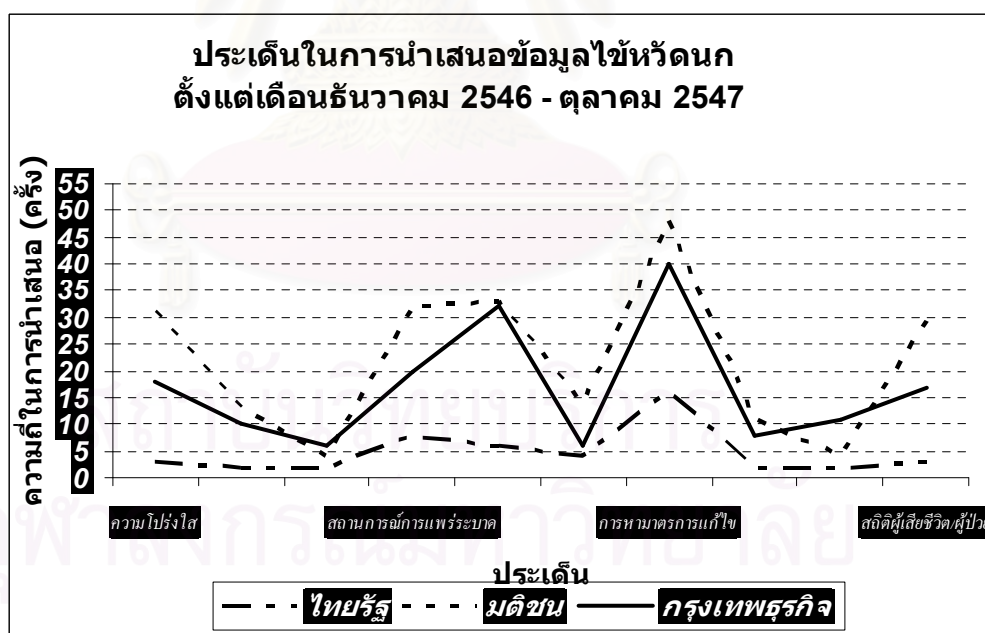
ทั้งนี้ หากมองในแง่ปริมาณการนำเสนอประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับไข้หวัดนกแล้ว จากแผนภาพข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์มติชนนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกบ่อยครั้งที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ร้อยละ 39 และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มีความถี่ในการนำเสนอที่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11

แผนภาพประกอบที่ 6

นอกจากนี้ ยังสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยโดยเปรียบเทียบความถี่ในการนำเสนอประเด็นต่างๆ ที่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับนำเสนอในช่วงเวลา 10 เดือนได้ดังแผนภาพข้างล่างนี้

แผนภาพประกอบที่ 7

จากแผนภาพข้างต้น สรุปผลการวิจัยได้ว่า หนังสือพิมพ์มติชน ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพ มักนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการหามาตรการแก้ไขมากเป็นอันดับหนึ่ง โดยคิดเป็น 48 ครั้ง รองลงมา คือ ผลกระทบของโรคไข้หวัดนก 33 ครั้ง อันดับต่อมา ได้แก่ สถานการณ์การแพร่ระบาด 32 ครั้ง และ 2 อันดับสุดท้าย คือ สาเหตุการเกิดโรคกับข้อมูลทางวิชาการ 4 ครั้ง

ทางด้านหนังสือพิมพ์ธุรกิจ ในที่นี้คือ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ก็นิยมนำเสนอประเด็นต่างๆ คล้ายคลึงกับหนังสือพิมพ์คุณภาพ กล่าวคือ เสนอประเด็นเรื่องการหามาตรการแก้ไขปัญหามากที่สุด คิดเป็น 40 ครั้ง รองลงมา คือ ผลกระทบของโรคไข้หวัดนก 32 ครั้ง และสถานการณ์การแพร่ระบาด 20 ครั้ง ตามลำดับ โดยมี 2 ลำดับสุดท้าย ได้แก่ สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนกกับประเด็นเรื่องการติดต่อและการป้องกันรักษาโรค 6 ครั้งเท่ากัน

ในขณะที่หนังสือพิมพ์ประชานิยม ในที่นี้ คือ ไทยรัฐ นิยมนำเสนอประเด็นเรื่องการหามาตรการแก้ไขมากที่สุด รวม 16 ครั้ง อันดับต่อมา ได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก 8 ครั้ง ผลกระทบของโรคไข้หวัดนก 6 ครั้ง ตามลำดับ สำหรับประเด็นเรื่องอื่นๆ ได้แก่ ความตื่นกลัวของประชาชนสาเหตุการเกิดโรคไข้หวัด การประกาศพื้นที่เฝ้าระวังและข้อมูลทางวิชาการ เป็นเรื่องที่ได้รับการนำเสนอน้อยที่สุด คิดเป็นประเด็นละ 2 ครั้ง

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ

1. **ประเด็นเรื่องการหามาตรการแก้ไข** คือ ประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขต่างๆ ที่นำเสนอผ่านทางหนังสือพิมพ์ ได้แก่

- การจ่ายค่าชดเชยให้กับเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากโรคไข้หวัดนกดังตัวอย่างข่าวต่อไปนี้
แจกมาตรการช่วยเหลือผู้เลี้ยงไก่

“สำหรับเกณฑ์ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของพันธุ์สัตว์ที่ถูกทำลาย นายเนวิน กล่าวว่า ในกรณีไก่ไข่ จะให้เกษตรกรเลือกความช่วยเหลือ 2 แนวทาง คือ รับเป็นพันธุ์ไก่ไข่อายุประมาณ 18 สัปดาห์ หรือเงินสดในราคาตลาดพร้อมค่าชดเชยตัวละ 40 บาท ไก่เนื้อช่วยเหลือเป็นเงินสดมูลค่าเท่ากับราคาไก่เนื้ออายุ 22 วัน พร้อมค่าชดเชยตัวละ 20 บาท ไก่พื้นเมืองหรือไก่ลูกผสมช่วยเหลือเป็นเงิน มูลค่าราคาเท่ากับราคาไก่อายุ 2 เดือน พร้อมค่าชดเชยตัวละ 40 บาท” (ตัดตอนมาจากข่าวในพาดหัวข่าว”สมคิดสั่งผู้ว่าฯ ตั้งทีม “ตรวจ-ฆ่าไก่” ทั่วประเทศ.” หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 27 มกราคม 2547)

- การพิจารณาการใช้วัคซีน รวมถึงการลักลอบขายวัคซีน ซึ่งประกอบด้วยฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายผู้เลี้ยงไก่ชน อาทิ นายยืนยง โอภากุล ตลอดจนนายธนิษฐ์ เจียรนวนนท์ ประธานกรรมการบริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซีพี) เสนอให้ใช้วัคซีนเพื่อป้องกันโรคไข้หวัดนก ในทางตรงกันข้าม ทางฝ่ายคัดค้านไม่ให้ใช้วัคซีน เช่น สหฟาร์มกับกลุ่มประท้วงเรียกร้องไม่ให้ใช้วัคซีน

เพราะจะเกิดผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในระยะยาวและอาจกลายเป็นภัยรวมทั้งฝ่ายนักวิชาการ ที่ออกมาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นนี้ ซึ่งขอยกตัวอย่างพาดหัวข่าวดังนี้

“วัคซีนใช้หัดนก..... ใช้ดีหรือไม่”

(ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 13 กรกฎาคม 2547)

“จาตุรนต์สั่งห้ามใช้วัคซีนไก่ ตั้งที่มณฑลศาสตร์แก้หัดนก”

(ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 20 กรกฎาคม 2547)

“สธ. ลุยจับเกษตรกรภาคกลางลอบใช้วัคซีนหัดนกเลี้ยงไก่”

(ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 10 สิงหาคม 2547)

“แอ๊ด คาราบาว ร้องรัฐเร่งผลิตวัคซีนใช้หัดนก”

(ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 3 กันยายน 2547)

“วัคซีนหัดนกไร้ข้อสรุปมือบวมวย”

(ข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 14 กันยายน 2547)

นอกจากวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีมาตรการอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น การห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก การตั้งคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาโรคใช้หัดนก จัดตั้งศูนย์ข่าวใช้หัดนก การใช้ชุดตรวจสอบการติดเชื้อ การจัดโซนนิ่ง ปรับปรุงระบบฟาร์มจากระบบเปิดเป็นระบบปิด การออกกฎหมายและบทลงโทษ ออกใบรับรองคุณภาพความปลอดภัยจากกระทรวงสาธารณสุข ประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนไทยรับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติในการแก้ไขปัญหาใช้หัดนก รวมทั้งการจัดกิจกรรมรณรงค์การกินไก่ เช่น มหกรรมกินไก่ทั่วประเทศ/สนามหลวง คณะรัฐมนตรีกินไก่โชว์ อีกทั้งยังให้ดารานักร้อง นักแสดง เชิญชวนให้ประชาชนหันมาบริโภคไก่ให้มากขึ้น

2. ประเด็นเรื่องผลกระทบของโรคใช้หัดนก คือ ประเด็นข่าวสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลกระทบด้านต่างๆ อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านการท่องเที่ยว ด้านความมั่นคงของประเทศ เป็นต้น

จากรายงานสถานการณ์และแนวโน้มประเทศไทย มกราคม 2547 กล่าวถึงผลกระทบของกรณีใช้หัดนกไว้ดังนี้

1. ผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ตกอยู่ในความหวาดวิตกและหยุดการบริโภคไก่และไข่ชั่วคราวหนึ่ง
2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อผู้เลี้ยงและผู้ค้าโดยเฉพาะรายย่อยและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์และอาหาร เช่น

“ดัชนีไข่...ไข่จิว 1 บาท ไข่ทักษิณใกล้ 14 สลิ่ง”

(สฎีปจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 28 มกราคม 2547)

“คนงานเลี้ยงไก่ไม่น้อยกว่าครึ่งมาจากอีสาน พอฟาร์มไก่แจ้ไม่มีอะไรให้ทำ ก็อพยพกลับบ้าน หอบเอาลูกเต๋ากลับไปด้วย ไม่ว่าจะโรงเรียนวัดใหม่ประเวศ หรือโรงเรียนวัดเทพราช ไปดูได้ช่วงนี้มีเด็กไปเรียนไม่ถึงครึ่งห้อง” รัชชชัย จันทร์เรือง เกษตรกรสวนผักจากอำเภอบางน้ำเปรี้ยวกล่าว (ตัดตอนจากสฎีปข่าวหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 29 มกราคม 2547)

“ใช้หัตถนกกระทบความเชื่อมั่นแบงก์ชาติหันเป้าจีดีพีปีนี้ 0.4%”

ดร. อัจฉนา ไวความดี ผู้ช่วยผู้ว่าการสายนโยบายการเงินธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) แถลงผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายการเงิน ที่ประชุมเมื่อวานนี้ (17มี.ค.) ว่า ที่ประชุมได้พิจารณาภาวะเศรษฐกิจและแนวโน้มในระยะต่อไป เพื่อกำหนดแนวนโยบายการเงินที่เหมาะสมและได้ประเมินผลกระทบของใช้หัตถนกเพิ่มเติมพบว่ามืผลทำให้ความเชื่อมั่นของผู้บริโภคและนักธุรกิจลดลง ส่งผลให้ผลกระทบของใช้หัตถนกต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอีก 0.2% เป็นอยู่ในช่วง 0.2-0.4% (ข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 12 มีนาคม 2547)

3. ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในการแก้ปัญหา

จากข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาโรคใช้หัตถนกของสวนดุสิตโพล สรุปได้ว่า

1. ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ขาดความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล เนื่องจากเห็นภาพสัตว์ปีกตายเป็นจำนวนมาก
2. ในขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล เนื่องจากการรณรงค์กินไก่ในงาน “มหกรรมกินไก่ที่ห้องสนามหลวง”

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีผลกระทบทางด้านการท่องเที่ยว อาทิ นักท่องเที่ยวเดินทางน้อยลง การบินไทยเปลี่ยนเมนูจากไก่เป็นกุ้งขาว โรงแรมเปลี่ยนเมนูอาหารโดยไม่ใช้ไข่และไก่เป็นส่วนประกอบ เป็นต้น

3. ประเด็นเรื่องสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคใช้หัตถนก เป็นประเด็นเกี่ยวกับการขยายการแพร่ระบาดของโรคไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ อาทิ

“ใช้หัตถนกอาละวาดผลาญไก่นับพันตัวในญี่ปุ่น”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ วันที่ 13 มกราคม 2547)

“ใช้หวัดนกระบาดซ้ำ 8 จังหวัด “แม่ัว” ชิงแจง บอกส.ว. ขอรับผิดชอบ 100%”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2547)

“อยุธยาสี่แดงคุมใช้หวัดนก”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ วันที่ 8 กรกฎาคม 2547)

นอกจาก 3 ประเด็นข้างต้นแล้ว หนังสือพิมพ์ยังนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกในประเด็นอื่นๆ เริ่มตั้งแต่ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูล เช่น ปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การให้ข้อเท็จจริง สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนก เช่น จากเอกสารวิชาการ/งานวิจัยระบุว่า สาเหตุของไข้หวัดนกน่าจะมาจาก เชื้อไวรัส H5N1 นอกพพที่หนีหนาว/นกปากห่าง การสัมผัสโดยตรงกับซากไก่ที่ตาย หรือสารคัดหลั่ง เช่น นำไก่ที่มีเชื้อไปฝัง ฝังกลบผิดวิธี สัมผัสใกล้ชิดกับผู้ป่วยหรือรับประทานอาหารที่ปรุงจากไก่ที่มีเชื้อโรค รวมถึงการติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดนก การประกาศพื้นที่เฝ้าระวังความรู้, ที่มาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก, ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ เช่น รายงานผลการวิจัย บทความ ผลการประชุม สัมมนา เสวนา หนังสือ และประเด็นเกี่ยวกับสถิติอัตราผู้ได้รับความเสียหาย ตัวเลขผู้สงสัย ผู้เข้าข่าย ผู้ป่วย ที่ติดเชื้อและเฝ้าระวัง ผู้เสียชีวิต ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แหล่งข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนก

ตารางที่ 5 แสดงแหล่งข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกจำแนกตามหนังสือพิมพ์

แหล่งที่มา	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	รวม	ร้อยละ
ชื่อหนังสือพิมพ์															
1. มติชน	31	24	2	15	12	1	6	9	1	3	19	7	2	132	44.9
2. กรุงเทพธุรกิจ	27	27	5	15	14	3	2	10	1	2	20	2	2	130	44.2
3. ไทยรัฐ	7	3	1	3	2	0	1	9	0	1	3	2	0	32	10.9
รวมจำนวนชิ้น	65	54	8	33	28	4	9	28	2	6	42	11	4	294	100
คิดเป็นร้อยละ	22.1	18.4	2.7	11.2	9.5	1.4	3.0	9.5	0.7	2.1	14.3	3.7	1.4	100	

หมายเหตุ

1 = หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	8 = สื่อมวลชนไทย
2 = นักการเมือง	9 = ไม่ระบุแหล่งข่าว
3 = หน่วยงานภาครัฐกิจหรือภาคเอกชน	10 = ปกปิดแหล่งข่าว
4 = ผู้เสียหายหรือผู้เจ็บป่วย	11 = สำนักข่าวต่างประเทศ
5 = นักวิชาการหรือองค์กรอิสระ	12 = องค์กรอนามัยโลก
6 = เอกสารวิชาการ	13 = องค์กรอาหารโลก
7 = การประชุมหรือสัมมนา	

ผลการวิจัยเรื่องแหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนก พบว่า แหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนิยมอ้างถึงมากที่สุด คือ หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 22.1 สำหรับนักการเมืองเป็นแหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงเป็นอันดับรองลงมา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.4 นอกจากนี้แหล่งข่าวในประเทศแล้ว ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่ได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็น เอพี รอยเตอร์ CNN เป็นต้น ซึ่งมีคะแนนเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 14.3 ในขณะที่การนำเสนอข่าวโดยไม่ระบุแหล่งข่าว มีคะแนนน้อยที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.7

หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กรมควบคุมโรค กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมปศุสัตว์

นักการเมือง อาทิ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี นายเนวิน ชิดชอบ นายจาตุรนต์ ฉายแสง นายสมศักดิ์ เทพสุทิน นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์

สำนักข่าวต่างประเทศ เช่น เอพี รอยเตอร์ CNN ฯลฯ

ไม่ระบุแหล่งข่าว คือ การไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน เช่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง แหล่งข่าวแห่งหนึ่ง เป็นต้น

เป้าหมายการนำเสนอข้อมูล

ตารางที่ 6 แสดงเป้าหมายการนำเสนอข้อมูลเรื่องโรคไข้หวัดนก จำแนกตามชื่อหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์	1	2	3	4	รวม	ร้อยละ
	นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ/ ความคิดเห็น	ให้ความรู้	สร้างภาพ		
กรุงเทพธุรกิจ	88	11	21	2	122	53.3
มติชน	57	13	10	2	82	35.8
ไทยรัฐ	13	1	11	0	25	10.9
รวม	158	25	42	4	229	100
ร้อยละ	69.1	10.9	18.3	1.7	100	

จากผลการศึกษาเรื่อง เป้าหมายการนำเสนอข้อมูลเรื่องโรคไข้หวัดนก ทราบว่าหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ นิยมนำเสนอข้อมูลเรื่องโรคไข้หวัดนกตามความจริงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.1 รองลงมา ได้แก่ การให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 18.3 การนำเสนอลักษณะโน้มน้าวใจหรือแสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 10.9 และสุดท้าย คือ การสร้างภาพ คิดเป็นร้อยละ 1.7

- **การนำเสนอความจริง (Fact)** คือ การรายงานข้อเท็จจริงจากแหล่งข่าวต่างๆ เช่น ฝ่ายรัฐบาล หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ ผู้เสียหาย เจ้าของฟาร์ม ฯลฯ โดยมีข้อมูลทางวิชาการและตัวเลขประกอบ เช่น รายงานสถานการณ์การแพร่ระบาด อัตราผู้เสียชีวิตหรือผู้ป่วย เป็นต้น ซึ่งไม่มีความคิดเห็นสอดแทรกในรายงานนั้นและส่วนใหญ่จะนำเสนอในรูปแบบข่าว อาทิ

อนามัยโลกยันไทยไร้หวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 18 มกราคม 2547)

ซี.พี.ซีระบบฟาร์มปิดลดผลกระทบระลอกใหม่ ซีไทยฝ่าวิกฤตหวัดนกได้แน่

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 3 กรกฎาคม 2547)

อึ้งจ่อคิว-เกษตรฯยอมรับส่งผลกระทบส่งออก ฎีปุ๋นผวา “หวัดนก” งดนำเข้าไก่

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 23 มกราคม 2547)

สธ. ตั้งทีมเฝ้าหาพื้นที่ทดลองวัคซีนหวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 17 กันยายน 2547)

“เนวิน” โชว์ 158 จุด “หวัดนก” คุมเบ็ดเสร็จ อนามัยโลกเตือนยังไม่สงบ

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2547)

ผวา 2 ไวรัส “หวัดนก” กลายพันธุ์! ซ้ำรอยสเปนทำคนตายกว่า 10 ล.

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 15 กันยายน 2547)

- **การให้ความรู้ (Education)** หมายถึง การเสนอสารที่เป็นความรู้แก่ประชาชนและผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก อาทิ คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนกของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งนำเสนอในรูปแบบบทความ รายงานการวิจัย ดังตัวอย่าง เช่น

อาการโรคอหิวาต์ไก่อ่างกับโรคไข้หวัดนกอย่างไร?

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 22 มกราคม 2547)

วัคซีนกับบทบาทหวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 2 กันยายน 2547)

ไข 10 ข้อข้องใจ – ไข้หวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2547)

ถอดรหัสพันธุกรรมไก่ศึกษาในติดหวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 3 มีนาคม 2547)

ทำความเข้าใจกับหันตภัย “ไข้หวัดนก”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 27 มกราคม 2547)

รายงานสถานการณ์และแนวโน้มประเทศไทย เหตุการณ์คับขัน : ย่างก้าวที่จำต้อง

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2547)

- **การโน้มน้าวใจ (Persuasion) กล่าวคือ** การตัดสินใจหรือชี้แนะโดยแสดงความคิดเห็นในด้านใดด้านหนึ่งเพื่อให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกคล้อยตามหรือปฏิบัติตาม โดยนำเสนอในรูปแบบ สกู๊ป บทบรรณาธิการ คอลัมน์ ดังตัวอย่าง เช่น

แนะประชาชนอย่าตื่นไวรัสกลายพันธุ์

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 26 มกราคม 2547)

ใช้หวัดนก หนีบัตรเครดิต หนีครัวเรือนกับสังคมเสี่ยง

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 29 มกราคม 2547)

การบริหารวิกฤตใช้หวัดนก

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2547)

บทเรียนที่ไม่จำ “ใช้หวัดนก”

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 12 กรกฎาคม 2547)

- **การสร้างภาพ (Promote) คือ** การนำเสนอข่าวที่ส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน หรือองค์กรให้ดีขึ้น เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดมหกรรมกินไก่โชว์ที่ห้องสนามหลวง โดยมีนายภคเชิญชวนให้ประชาชนหันมาบริโภคไก่และไข่มากขึ้นในช่วงโรคใช้หวัดนกระบาด โดยนำเสนอทั้งแบบเฉพาะเนื้อข่าวเพียงอย่างเดียวและเสนอข่าวพร้อมภาพประกอบ เช่น

หวัดนกกลายเป็นภัย ห้ามใช้วัคซีนป้องกันมหันตภัยร้าย

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับวันที่ 17 กันยายน 2547)

สรุปผลการสัมมนาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมในการใช้วัคซีนป้องกันโรคใช้หวัดนกในประเทศไทย

(พาดหัวข่าวจากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม 2547)

กลยุทธ์ในการแก้ไขภาวะวิกฤตใช้หวัดนก

สำหรับประเด็นเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการแก้ไขภาวะวิกฤตใช้หวัดนกระบาดนั้น ทางรัฐบาลได้ใช้ความพยายามในการแก้ไขภาวะวิกฤตจากโรคใช้หวัดนก โดยการนำการบริหารภาวะวิกฤตและยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับมาประยุกต์เข้ากับกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้น

เริ่มต้นจากการที่นายสัตวแพทย์ยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นต้นตอของโรคใช้หวัดนกระบาดออกมาให้ข่าวต่อประเด็นที่สื่อมวลชนนำเสนอเกี่ยวกับสถานการณ์ไก่ตายเป็นจำนวนมากทันที หลังจากเกิดเหตุการณ์ในช่วงปลายปี 2546 โดยตอบสาเหตุที่ทำให้ไก่ตายว่า “ไก่ตายเนื่องจากเชื้ออหิวาต์และอากาศเปลี่ยนแปลง”

อย่างไรก็ดี ทางกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไม่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนและครบถ้วนได้ตั้งแต่ต้น ส่งผลให้ประชาชนไม่ไว้วางใจและเชื่อว่ารัฐบาลปกปิดข่าว ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้เชี่ยวชาญจากหลายหน่วยงาน อาทิ แพทย์หญิงมาลินี สุขเวชชวรกิจ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ ผู้เชี่ยวชาญไวรัสวิทยาระดับโลก เรียกร้องให้รัฐบาลเปิดเผยความจริงกรณีโรคใช้หวัดนกและเลิกปกปิดข่าว หลังจากนั้น เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดรุนแรงมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรจึง

ออกมาขอรับ โดยพูดในรายการ “ทักษิณพบประชาชน” และแสดงการยอมรับกับผู้สื่อข่าวที่จังหวัดสุพรรณบุรีว่า ได้ปิดปิดกรณีการระบาดของโรคไข้หวัดนกอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนที่จะตัดสินใจชี้แจงข้อเท็จจริงกับสาธารณะในวันที่ 23 มกราคม โดยอ้างว่าเพื่อไม่ให้เกิดการแตกตื่น จากนั้น ออกมาตรการแก้ไขปัญหาการระบาดทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ เช่น ประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก กำจัดไก่ ฯลฯ แต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อศึกษาเรื่องนี้โดยตรง รวมทั้งการรายงานสถานการณ์อย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

นอกจากการแก้ไขปัญหาข้างต้นแล้ว สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงก็ได้รับการหยิบยกขึ้นมาปรับใช้ด้วยเช่นกัน เช่น นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร คณะรัฐมนตรี รวมทั้ง ดารา นักร้อง นักแสดง อาทิ คุณธงไชย แมคอินไตย์ ต่างร่วมกันออกมาเชิญชวนให้ประชาชนกินไก่ในกิจกรรมรณรงค์กินไก่ เช่น มหกรรมกินไก่ทั่วประเทศ ประกอบกับการใช้ความเป็นที่สุด เช่น ทำไข่พะโล้หม้อใหญ่ที่สุดในโลกลงกินเนสต์บุคส์ในงานมหกรรมกินไก่ที่ท้องสนามหลวงเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนและจูงใจให้อยากเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์มากขึ้นด้วยการได้ใกล้ชิดกับเหล่าดารา นักแสดงที่ตนชื่นชอบ

สื่อมวลชนเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่นำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล เช่น โฆษณาทางโทรทัศน์ช่อง 11, 5 หนังสือพิมพ์ เช่น คำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข กำหนดคำขวัญ (Slogan) เพื่อให้จดจำง่าย “กินไก่ไทย ปลอดภัย 100%” (Key message) ขยับเคลื่อนผ่านเครือข่ายพันธมิตร เช่น บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซีพี) ข้าวมันไก่เจมส์ ใช้สื่อต่างๆ ประชาสัมพันธ์ เช่น โบปปลิว แผ่นพับ Billboard Website จัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ข้อมูลของกรมปศุสัตว์ เช่น ที่พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ งานวิทยาศาสตร์แห่งชาติที่เมืองทองธานี การทำทายเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่นายกรัฐมนตรีนำมาใช้โดยประกาศว่าจะให้เงินจำนวน 3 ล้านบาท แก่ผู้เสียชีวิตจากการรับประทานไก่สุก ตลอดจนวางมาตรการป้องกันเพื่อรับมือการแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก เช่น จัดตั้งศูนย์ข่าวไข้หวัดนก วางแผนการวิจัยวิจัยการอพยพของนกเพื่อวางแผนรับมืออย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส โดยรับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาโรคไข้หวัดนกและรับเป็นศูนย์กลางในการตรวจเชื้อโรคไข้หวัดนก เพื่อการแก้ไขในระยะยาวอีกด้วย

ตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกเพื่อศึกษาการเปิดรับสารและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ จำนวน 7 คน
2. เจ้าของกิจการฟาร์มไก่ จำนวน 7 คน
3. ร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์ไก่ จำนวน 7 คน

ผลการศึกษา“การเปิดรับสารและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก”พบว่าผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกส่วนใหญ่มักจะเปิดรับสารจากโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 62 รองลงมา คือ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 20 และวิทยุ ร้อยละ 18 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนก ข่าวสารจากทุกสื่อเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากสื่อมวลชนหลายแขนงประกอบกัน ซึ่งมีความถี่ในการเปิดรับสูงกว่าปกติ ดังคำกล่าวของสมาคมผู้ผลิตไก่ (รองประธานสมาคมผู้ผลิตไก่, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2548) ดังนี้

“ปกติทางสมาคมฯ เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนหลายทาง ไม่ว่าจะเป็น วิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ แผ่นพับเผยแพร่ความรู้จากกรมปศุสัตว์ ตลอดจนสื่อบุคคล เช่น บุคคลในแวดวงธุรกิจเกี่ยวกับฟาร์มไก่ เป็นต้น ซึ่งรับข่าวสารเป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเกิดโรคไข้หวัดนกระบาด ยิ่งได้รับข่าวสารมากขึ้นเป็นประจำทุกชั่วโมง สำหรับหนังสือพิมพ์ที่เปิดรับนั้น ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน แต่ส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจ เช่น กรุงเทพธุรกิจ ฐานเศรษฐกิจ และประชาชาติธุรกิจ”

นอกจากสื่อมวลชนสาขาต่างๆ แล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกยังเปิดรับข่าวสารจากสื่ออื่นๆ ด้วย เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ อาทิ แผ่นพับ โปสเตอร์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนก สื่อบุคคล ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ฯลฯ

สำหรับประเด็นที่ผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกให้ความสนใจติดตามข่าวสารในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาดครอบคลุมหลายประเด็นด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น สถานการณ์การแพร่ระบาด การหามาตรการแก้ไข อัตราผู้เสียชีวิต ฯลฯ ดังจะขอยกตัวอย่างคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

พ่อค้าขายไข่ ในย่านวงเวียนใหญ่ (ขอสงวนชื่อและนามสกุล, สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2548) ได้ให้เหตุผลในการเปิดรับสารเรื่องโรคไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์ว่า “รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากสื่อต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ใบปลิว แผ่นพับ และโปสเตอร์ป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนก โดยสนใจหลายประเด็น เช่น ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูลหรือการปกปิดข้อมูล ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สาเหตุการเกิดโรค

ใช้หวัดนก การติดต่อและการป้องกันรักษาโรค เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีผลกระทบต่ออาชีพขายไข่ ซึ่งเห็นว่าข่าวสารที่น่าเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์มาก โดยหลังจากรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ก็ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคใช้หวัดนก รวมทั้งหาข้อมูลเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกเพิ่มเติมจากสื่อมวลชนและศูนย์ใช้หวัดนก”

ผู้เลี้ยงไก่ชน จ. สุพรรณบุรี (ขอสงวนชื่อและนามสกุล, สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2548) กล่าวว่า “ทราบข่าวสารเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกจากสิ่งพิมพ์ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สถานีอนามัยใกล้บ้าน โดยสนใจหลายประเด็น เช่น ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สาเหตุการเกิดโรคใช้หวัดนก การติดต่อและการป้องกันรักษาโรค สถานการณ์การแพร่ระบาดของสถิติอัตราผู้ป่วยและผู้เสียชีวิต ผลกระทบจากโรคใช้หวัดนก ซึ่งเห็นว่าข่าวสารที่น่าเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์มากโดยนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคใช้หวัดนก และหยุดการบริโภคเนื้อไก่และไข่”

ร้านขายข้าวมันไก่ ย่านตลาดคลองเตย (ขอสงวนชื่อและนามสกุล, สัมภาษณ์, 22 มกราคม 2548) ก็มีความเห็นในทำนองเดียวกันกับผู้เลี้ยงไก่ชนว่า “ดูข่าวเกี่ยวกับใช้หวัดนกจากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ เพราะอยากรู้ว่าใช้หวัดนก คืออะไร ทำไมคนจึงกลัวและเลิกกินไก่ ทำให้ในช่วงนั้นขายข้าวมันไก่ไม่ได้ จนต้องเปลี่ยนไปขายข้าวหมูแดงแทน หลังจากทราบข่าวแล้วก็พยายามปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อป้องกันตนเอง”

คำกล่าวข้างต้นเป็นตัวอย่างคำสัมภาษณ์จากผู้ที่ได้สัมผัสกับไก่โดยตรงเกี่ยวกับประเด็นการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ ยังมีความคิดเห็นจากสมาคมผู้ผลิตไก่และสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้ว จ. ฉะเชิงเทรา ดังนี้

สมาคมผู้ผลิตไก่ (รองประธานสมาคมผู้ผลิตไก่, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2548) กล่าวว่า “ในช่วงที่เกิดโรคใช้หวัดนกระบาด ทางสมาคมฯ ทราบข้อมูลทั้งจากสื่อมวลชนและจากการเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานของรัฐ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ทางสมาคมฯ ให้ความสนใจกับประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคใช้หวัดนก รวมทั้งมาตรการแก้ไข ฯลฯ นอกจากนี้ ยังต้องการทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของโรคใช้หวัดนกในต่างประเทศเพิ่มเติม

สำหรับรูปแบบในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับใช้หวัดนกที่เหมาะสมนั้น ทางสมาคมฯ เห็นว่าสารคดี ความรู้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากยังมีปริมาณน้อยและจะเป็นประโยชน์มากที่สุด ในขณะที่รูปแบบข่าวเป็นลักษณะการรายงานข่าวบ่อยมากเกินไป เกือบทุกชั่วโมง และมีปริมาณมากจนเกินไป ซึ่งต่างจากต่างประเทศที่นำเสนอข่าวเรื่องนี้เพียงแค่ 2 วันเท่านั้น ส่งผลให้

เกิดผลกระทบในวงกว้างกับภาพรวมเศรษฐกิจไทย ทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนต่างเป็นแหล่งข่าวที่ทางสมาคมฯ เลือกรับสาร

ในแง่การใช้ประโยชน์จากข่าวสารที่นำเสนอทางหน้าหนังสือพิมพ์ คิดว่า มีประโยชน์ประมาณ 20% เฉพาะส่วนที่ยังไม่ทราบข้อมูล แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 80% ทราบจากการเข้าร่วมประชุมกับคณะรัฐมนตรีหรือติดต่อสอบถามจากกรมปศุสัตว์โดยตรง”

สำหรับประเด็นเดียวกันนี้ สหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้ว จ. ฉะเชิงเทรา (สันติ วิโรจน์บริสุทธิ์, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2548) มีความเห็นว่า “ทางสหกรณ์ฯ มักเปิดรับสารจากสื่อหลายแขนง อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อบุคคล ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ จัดประชุมเกษตรกรอย่างเป็นทางการและการพูดคุยเป็นการส่วนตัว สำหรับหนังสือพิมพ์ที่นิยม คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ประชาชาติธุรกิจ เพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริง รวมทั้งเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกแพร่ระบาด ทางสหกรณ์ฯ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ โดยให้ความสำคัญกับทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็น สถิติอัตราผู้เสียชีวิต ความตื่นกลัว สถานการณ์การแพร่ระบาด ผลกระทบ การติดต่อ การหามาตรการแก้ไข ฯลฯ เนื่องจากทุกประเด็นมีผลกระทบต่อธุรกิจเกี่ยวกับไก่โดยรวม ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์แพร่ระบาดครั้งแรก ตั้งแต่ 23 ม.ค. เป็นต้นมา ประชาชนหยุดการบริโภคเนื้อไก่ ไข่ จนกระทั่งช่วงหลังจากนั้น 6 สัปดาห์ การบริโภคกลับมากระเตื้องขึ้นอีก แต่กระนั้นก็ตาม ธุรกิจเกี่ยวกับไก่ก็ได้รับผลเสียหายหลายพันล้านบาทและยังคงมีเกษตรกรบางรายที่ไม่สามารถฟื้นตัวเองได้ ไม่มีงานทำ

ด้วยเหตุนี้ เกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจไก่ให้ความเห็นต่อการนำเสนอข่าวว่า สื่อมวลชนเสนอข่าวมากเกินไปและนำเผยแพร่ข่าวโดยที่มีข้อมูลไม่ชัดเจน เช่น ลงข่าวว่า “สงสัยว่าจะตายจากโรคไข้หวัดนก” ทั้งที่ในความเป็นจริง อาจจะเป็นโรคอื่น ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคตื่นตระหนกและสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก สำหรับเนื้อหา ควรให้ความรู้แก่เกษตรกรในเชิงป้องกันดีกว่าการเสนอแต่ในแง่ร้าย เช่น เกษตรกรควรจะทำอย่างไรไม่ให้ป็นโรคไข้หวัดนก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข่าวสารที่นำเสนอออกไปก็มีประโยชน์อยู่บ้าง โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับโรคนี้ เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งจะเป็นครั้งแรก เมื่อได้รับข่าวสารแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรึกษาและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันว่า ข้อมูลที่ได้รับมาจริงหรือไม่ รวมทั้งหาข้อมูลเพิ่มเติม

ในฐานะเกษตรกรก็พยายามหาข้อมูลเพื่อป้องกันตนเอง แต่มิได้หวาดกลัวหรือหยุดการบริโภค เพราะอยู่ใกล้ชิดโดยตรงและทราบวิธีการป้องกันโดยได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากสื่อต่างๆ

สำหรับประเด็นการใช้ประโยชน์จากข่าวสารนั้น มีประโยชน์ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ทำให้ประชาชนทราบข่าวสาร ซึ่งมีส่วนช่วยกระตุ้นให้คนลดความหวาดกลัวและหันมาบริโภคไก่ไข่มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การเสนอข่าวมากเกินไป ก็ส่งผลเสียอย่างมหาศาล ทางสหกรณ์ฯ เชื่อถือข่าวสารที่มาจากหน่วยงานราชการ กระทรวง กรมต่างๆ มากกว่าแหล่งอื่น”

กล่าวโดยสรุป คือ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับสารจากสื่อมวลชนต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ สื่อบุคคล อาทิ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น แผ่นพับ ไปสเตอร์ ฯลฯ โดยส่วนใหญ่เห็นว่าข่าวสารที่ได้รับจากสื่อต่างๆ นั้น มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและธุรกิจในการป้องกันตนเอง และผลกระทบของการนำเสนอข่าวต่อธุรกิจ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก” (Information Presentation in Newspapers on Avian Influenza and Utilization of Information by Poultry Businessmen) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative) ด้วยการรวบรวมข้อมูลทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากหนังสือพิมพ์จำนวน 167 ฉบับ ตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2546 จนถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2547 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 10 เดือน ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์มและร้านอาหารที่ทำจากผลิตภัณฑ์ไก่ จำนวนทั้งสิ้น 21 คน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน และกรุงเทพธุรกิจ นิยมนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกในเดือนมกราคม 2547 มากที่สุดในช่วงที่เกิดเหตุการณ์แพร่ระบาดครั้งแรก คิดเป็นร้อยละ 44.9 และในเดือนกรกฎาคม 2547 มากที่สุดในช่วงที่เกิดเหตุการณ์แพร่ระบาดครั้งที่สอง ร้อยละ 48.3 ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มเกิดเหตุการณ์แพร่ระบาดทั้ง 2 ช่วง ในทางตรงกันข้าม ช่วงหลังเกิดเหตุการณ์โรคไข้หวัดนกแพร่ระบาดผ่านไปสักระยะหนึ่ง สื่อมีแนวโน้มในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกลดลงตามลำดับ กล่าวคือ ความถี่ในการนำเสนอโรคไข้หวัดนกหลังจากประเทศไทยประกาศยอมรับว่ามีโรคไข้หวัดนกระบาดในวันที่ 23 มกราคม 2547 แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ สื่อนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกร้อยละ 31.8 เดือนมีนาคม ร้อยละ 17.8 เดือนเมษายน ร้อยละ 2.8 เช่นเดียวกันกับการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกในช่วงระบาดครั้งที่ 2 ที่เรื่องโรคไข้หวัดนกได้รับความสนใจในการนำเสนอผ่านสื่อลดลงตามลำดับ กล่าวคือ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม มีความถี่ในการนำเสนอ ร้อยละ 20 เดือนกันยายน ร้อยละ 31.7 และไม่มีการนำเสนอประเด็นนี้ในเดือนตุลาคม โดยเรื่องราวที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มักเป็นประเด็นข่าวเกี่ยวกับการหามาตรการแก้ไขเรื่องโรคไข้หวัดนกรุนแรงที่สุด อาทิ การชดเชยค่าเสียหาย การทำลายไก่ การพิจารณาเรื่องการใช้วัคซีนในไก่ เป็นต้น รองลงมา คือ ผลกระทบของไข้หวัดนก

ต่อการท่องเที่ยว ภาคเศรษฐกิจและสังคม ร้อยละ 16.3 ถัดมาเป็นสถานการณ์การแพร่ระบาด ร้อยละ 13.8 และสุดท้าย คือ สาเหตุการเกิดโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 2.8

สำหรับแหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงมากที่สุด คือ หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ไม่ว่าจะเป็น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กรมปศุสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 22.1 รองลงมา ได้แก่ นักการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายเนวิน ชิดชอบ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นางสุดารัตน์ เกยุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข นายยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งข่าวในประเทศแล้ว ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศก็เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ได้รับ การอ้างถึงเช่นเดียวกัน เริ่มตั้งแต่สำนักข่าวเอพี รอยเตอร์ CNN เป็นต้น ซึ่งมีคะแนนเป็นอันดับ 3 คิดเป็นร้อยละ 14.3 และการอ้างข่าวโดยไม่ระบุแหล่งข่าวนั้นมีคะแนนน้อยที่สุด ร้อยละ 0.7

นอกจากนี้ ทางด้านเป้าหมายในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องโรคไข้หวัดนกของหนังสือพิมพ์ รายวันที่ทั้งสามฉบับนำเสนอมากที่สุด ได้แก่ การนำเสนอความจริงในรูปแบบข่าว ร้อยละ 69.1 รองลงมา ได้แก่ การให้ความรู้ ร้อยละ 18.3 การนำเสนอลักษณะโศกเศร้าหรือแสดงความ คิดเห็น ร้อยละ 10.9 และสุดท้าย คือ การสร้างภาพ ร้อยละ 1.7

หากมองทางด้านผู้รับสาร คือ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เกษตรกร เจ้าของฟาร์ม และร้านอาหารผลิตภัณฑ์จากไก่กับการเปิดรับสารเรื่องโรคไข้หวัดนกและการนำไปใช้ประโยชน์นั้น กลุ่มตัวอย่างนิยมเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากโทรทัศน์มากที่สุด ร้อยละ 62 รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์ ร้อยละ 20 และวิทยุ ร้อยละ 18 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่นิยมรับข่าวสารจากหลายทางประกอบกันทั้งจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ซึ่งมักนำข่าวสารที่ได้รับนั้นปรับใช้เพื่อป้องกันฟาร์มและตนเองจากการติด เชื้อโรคไข้หวัดนกมากที่สุด เช่น ปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุข รองลงมา คือ เพื่อ ติดตามสถานการณ์ความคืบหน้าและเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล

อภิปรายผลการวิจัย

1. หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกในประเด็นใดบ้าง

จากผลการวิจัยด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับดังกล่าวข้างต้น ระบุว่าประเด็นที่ได้รับการนำเสนอมากที่สุด คือ การหามาตรการแก้ไขเรื่องโรคไข้หวัดนก อาทิ ชดเชยค่าเสียหาย ทำลายไก่ ฯลฯ คิดเป็นร้อยละ 23.9 เพื่อเผยแพร่ความรู้ในการรักษาและป้องกัน ฟาร์มและตนเองจากโรคไข้หวัดนก ซึ่งจะช่วยจำกัดพื้นที่การแพร่ระบาดให้น้อยลงและกลับคืนสู่ สภาพปกติได้อย่างรวดเร็ว หากเพิกเฉยหรือปล่อยให้สถานการณ์การแพร่ระบาดกินเวลานาน ก็

ส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2547 ซึ่งเป็นปีที่รัฐบาลประกาศนโยบายอาหารปลอดภัย จึงควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน รองลงมาเป็นผลกระทบของโรคไข้หวัดนก คิดเป็นร้อยละ 16.3 ได้แก่ ผลกระทบด้านการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ สังคม ถัดมาเป็นสถานการณ์การแพร่ระบาด คิดเป็นร้อยละ 13.8 และสุดท้าย คือ สาเหตุของการเกิดโรคไข้หวัดนก ร้อยละ 2.8 นอกจากนี้ ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่ได้รับการนำเสนออีกหลายประเด็น อาทิ ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูล ปกปิดข้อมูล ข่าวลือ การให้ข้อเท็จจริง ความตื่นกลัว และวิตกกังวลของประชาชน การติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดนก ประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง ความรู้ ที่มาเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ สถิติอัตราผู้ได้รับความเสียหายหรือผู้ป่วย สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน โดยเลือกนำเสนอเรื่องราวที่ประชาชนสนใจและเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง การนำเสนอมาตรการแก้ไขก็เป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น เจ้าของฟาร์ม คนขายไก่-ไข่ ร้านอาหารที่ทำจากไก่ให้ความสนใจแสวงหาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา เพราะอยู่ในช่วงวิกฤตการณ์ด้วย การนำเสนอของหนังสือพิมพ์จึงเป็นประโยชน์กับประชาชน

ทั้งนี้ หากมองในแง่ปริมาณการนำเสนอประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับไข้หวัดนกแล้ว แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์มติชน ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งคุณภาพ (Quality Newspaper) มักเสนอเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อสังคม หรือลักษณะเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก (Hard News) เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจและข่าวต่างประเทศ เน้นการรายงานวิเคราะห์สถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยข่าวประเภทนี้มุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็นเป็นสำคัญ เช่น ด้านมาตรการแก้ไขปัญหา ให้ผลตอบแทนแก่ผู้อ่านในระยะยาว (Delayed Rewards) กล่าวคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้ ความเข้าใจ และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น จึงนำเสนอประเด็นเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกบ่อยครั้งที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา ได้แก่ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ร้อยละ 39 เนื่องจากเป็นหนังสือพิมพ์เฉพาะทาง ทำให้การนำเสนอสารสนเทศมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเหมาะสมกับความสนใจเป็นพิเศษที่เพิ่มเติมจากหนังสือพิมพ์ทั่วไป โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นข่าวไข้หวัดนกในแง่ธุรกิจมากกว่าข่าวทั่วไป และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ประชานิยม จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเพ่งปริมาณ (Popular Newspaper) เนื้อหาที่นำเสนอสามารถเข้าใจได้ทันที จึงเป็นที่นิยมมากกว่าหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับข้างต้น ด้วยเหตุนี้ จึงมีความถี่ในการนำเสนอที่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11 แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับมักจะเลือกข่าวสารที่ตนจะนำเสนอให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของตน โดยมีบรรณาธิการเป็นผู้เลือก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความถี่ในการนำเสนอประเด็นโรคไข้หวัดนก

อาจจะมีส่วนไม่เท่ากันก็ตาม แต่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อสังคมในการถ่ายทอดข่าวสารและข้อมูล เพื่อให้ความกระจ่างแก่ประชาชนด้วยการรายงานและอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นในโลกอย่างเท่าเทียมกัน

สำหรับความถี่ในการนำเสนอของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ช่วงเวลา พบว่า ในช่วงที่หนึ่งหนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกทุกเดือน รวมทั้งสิ้น 107 ฉบับ ซึ่งมากกว่าความถี่ในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกในช่วงที่ 2 จำนวน 60 ฉบับ ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ ดังนี้

1. เนื่องจากโรคไข้หวัดนกเป็นโรคที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทยมาก่อน ส่งผลให้หลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ เอกชน ตลอดจนประชาชนตื่นตระหนกและให้ความสนใจกับข่าวนี้เป็นพิเศษ ซึ่งตรงกับหลักการทำให้ข่าวน่าสนใจที่มาลี บุญศิริพันธ์ (2529) อธิบายว่าปัจจัยที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ ได้แก่ ความสดทันสมัย ความใกล้ชิด สิ่งที่มีมนุษย์สนใจ และความกระทบกระเทือน กล่าวคือ การรายงานโรคไข้หวัดนกที่ถือว่าเป็นโรคใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งเป็นข่าวที่กำลังเป็นประเด็นร้อนที่สาธารณชนกำลังให้ความสนใจ เพราะเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใกล้ตัวผู้อ่านที่นิยมบริโภคสัปดาห์ โดยเฉพาะเนื้อไก่ รวมทั้งเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างในแง่ของการสูญเสียทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยเผยแพร่ข่าวสารด้วยความถี่สูงกว่าข่าวอื่นๆ ผ่านทางสื่อมวลชน ดังตัวอย่าง การนำเสนอข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกรอบแรกที่มีผู้เสียชีวิต เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์มได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากโรคไข้หวัดนก ฯลฯ หรือข่าวเกี่ยวกับกรณีพิบัติสึนามิได้รับการนำเสนอแทบทุกชั่วโมงเป็นประจำทุกวัน เนื่องจากเป็นภาวะที่มีการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาวะวิกฤตเกี่ยวกับสภาวะการณ์สูญเสีย (James N. Roseman, 1969: 415) ที่ว่า การที่บุคคลขาดหรือไม่ได้รับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะสนองต่อความต้องการพื้นฐานที่ตนเองต้องการ เช่น สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง รวมทั้งเสรีภาพ เสี่ยงใจ โดยในแต่ละช่วงเวลา ต้องอาศัยการสื่อสารที่เหมาะสม จำเป็นต้องศึกษาหน้าที่ของการสื่อสารอย่างถูกต้อง เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ถือว่าเป็นหนึ่งในเหตุการณ์วิกฤตที่จะต้องลดความสับสนอลหม่านในเบื้องต้น เช่นเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เพื่อแก้ไขภาวะวิกฤตของคาร์ล เอ. สไลเคิว (Karl A. Slaikeu, 1984: 53) ว่า เมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้นแล้วนั้น ควรเข้าไปแทรกในเหตุการณ์เพื่อก่อให้เกิดผลในเชิงป้องกัน 3 ลักษณะ ได้แก่ เพื่อลดความสับสนอลหม่าน เพื่อลดผลกระทบของเหตุการณ์และเพื่อพยุงไม่ให้เกิดการเสื่อมเสียหลังจากเกิดเหตุการณ์ขึ้น ด้วยเหตุนี้ ข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกรอบแรก จึงได้รับการนำเสนอทางสื่อมาก

สำหรับข่าวไข้หวัดกระบาดรอบสองนั้น ได้รับความสนใจจากสาธารณชนและสื่อมวลชนน้อยลง เมื่อเทียบกับข่าวไข้หวัดกระบาดรอบแรก เนื่องจากมีข่าวเรื่องอื่นที่น่าสนใจมากกว่าหรือใหญ่กว่าหรือสดทันสมัยมากกว่า มาเบนความสนใจของสื่อให้นำเสนอเรื่องนั้นแทน เช่น ในช่วงที่ไข้หวัดกระบาดรอบที่สอง มีข่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้งผู้ว่าฯ กรุงเทพมหานคร ข่าวเรื่องการประชุมเอตส์โลกครั้งที่ 15 ในประเทศไทย ตลอดจนข่าวเกี่ยวกับการสู้รบ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับสุรพงษ์ โสภนะเสถียร (2533) ที่อธิบายเรื่องบทบาทและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ว่ามีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอข่าวสารและสิ่งที่น่าสนใจทั่วไป โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ มีลักษณะเด่นอยู่ที่ความสดและความรวดเร็วในการเสนอข่าว โดยเฉพาะ ส่งผลให้ประเด็นข่าวเรื่องโรคไข้หวัดนกซึ่งเป็นเรื่องที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ได้รับการเสนอข่าวด้วยความถี่ที่น้อยลง

อย่างไรก็ตาม หากเป็นการนำเสนอข้อมูลเชิงความรู้ สามารถนำเสนออย่างต่อเนื่องได้ แต่ถ้ามองในแง่ความสดทันสมัย หนังสือพิมพ์รายวันไม่นิยมเสนอข่าวที่ไม่สดทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นไปตามหลักการเรื่องความสดทันสมัยที่ทำให้ข่าวน่าสนใจ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2529: 18-20) ทว่า โรคไข้หวัดนกมีหลากหลายประเด็น จึงอาจหยิบเรื่องโรคไข้หวัดนก ซึ่งเป็นประเด็นอื่นที่มีความสดใหม่ ทันสมัยมานำเสนอได้ เช่น การแพร่ระบาดจากไก่ไปสู่หมูและคน การใช้วัคซีนในไก่ ความคืบหน้าในการพัฒนาวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดนก เป็นต้น

2. หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้แหล่งข่าวในการนำเสนอเรื่องโรคไข้หวัดนกจากที่ใดบ้าง

ผลการวิจัยเรื่องแหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจาก 10 แหล่ง คือ หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ นักการเมือง สื่อมวลชนไทย หน่วยงานภาครัฐกิจหรือภาคเอกชน ผู้เสียหายหรือผู้เจ็บป่วย นักวิชาการหรือองค์การอิสระ องค์การอนามัยโลก เอกสารวิชาการ องค์การอาหารโลก การประชุมหรือสัมมนา พบว่า แหล่งที่มาของข่าวสารเรื่องโรคไข้หวัดนกที่หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ชื่อฉบับนิยมอ้างถึงมากที่สุด คือ หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 22.1 เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง จึงต้องติดตามความคืบหน้ามาโดยตลอด ทำให้นำจะมีข้อมูลมากที่สุด ประกอบกับมีนักวิชาการ สัตวแพทย์ และแพทย์ที่มีความรู้ชำนาญเฉพาะทางทั้งโรคในสัตว์ปีกและโรคในคน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกรม ปศุสัตว์และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ ซึ่งช่วยให้มีข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกอย่างต่อเนื่อง สำหรับนักการเมืองเป็นแหล่งข่าวที่ถูกอ้างถึงเป็นอันดับรองลงมา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.4 ซึ่งนักการเมืองที่ได้รับการอ้างถึง ส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองที่มีหน้าที่รับผิดชอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เช่น นายเนวิน ชิดชอบ รมช. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายสมศักดิ์ เทพสุทิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ รมต. กระทรวงสาธารณสุข หากสื่อนำเสนอโดยอ้างอิงประกอบ จะช่วยให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังแนวคิดเรื่องการอ้างแหล่งข่าว (จอห์น วุฑฒิกวรรรรักษา, 2536: 38) ที่กล่าวถึงการอ้างแหล่งข่าวจากแหล่งข่าวนานาชาติ โดยหากพิจารณารวมๆ แล้ว จะพบว่า แหล่งข่าวมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. แหล่งข่าวเปิด (Open News Sources)
2. แหล่งข่าวปิด (Confidential News Sources)

ในที่นี้จะพูดถึงแหล่งข่าวเปิด (Open News Sources) หมายถึง แหล่งข่าวที่ได้รับการระบุชื่อตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะของแหล่งข่าว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยืนยันข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่ได้รับการเปิดเผยจากแหล่งข่าวดังกล่าว

นอกจากแหล่งข่าวในประเทศแล้ว ข้อมูลจากสำนักข่าวต่างประเทศก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็น เอพี รอยเตอร์ CNN เป็นต้น ซึ่งมีคะแนนเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 14.3 ในขณะที่การนำเสนอข่าวโดยไม่ระบุแหล่งข่าว มีคะแนนน้อยที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.7

เหตุผลสำคัญที่ทำให้สื่อหรือผู้วิจัยไม่ระบุแหล่งข่าว เนื่องจากโรคไข้หวัดนกเป็นเรื่องที่อ่อนไหวและกระทบต่อความรู้สึกของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศได้ง่าย อีกทั้ง ยังเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย บางครั้งแหล่งข่าวก็ให้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนบุคคลที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ถ้านำเสนอไปอาจส่งผลกระทบต่อตัวผู้ให้ข้อมูลได้ โดยเฉพาะบรรดาเจ้าของฟาร์มหรือธุรกิจเกี่ยวกับไก่ไม่ยอมเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก เพราะยิ่งพูดมาก ก็ยิ่งมีผลกระทบกับตัวเขา เช่น ผู้วิจัยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับไก่ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้รับคำตอบจากฟาร์มแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่า “ไม่กล้าเสี่ยงให้ข้อมูลไข้หวัดนก” แม้แต่แหล่งข่าวที่ให้สัมภาษณ์ ได้กล่าวก่อนให้สัมภาษณ์ว่า “จะให้ข้อมูลเท่าที่พูดได้เท่านั้น” ด้วยเหตุนี้ จึงไม่กล้าเปิดเผยตัวและเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายหรือส่งผลกระทบต่อแหล่งข่าว จึงไม่ควรเปิดเผยรายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องแหล่งข่าวที่ว่า หนังสือพิมพ์รายวันแต่ละฉบับได้รับข่าวสารจากแหล่งข่าวหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งที่เป็นแหล่งข่าวเปิด ซึ่งมีการระบุชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ เพื่อยืนยันข้อเท็จจริง หรือแหล่งข่าวปิดคือ แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง ฯลฯ ของผู้ให้ข่าว (พิศิษฐ์ ชวลาธวัช, 2535: 30) และตรงกับแนวคิดเรื่องการอ้างแหล่งข่าวปิด (Confidential News Sources) คือ แหล่งข่าวที่ไม่ต้องเปิดเผยชื่อ ตำแหน่ง อาชีพ ฯลฯ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของแหล่งข่าว ทั้งนี้ เพราะเกรงว่าจะ

เกิดอันตรายแก่ตนเอง แต่มักจะเป็นผู้ให้เบาะแสข่าว ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลหรือรายละเอียดที่ลึกถึงขั้นซ้อน (ฉอาน วุฑฒิภรณ์รักษา, 2536: 38)

ผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ ถนอมบุญ (2540) ที่ศึกษาแหล่งที่มาของข่าววิทยาสาสตร์และเทคโนโลยีของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 3 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ พบว่า แหล่งข่าวที่ใช้มากที่สุดคือ การสัมภาษณ์นักวิชาการทั่วไป ร้อยละ 32.3 รองลงมาคือ นักเขียนประจำ ร้อยละ 20.7 เอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสารต่างประเทศ ร้อยละ 17.6 แหล่งข่าวจากสำนักข่าวต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 8.5 ส่วนแหล่งข่าวจากเอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารในประเทศมีการอ้างถึงน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 0.3

โดยสรุป หนังสือพิมพ์ในประเทศไทยใช้แหล่งข่าวในการนำเสนอเรื่องโรคใช้หวัดนกจากหลายแหล่ง ได้แก่ หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ นักการเมือง สื่อมวลชนไทย หน่วยงานภาคธุรกิจหรือภาคเอกชน ผู้เสียหายหรือผู้เจ็บป่วย นักวิชาการหรือองค์กรอิสระ องค์กรอนามัยโลก เอกสารวิชาการ องค์กรอาหารโลก การประชุมหรือสัมมนา เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างถูกต้องจากแหล่งข่าวที่มีความรู้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่และรับผิดชอบเรื่องโรคใช้หวัดนกในด้านต่างๆ โดยตรง

3. แต่ละแหล่งข่าวที่นำเสนอเรื่องโรคใช้หวัดนกมีเป้าหมายการนำเสนอเรื่องโรคใช้หวัดนกอย่างไร

จากผลการศึกษาเรื่องเป้าหมายในการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโรคใช้หวัดนกของแหล่งข่าวต่างๆ แสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ทั้ง 3 ฉบับ นิยมนำเสนอข้อมูลเรื่องโรคใช้หวัดนกตามความจริงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.1 โดยที่วิธีการนี้เป็นการรายงานสถานการณ์การแพร่ระบาดที่เกิดขึ้นอย่างทันเหตุการณ์ ถูกต้อง กะทัดรัดและเที่ยงตรง ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสนใจ โดยไม่มีการสอดแทรกความคิดเห็น จึงได้รับการนำเสนอมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 18.3 การนำเสนอลักษณะโน้มน้าวใจหรือแสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 10.9 ในรูปแบบคอลัมน์ บทบรรณาธิการ โดยที่ผู้เขียนมักจะสอดแทรกความคิดเห็นลงไปด้วย และสุดท้ายคือ การสร้างภาพ คิดเป็นร้อยละ 1.7 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการสื่อสารในภาวะวิกฤต ที่มองว่าการสื่อสารเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะไขไปสู่ความรู้สึกทั้งบวกและลบของคนในสังคม โดยเฟรดเดอริก (Frederick, 1989: 72-81) ได้แบ่งหน้าที่ต่างๆ ของการสื่อสารไว้ดังนี้ คือ การสื่อสารเพื่อทราบข้อมูล การสื่อสารเพื่อความบันเทิง การสื่อสารเพื่อการแนะนำ และการสื่อสารเพื่อการจูงใจ และตรงกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ คือ ให้ข้อเท็จจริง ให้ความรู้ ให้ความบันเทิงอีกด้วย

ในที่นี้ การสื่อสารเพื่อทราบข้อมูล คือ การที่หนังสือพิมพ์นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับไข้หวัดนกตามความจริง ซึ่งเป็นกรให้ข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว ไม่มีการจูงใจ ไม่มีสารบันเทิงอื่นใด ในขณะที่การให้ความรู้เป็นการสื่อสารเพื่อการแนะนำ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะนำเสนอในรูปแบบบทความ เช่น คำแนะนำในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก เป็นต้น สำหรับการนำเสนอลักษณะโน้มน้าวใจหรือแสดงความคิดเห็นและการสร้างภาพเป็นการสื่อสารเพื่อการจูงใจ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนที่สุด เพราะรวมทั้งตั้งแต่ข้อมูล ความบันเทิง การแนะนำ โดยในขั้นตอนนี้ต้องคำนึงถึงความเชื่อและพฤติกรรมของประชาชนเพื่อที่จะจูงใจให้ถูกทาง

หากมองในแง่ความถี่ในการเสนอแล้วนั้น พบว่า สื่อมวลชนนิยมนำเสนอโดยรายงานตามความจริงตลอด 10 เดือนที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาดทั้ง 2 ช่วง เพื่อสะท้อนให้เห็นความรุนแรงของสถานการณ์โดยรวมทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสภาพความตื่นตระหนกของฝูงชน (พัชนี เชยจรรยาและคณะ 2538: 123-125) ระดับที่ 1 คือ *ความตื่นตระหนกอย่างรุนแรง (High Collective Excitement)* คือ สภาพความตื่นเต้นตกใจหรือความตึงเครียดอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากสภาพเงื่อนไขในสังคมที่ประสบความหายนะ ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นโดยธรรมชาติหรือเกิดขึ้นจากการกระทำของประชาชนในสังคมนั้น เช่น การประสบภัยทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วม แผ่นดินไหว อัคคีภัย โรคระบาดหรือเกิดจากสภาพสงคราม การปฏิวัติ การจลาจล ฯลฯ เมื่อเกิดสภาพการณ์ดังกล่าวขึ้นแล้วจะแผ่ขยายออกไปและส่งผลกระทบต่อประชาชนในสังคมเป็นจำนวนมาก และคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ยาก สภาพดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ และมีความต้องการข่าวสารมาก ประกอบกับหนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในฐานะผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของสังคมโดยการรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้ประชาชนทราบอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การให้ความรู้ ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นช่วงๆ ซึ่งเป็นช่วงหลังการเกิดโรคระบาดที่สาธารณชนเริ่มรู้จักโรคนี้ สำหรับการนำเสนอลักษณะโน้มน้าวใจหรือแสดงความคิดเห็นและการสร้างภาพ ได้ถูกนำมาปรับใช้ในช่วงหลังเหตุการณ์ เพื่อวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายผู้เสียหาย

จากผลการวิจัยเรื่องโรคไข้หวัดนกที่แพร่ระบาดในประเทศไทยทั้งสองช่วงเวลา ซึ่งศึกษาทางด้านประเด็นข่าวสารและเป้าหมายการนำเสนอข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ โดยมีแหล่งข่าวจากที่ต่างๆ ดังรายละเอียดข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า หนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 3 ชื่อฉบับ มักอ้างแหล่งข่าวที่เป็นหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงและนักการเมืองอาทิ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ในประเด็นการหามาตรการแก้ไข ผลกระทบด้านต่างๆ จากไข้หวัดนก ไม่ว่าจะเป็น ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

สังคม และการท่องเที่ยว โดยมีเป้าหมายในการนำเสนอข่าวตามความเป็นจริงและให้ความรู้ในรูปแบบข่าว บทความ มากกว่ารูปแบบอื่น แสดงให้เห็นทิศทางเป็นกลาง โดยมีความรู้ ความจริง มาก ส่งผลดีให้ประชาชนตื่นตระหนกกับเหตุการณ์ใช้หวัดนครอบสองระบายน้อยกว่ารอบแรกที่เป็นเรื่องใกล้ตัวและมีความสูญเสียมาก

อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนจะรายงานข้อเท็จจริงหรือความเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่คำนึงว่าจะมีผลกระทบทางลบต่อผู้ใดบ้าง และสื่อมวลชนเองก็มีแนวโน้มที่จะเสนอข่าวหรือข้อมูลทางลบมากกว่าทางบวก โดยอ้างว่าเป็นการถ่วงดุลหรือให้เกิดความสมดุลในการนำเสนอข่าว เนื่องจากข่าวดีๆ ประเภทข่าวทางบวก มีผู้ต้องการให้นำเสนอมากอยู่แล้ว อีกประการหนึ่ง ข่าวที่เป็นไปในทิศทางลบก็เป็นข่าวที่มีสีสัน มีความน่าตื่นเต้น ผู้อ่านจะให้ความสนใจสูงอยู่แล้ว

สำหรับตัวอย่างผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องของส่วนหนึ่งจากงานวิจัยของ ม.ล. อัจฉราพร ณ สงขลา (2535) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อมวลชนในภาวะวิกฤตกรณีอุบัติเหตุทางเครื่องบินโดยสารของบริษัท เดินอากาศไทย จำกัดที่กล่าวถึงการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในช่วงภาวะวิกฤตว่า โครงสร้างของระบบสื่อมวลชน สภาพการแข่งขันในการนำเสนอข่าวทางสื่อมวลชน เป็นตัวกำหนดถึงลักษณะของความร่วมมือในการแพร่กระจายหรือการควบคุมสารสนเทศในการแก้ไขภาวะวิกฤตและการแก้ไขภาวะวิกฤตโดยใช้สื่อมวลชนต้องมีลักษณะเป็นการให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องชัดเจนอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก และติดตามด้วยการให้คำแนะนำ ตลอดจนการ โน้มน้าวใจ

ในทางเดียวกันกับ รสวรรณ สุขศรีเลิศวิชัย (2539) ศึกษาเรื่องการทำงานร่วมกันของ นักข่าว และนักประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ พบว่า แผนงานประชาสัมพันธ์เชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมการตลาดและการขาย เพื่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จได้ต้องพึ่งสื่อ โดยเฉพาะสื่อหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นตัวกลางนำข่าวสารจากองค์กรสู่ประชาชน แต่ด้วยเนื้อที่ที่จำกัดและต้องการได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่นี้ นักประชาสัมพันธ์จึงต้องหาวิธีการหลายรูปแบบรวมถึงการให้ผลประโยชน์เป็นตัวล่อลวง ในกรณีการแก้ไขภาวะวิกฤตต้องมีลักษณะการให้ข้อมูลที่ เป็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องเป็นหลัก และการโน้มน้าวใจจะสามารถลดความตระหนกของประชาชน

สำหรับกลยุทธ์ที่หน่วยงานภาครัฐได้นำมาใช้ นั่น คือ ยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับมา ประยุกต์เข้ากับกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ให้ดีขึ้น กล่าวคือ

เริ่มต้นจากการที่นายสัตวแพทย์ยุคล ลิ้มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ซึ่งเป็นต้นตอของโรคใช้หวัดนครบาดออกมาให้ข่าวต่อประเด็นที่สื่อมวลชนนำเสนอ

เกี่ยวกับสถานการณ์ที่ไต่ตายเป็นจำนวนมากทันที หลังจากเกิดเหตุการณ์ในช่วงปลายปี 2546 โดยตอบสาเหตุที่ทำให้ไต่ตายเป็นว่า “ไต่ตายเนื่องจากเชื้ออหิวาต์และอากาศเปลี่ยนแปลง” ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องและควรกระทำต่อไป หากเกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้อีก แต่ควรให้ข้อมูลแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับวิรัช ลภีรัตนกุล (2543) ที่อธิบายหลักวิธีการประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตฉุกเฉินและการบริหารภาวะวิกฤตว่า “จงบอกทุกสิ่งทุกอย่างแก่ประชาชนและบอกให้เร็วที่สุด” กล่าวคือ รัฐบาลควรประชาสัมพันธ์บอกกล่าวหรือแถลงชี้แจงรายละเอียดทุกสิ่งทุกอย่างให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจนในเวลาทีรวดเร็วจับใจและทันการณ์ที่สุด เพื่อลดความเครียด ตลอดจนสามารถป้องกันและสยบข่าวลือได้โดยทันทีด้วย อีกทั้ง การแถลงข่าวยังเป็นอีกหนึ่งใน กลยุทธ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากยุทธศาสตร์การสื่อสารเชิงรับ เรื่องการช่วงชิงจังหวะในการให้ข้อมูลกับสาธารณชนจากทฤษฎีการจัดการสื่อสาร (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 2) ว่า องค์กร ในที่นี้ คือ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่รายงานข้อมูลเกี่ยวกับวิกฤตการณ์ที่มีไต่ตายเป็นจำนวนมากให้กับสาธารณชน ก่อนหน้าที่องค์กรอื่นจะดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิกฤตการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการคัดค้าน การประท้วง หรือการประณาม หรือการเปิดเผยความจริง เป็นต้น โดยองค์กรมักนิยมใช้ยุทธวิธีในการแถลงข่าว หรือให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนเพื่อให้สื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแพร่กระจายข่าวสารต่อไปยังสาธารณชน โดยองค์กรต้องให้ข้อมูลได้ละเอียด ชัดเจนและครบถ้วน เพื่อนำไปสู่การสร้างการรับรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับทำที่ที่จริงจังในการเปิดเผยความจริงและพยายามแก้ไขปัญหาขององค์กร

แต่สำหรับกรณีนี้ ทางกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีจุดอ่อน คือ ไม่สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนและครบถ้วนได้ตั้งแต่ต้น รวมทั้ง มีผู้ให้ข้อมูลหลายคน ทำให้ข้อมูลไม่ตรงกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เพราะตรงข้ามกับสิ่งที่วิรัช ลภีรัตนกุล (2543) อธิบายว่า โฆษกหรือผู้แถลงข่าวในภาวะวิกฤตควรมีจำนวนจำกัด ปกติมักนิยมใช้เพียงคนเดียวเท่านั้น เพื่อความเป็นเอกภาพ และไม่สับสนยุ่งเหยิง หรือแถลงข่าวไม่ตรงกัน ชัดแย้งกันเอง ส่งผลให้ประชาชนไม่ไว้วางใจและเชื่อว่ารัฐบาลปกปิดข่าว ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้เชี่ยวชาญจากหลายหน่วยงาน อาทิ แพทย์หญิงมาลินี สุขเวชชวรกิจ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ประเสริฐ ทองเจริญ ผู้เชี่ยวชาญไวรัสวิทยาระดับโลก เรียกร้องให้รัฐบาลเปิดเผยความจริงกรณีโรคไข้หวัดนกและเลิกปกปิดข่าว ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลใช้ยุทธศาสตร์การไม่เคลื่อนไหวอย่างมีชั้นเชิง ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ดังกล่าวยังมีความคลุมเครือในด้านต่างๆ อาทิ ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสาเหตุของวิกฤตการณ์และผลต่างๆ ที่เกิดขึ้น แต่ไม่เหมาะที่จะใช้ในกรณีที่องค์กรเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่องค์กรซึ่งเป็นต้นเหตุของวิกฤตการณ์ไม่พยายาม

ดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวข้อง อาจทำให้ถูกสังคมนิยมได้ว่า องค์การพยายามปิดบังความจริงและหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่างๆ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวสามารถพัฒนาไปสู่การล่มสลายขององค์การได้ในที่สุด (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 55-5)

หลังจากนั้น เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของรุนแรงมากขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรในฐานะผู้นำประเทศจึงออกมายอมรับ โดยพูดในรายการ “ทักษิณพบประชาชน” และแสดงการยอมรับกับผู้สื่อข่าวที่จังหวัดสุพรรณบุรีว่า ได้ปิดกั้นกรณีการระบาดของโรคไข้หวัดนกอย่างน้อย 2 สัปดาห์ ก่อนที่จะตัดสินใจชี้แจงข้อเท็จจริงกับสาธารณะในวันที่ 23 มกราคม โดยอ้างว่าเพื่อไม่ให้เกิดการแตกตื่น การกระทำเช่นนี้ถือกว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2546) ที่อธิบายการกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไขว่า ในกรณีที่องค์กรรู้ว่าตนเองเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ องค์กร ในที่นี้ คือ รัฐบาล อาจแสดงความรับผิดชอบต่างๆ อาทิ การใช้ยุทธวิธีแถลงข่าวเกี่ยวกับการยอมรับการกระทำผิด นอกจากนั้น ยังเปิดโอกาสในการจัดกิจกรรมเชิงหารือกับกับกลุ่มบุคคลที่สาธารณชนให้ความเชื่อถือ เพื่อแสวงหาทางออกร่วมกัน ด้วยการที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อศึกษาเรื่องนี้โดยตรง และออกมาตรการแก้ไขปัญหการระบาด อาทิ ประกาศพื้นที่เฝ้าระวัง ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก ฯลฯ พร้อมทั้งให้ข้อมูลกับสาธารณชนเกี่ยวกับความคืบหน้าในการแก้ไขด้วยการรายงานสถานการณ์อย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงานความคืบหน้าในการควบคุมการระบาดของโรคในพื้นที่เฝ้าระวัง กระทรวงสาธารณสุข แถลงข่าวจำนวนผู้ติดเชื้อโรคไข้หวัดนก วิธีการรักษา ตลอดจนมาตรการป้องกันการติดเชื้อ เป็นต้น ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการบริหารภาวะวิกฤตที่วิรัช ลภีรัตนกุล (2543) อธิบายว่า รัฐบาลควรชี้แจงและอธิบายให้ประชาชนทราบและเข้าใจว่า รัฐบาลไม่ได้นิ่งนอนใจหรือมัวนั่งเฉยอยู่ แต่กำลังทำงานเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อยู่อย่างเร่งด่วน โดยมีการแถลงข่าวให้ทราบอยู่ตลอดทุกระยะและการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในช่วงภาวะวิกฤตนั้น ต้องเป็นข้อมูลที่มีการเผยแพร่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ มิใช่หยุดชะงัก หรือขาดตอน การใช้ยุทธศาสตร์ในการกระทำพฤติกรรมเชิงแก้ไขจะเป็นการช่วยลดความกดดันต่างๆ ที่เกิดขึ้น และในขณะเดียวกันก็ยังสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามขององค์กรในการรับผิดชอบต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอีกด้วย

กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการรักษาผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยจากโรคไข้หวัดนก ซึ่งเป็นผลพวงมาจากโรคไข้หวัดนกระบาดในประเทศไทย โดยเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาด้วยการที่นางสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและนายแพทย์จรัส ตฤณวุฒิพงศ์ออกมารายงานสถานการณ์ความรุนแรงของโรค

ความคืบหน้าในการรักษาพยาบาล จำนวนผู้ติดเชื้อโรคไข้หวัดนกเป็นระยะๆ ซึ่งสอดคล้องกับวัฏจักรชีวิตของสัตว์ (2543) ที่แนะนำให้แถลงข่าวให้ประชาชนทราบอยู่ตลอดเวลาและการประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในช่วงภาวะวิกฤตนั้น ต้องเป็นข้อมูลที่มีการเผยแพร่ออกมาอย่างสม่ำเสมอ มีให้หยุดชะงัก หรือขาดตอน นอกจากการรายงานอย่างต่อเนื่องแล้ว กระทรวงสาธารณสุขยังกระตุ้นพฤติกรรมกรรมการบริโภคของประชาชนด้วยการแจกจ่ายสติ๊กเกอร์ที่มีข้อความว่า “ไก่สุก ไช้สุก ปลอดภัย รับประทานได้” ตามยุทธศาสตร์การตอบโต้วิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นความพยายามที่จะ “ซ่อมแซม” ความเสียหาย ด้วยการให้ข่าวสารหรือข้อความที่ออกแบบมาโดยเฉพาะ เพื่อสร้างการรับรู้ของสาธารณชนต่อวิกฤตการณ์นั้น (Allen and Caillouet, 1994) ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ควรนำไปปฏิบัติต่อไปในอนาคต

ทางด้านนักวิชาการ สถาบันต่างๆ อาทิ คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ออกมาแถลงข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก เช่น การถอดรหัสพันธุกรรมไข้หวัดนกในประเทศไทยได้ การตรวจพบเชื้อไข้หวัดนกสายพันธุ์ H5N1 ในแมว ฯลฯ เป็นลักษณะการสื่อสารเพื่อทราบข้อมูล โดยให้ข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว แต่ในฐานะของนักวิชาการที่มีความรู้เฉพาะทาง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ ควรเพิ่มการสื่อสารเพื่อการแนะนำในการดูแลตนเอง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกแก่ประชาชนทั่วไปด้วย เพื่อลดความตื่นตระหนกของสาธารณชนให้น้อยลง ตามแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของการสื่อสารในภาวะวิกฤต

นอกจากการแก้ไขปัญหาด้วยการสื่อสารข้างต้นแล้ว สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียงก็ได้รับการหยิบยกขึ้นมาปรับใช้ด้วยเช่นกัน เช่น นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร คณะรัฐมนตรี รวมทั้งดารา นักร้อง นักแสดง อาทิ คุณธงไชย แมคอินไตย์ ต่างร่วมกันออกมาเชิญชวนให้ประชาชนกินไก่ในกิจกรรมรณรงค์การกินไก่ เช่น มหกรรมกินไก่ทั่วประเทศ ประกอบกับการใช้ความเป็นที่สูงสุด เช่น ไข่พะโล้หม้อใหญ่ที่สุดในโลกลงกินเนสบุ๊กส์ เพื่อจูงใจให้ประชาชนอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์มากขึ้นและได้ใกล้ชิดกับเหล่าดารา นักแสดงที่ตนชื่นชอบอีกด้วย ถือว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการแสดงปฏิกิริยาปกป้อง (ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2546: 2) ที่องค์กรมีหน้าที่เชิงปฏิเสธว่าตนเองเป็นต้นตอของวิกฤตการณ์ โดยการให้บุคคลที่สามที่มีความน่าเชื่อถือออกมาทำหน้าที่ให้ข้อมูลเชิงปกป้องแทนองค์กร นอกจากนี้ ยังมีความพยายามบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ เช่น กำหนด Key message “กินไก่ไทย ปลอดภัย 100%” รวมทั้งให้ข้อมูลต่างๆ ผ่านทางสื่อมวลชน อาทิ รายการกรงสถานการณ์ ทางช่อง 11 แผ่นพับ ใบปลิวเกี่ยวกับคำแนะนำในการป้องกันตนเองจากไข้หวัดนก ฯลฯ พร้อมกับการให้รางวัลด้วยการที่นายกฯ ประกาศจะให้เงินจำนวน 3 ล้านบาท แก่ผู้เสียชีวิตจากการรับประทานไก่สุก เพื่อให้สาธารณชนมั่นใจและเบาใจลง

เกี่ยวกับระดับความรุนแรงของวิกฤตการณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ประนีประนอมมากกว่าการที่รัฐบาลออกมาปฏิเสธด้วยตนเองหรือใช้ยุทธวิธีการตอบโต้แบบต่อสู้ มิฉะนั้น อาจจะถูกโจมตีจากสาธารณชนอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับที่อุทกวิทยากรวิจารณ์จากสื่อเรื่องการปกปิดข่าวในช่วงแรกก็เป็นได้

ส่วนกลยุทธ์สุดท้ายที่รัฐบาลนำมาใช้ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ข่าวใช้หัวหน้า การรับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมนานาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาระบาดไข้หวัดนกและรับเป็นศูนย์กลางในการตรวจเชื้อโรคไข้หวัดนก วางแผนวิจัยวิจัยการกักกันอพยพ ฯลฯ เพื่อการแก้ไขในระยะยาว ถือว่าเป็นสิ่งที่สมควรกระทำอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดอีกในอนาคต ซึ่งตรงตามหลักการบริหารภาวะวิกฤตของวิรัช ลภีรัตนกุล (2543) ที่ว่า ควรมีการวางแผนในเชิงปฏิบัติสำหรับการจัดการกับภาวะวิกฤตหรือแผนการสื่อสารในยามวิกฤตและต้องมีการคาดการณ์ล่วงหน้าเพื่อป้องกันล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม กลยุทธ์ต่างๆ ที่นำมาปรับใช้ในการคลี่คลายสถานการณ์ไข้หวัดนกระบาดครั้งนี้ มีทั้งคุณประโยชน์และโทษที่ควรนำไปปฏิบัติต่อหรือไม่ควรปฏิบัติ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ในแต่ละสถานการณ์

4. ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับสารเรื่องโรคไข้หวัดนกจากสื่อใดมากที่สุดและใช้ประโยชน์จากข่าวสารในภาวะวิกฤตไข้หวัดนกอย่างไร

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก ได้แก่ เจ้าของฟาร์มไก่ เกษตรกรและร้านอาหารที่ทำจากไก่ ส่วนใหญ่เปิดรับสารทางสื่อโทรทัศน์มากที่สุด ซึ่งเป็นสื่อที่ประชาชนนิยมเปิดรับมากที่สุด เนื่องจากโทรทัศน์ให้ทั้งภาพและเสียง ซึ่งตรงกับความต้องการของผู้รับสารที่อยากเห็นภาพข่าว อาทิ สถานที่ต่างๆ ที่เกิดการระบาด ลักษณะอาการของผู้ป่วยเพื่อรับรู้ถึงความรุนแรง เป็นต้น รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์และวิทยุตามลำดับ

สำหรับเหตุผลที่ผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับข่าวสารเรื่องไข้หวัดนก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจของตนเอง จึงให้ความสนใจและติดตามเป็นพิเศษ โดยในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาด ผู้ประกอบการสัตว์ปีกได้เปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยความถี่มากกว่าปกติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแคทซ์และคณะ (1974) ที่อธิบายเกี่ยวกับการเปิดรับสารว่า ผู้รับสารแต่ละคนมีสภาพทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกัน จึงมีความต้องการต่างๆ รวมถึงความต้องการมีความรู้ ความเข้าใจในสภาวะแวดล้อมของตนและความต้องการได้รับความบันเทิงแตกต่างกัน ทำให้มีความคาดหวังจากแหล่งข่าวหรือสื่อมวลชนว่า จะสามารถสนองความต้องการเหล่านั้นได้อย่างน่าพึงพอใจ และมีการเปิดรับสารจากสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ กัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความพึงพอใจตามต้องการหรือผลอื่นๆ ที่บางครั้งมิได้คาดหมายมาก่อน ในทางเดียวกัน ยังมี

แนวคิดของบลูมเลอร์และคณะ (Blumler and Others, 1972) ที่กล่าวถึงเหตุผลที่เปิดรับสาร โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้ คือ ความเพ็ดเพลิน มนุษยสัมพันธ์ เอกลักษณะของบุคคล และติดตามข่าวสาร สำหรับกรณีใช้หัตถ์นกระบาดนี้ ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกเปิดรับสาร เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับใช้หัตถ์นก อาทิ สาเหตุการเกิดโรค การป้องกันทั้งฟาร์มและตนเอง ด้วยการฟังข่าวสารในสภาวะความเสี่ยงของสถานการณ์วิกฤตใช้หัตถ์นกระบาดจากสื่อมวลชน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการฟังข่าวสารที่ De Fleur (1976) อธิบายว่า ในกรณีที่สาธารณชนเกิดความไม่มั่นใจในสถานการณ์ หรือในระดับความเสี่ยงที่ตนต้องเผชิญนั้น สิ่งที่สาธารณชนต้องการอย่างยิ่ง เพื่อมาลดความวิตกกังวล คือ ข้อมูลข่าวสารที่จะให้ความกระจ่างชัดในเหตุการณ์ และชี้ระดับของอันตรายนั้นๆ ลักษณะเช่นนี้ ทำให้เกิดการฟังข่าวสาร โดยสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้

ดังจะขออ้างถึงคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ในจังหวัดฉะเชิงเทรา (ขอสงวนชื่อและนามสกุล, สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2548) ที่ว่า “ตามปกติ ทางสหกรณ์มักเปิดรับข่าวสารจากโทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์อยู่เป็นประจำ แต่ในช่วงที่เกิดการระบาด ได้เพิ่มการอ่านข่าวและติดตามข่าวจากวันละ 1 ครั้ง เป็นทุกชั่วโมง” เช่นเดียวกับสมาคมผู้เลี้ยงไก่ (รองประธานสมาคมผู้เลี้ยงไก่, สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2548) ที่กล่าวว่า “ได้ติดตามข่าวเรื่องใช้หัตถ์นกมากเป็นพิเศษ เรียกว่าเกือบทุกชั่วโมงก็ว่าได้ เพราะมีโทรศัพท์เข้ามาสอบถาม รวมทั้งเพื่อติดตามความรุนแรงของโรคและสถานการณ์ในประเทศต่างๆ ตลอดจนเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลจากสื่อต่างๆ ด้วย” จากคำกล่าวของสมาคมผู้เลี้ยงไก่นี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารแบบสองขั้นตอนของพอล เอฟ. ลาซาร์สเฟลด์ (Paul F. Lazarsfeld อ้างถึงใน พัทณี เที่ยจรรยา และคณะ, 2538: 189) ที่ว่า การแพร่กระจายข่าวสารโดยผ่านสื่อมวลชนนั้นจะผ่านขั้นตอนสองขั้นตอน กล่าวคือ ข่าวสารจะไปถึงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับให้เป็นกลุ่มผู้นำความคิดเห็น (Opinion leaders) ในขั้นแรกและกลุ่มผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารต่อไปยังประชาชนอื่นๆ ในขั้นที่สอง สำหรับในการศึกษานี้ สมาคมผู้เลี้ยงไก่ เปรียบเสมือนกลุ่มผู้นำความคิดเห็นและเป็นแหล่งข่าวสำคัญ เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคใช้หัตถ์นกมาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ เจ้าของฟาร์มก่อนในขั้นแรก จากนั้น ก็เผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้นให้ประชาชนทราบทั้งทางสื่อมวลชนและทางโทรศัพท์ เพื่อตอบคำถามเรื่องที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยของสิริพร จิตรักษ์ธรรม (2537) ศึกษาเรื่องการเปิดรับและการใช้ประโยชน์ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารด้านธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจส่งออก พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจการส่งออกเปิดรับข่าวธุรกิจจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ โทรทัศน์

วิทยุ นิตยสาร/วารสาร เคเบิลทีวี ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยครั้งนี้ โดยมีแรงจูงใจด้านการรับทราบความคิดเห็น การใช้ประโยชน์ด้านวิเคราะห์ข้อมูล และความพึงพอใจด้านความบันเทิงจากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ การวิจัย ยังพบว่า ระดับอายุ การศึกษา รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ทำให้ปริมาณการเปิดรับหนังสือพิมพ์ด้านธุรกิจแตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน การเป็นเจ้าของธุรกิจที่แตกต่างกัน ทำให้ปริมาณการเปิดรับนิตยสาร/วารสารแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ สื่อมวลชนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสารในสถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่เป็นตัวแทนของสื่อมวลชนในการศึกษานี้ ควรนำเสนอสารที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก เพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ซึ่งชาร์ล แอดคิน ได้แบ่งประเภทของสารที่สามารถตอบสนองของความต้องการของบุคคลได้ เป็น 2 ประเภท คือ

1. สารที่ให้ความพึงพอใจในทันทีในเชิงการบริโภค (Consumatory) หมายความว่า สารที่จะลดความไม่รู้ หรือความไม่แน่ใจของบุคคลที่เกี่ยวกับความสนใจส่วนตัว และสารที่ให้ความบันเทิงสนุกสนาน

2. สารที่ใช้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือช่วยตัดสินใจ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ความคิด และแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน (Instrumental) หมายถึง สารที่ลดความไม่รู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก

ทั้งนี้ จากการศึกษาเนื้อหาข่าวตัดจากหนังสือพิมพ์ 3 ชื่อฉบับ เห็นว่า ข่าวที่นำเสนอส่วนใหญ่ ไม่ได้นำเสนอสารที่เป็นประโยชน์กับผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกมากเท่าที่ควร เนื่องจากเป็นการรายงานสถานการณ์ข่าวตามความจริงโดยทั่วไปมากกว่าการให้ความรู้หรือลงรายละเอียดเฉพาะด้าน ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือพิมพ์ (มาลี บุญศิริพันธ์, 2531: 2-3) ในที่นี้ คือ ไทยรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์เฟื่องปริมาณ ให้ความสำคัญกับข่าวประเภทเร้าอารมณ์ ตื่นเต้น จึงเสนอข่าวเรื่องใช้หวัดนกในแง่การรายงานสถานการณ์มากกว่าการวิเคราะห์หรือให้ความรู้ ในขณะที่หนังสือพิมพ์มติชน จัดเป็นหนังสือพิมพ์ประเภทเฟื่องคุณภาพที่มีลักษณะการเสนอเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อสังคมมุ่งสนองความรู้ ความคิดเห็น เน้นการนำเสนอข่าวที่มีเนื้อหาสาระค่อนข้างหนัก เช่น ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจและข่าวต่างประเทศ จึงเสนอข่าวใช้หวัดนกมากที่สุด ส่วนหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ เป็นหนังสือพิมพ์เฉพาะทาง ส่วนใหญ่เน้นข่าวทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ข่าวผลกระทบจากโรคใช้หวัดนก ดังนั้น ผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกจำเป็นต้องหาข้อมูลจากสื่อต่างๆ หลายทางประกอบกัน เพื่อให้สามารถตอบสนองตามความต้องการได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ของประธานสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่

ไซแปดริ้วที่กล่าวว่า “ทางสหกรณ์ฯ เปิดรับสารจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ประชาชาติธุรกิจ เพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริง รวมทั้งเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล”

ในแง่ของประโยชน์จากข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์ ผู้ประกอบการสัตว์ปีกส่วนใหญ่เห็นว่า มีประโยชน์ โดยเฉพาะประมาณร้อยละ 80 ที่ทำให้เข้าใจโรคไข้หวัดนกมากขึ้น แต่ก็อยากให้นักหนังสือพิมพ์เสนอสารในรูปแบบสาระความรู้หรือสารคดีเพิ่มเติม หลังจากที่ได้รับข่าวสารแล้ว ผู้ประกอบการสัตว์ปีกส่วนใหญ่ มักจะนำข่าวสารเหล่านั้น มาปรับใช้ ไม่ว่าจะเป็น การปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก รวมทั้งหาข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกเพิ่มเติมจากสื่อมวลชนและศูนย์ไข้หวัดนก และหยุดการบริโภคเนื้อไก่และไข่ ตลอดจนเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงที่มีผลกระทบต่อส่วนรวม หนังสือพิมพ์ควรนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ข่าวเพื่อรายงานข้อเท็จจริง บทความเพื่อแสดงความคิดเห็นในมุมมองที่แตกต่างกันออกไป สารคดีเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้นให้ดีขึ้น โดยอาจมีภาพประกอบเพื่อเสริมให้ผู้รับสารนั้น สามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น
2. หากต้องการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกอย่างต่อเนื่อง ควรศึกษาจากสื่ออื่นที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์รายวัน เช่น หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ นิตยสารหรือวารสารรายสัปดาห์ ว่ามีการนำเสนออย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับธรรมชาติและเป้าประสงค์
3. สำหรับหน่วยงานราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรคไข้หวัดนก อาทิ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรประสานงานและประชาสัมพันธ์เพื่อให้ความรู้กับประชาชนได้ทันเหตุการณ์ รวมทั้งควรตั้งคณะกรรมการบริหารภาวะวิกฤต ไม่เฉพาะไข้หวัดนกเท่านั้น แต่รวมถึงภาวะวิกฤตที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้วย
4. การจัดตั้ง War Room ที่ผู้บริหารระดับสูงของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมหารือในเรื่องไข้หวัดนก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาเฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีกเพียงด้านเดียวเท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้ผลไม่ครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้น หากจะศึกษาในประเด็นนี้เพิ่มเติม จึงควรศึกษาในมุมมองของผู้บริโภคเพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทั้งสองด้าน
2. ควรศึกษาประเด็นเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กิตติยาวัต นิลวรรณ. การวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวสารในหนังสือพิมพ์ช่วงวิกฤตการณ์การเมืองเดือนพฤษภาคม 2535. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537.

เกษม ศิริสัมพันธ์. รายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา หนังสือพิมพ์รายวัน ในกรุงเทพมหานคร 14 ฉบับ. กรุงเทพฯ : แผนกวารสารศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2513.

ขวัญเรือน กิติวัฒน์. เอกสารการสอนชุดวิชา 15309 พฤติกรรมศาสตร์การสื่อสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2531.

จันดารา อุดมสิน. การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้อ่านบทวิเคราะห์การเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและข่าวสด. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

จิตรรัตน์ แดงเดช. การกำหนดวาระของหนังสือพิมพ์กับการใช้ประโยชน์จากข่าวสารทางเศรษฐกิจของประชาชนในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง กันยายน 2542. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาการวิชาหนังสือพิมพ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ฉ้อาน วุฑฒิกกรมรักษา. หลักการรายงานข่าว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพริก, 2536.

ดรุณี หิรัญรักษ์. การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ธงชัย มหาไตรภพ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการคัดเลือกข่าวสำหรับลงพิมพ์ในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 4 ฉบับ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

ธีรานุช เทพวัลย์. การเปิดรับข่าวสารเรื่องโรคเอดส์จากสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รายวันมีความสัมพันธ์กับความตื่นตัวเรื่องโรคเอดส์ของนิสิต นักศึกษา ในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสื่อสารของจุฬาฯ ธรรมศาสตร์และหอการค้า. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536.

นันทวัน กิจธนาเจริญ. การแสวงหาข่าวสาร การใช้ประโยชน์ ความพึงพอใจจากข่าวสารและการ
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคในชีวิตประจำวันของประชาชนกรุงเทพมหานครในภาวะ
วิกฤตเศรษฐกิจ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ ภาควิชา
ประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ประทุม ฤกษ์กลาง และคณะ. การวางแผนการประชาสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2543.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546.

ผู้เลี้ยงไก่ชน. สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2548.

พ่อค้าขายไข่ตลาดวงเวียนใหญ่. สัมภาษณ์, 23 มกราคม 2548.

พัชนี เขยจรรยา และคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง, 2538.

พาฝัน สิทธิสงวน. ภาพลักษณ์ตำรวจที่นำเสนอทางหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

พิศิษฐ์ ชวลลาธวัช. กฎหมายสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2535.

พีระ จิระโสภณ. เอกสารการสอนชุดวิชาการความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อสิ่งพิมพ์. หน่วยที่ 1-7.

นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.

ภริตา โกเช็ก. การศึกษาความพึงพอใจและการใช้ประโยชน์ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อการ
เรียนภาษาอังกฤษแนวใหม่ ศึกษาเฉพาะกรณี “อี ฟอ ทีน”. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

มาลี บุญศิริพันธ์. การประเมินคุณค่าข่าว: หลักเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาวารสารศาสตร์.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.

ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. การวิเคราะห์ผู้รับสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2534.

รศวรรณ สุขศรีเลิศวิชัย. การทำงานร่วมกันของนักข่าวและนักประชาสัมพันธ์ในภาวะวิกฤตของ
ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการวิชาหนังสือพิมพ์
ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

วัชรินทร์ กุลพิสิทธิ์เจริญ. การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องเอดส์ในหนังสือพิมพ์รายวันของประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

วิรัช ฤทธิรัตนกุล. การบริหารภาวะวิกฤต. วารสารนิเทศศาสตร์ ฉบับที่ 18 : 93

วิลาสินี พิพิธกุล. บทบาทของหนังสือพิมพ์ในการสื่อสารเรื่องความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม กรณี
มลพิษจากโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชา
สื่อสารมวลชน ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2537.

วิลด์ ฉัตรกุล ณ อยุธยา. หนังสือพิมพ์ไทยกับหน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสาร. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2534.

ศิริชัย ศิริกายะ และกาญจนา แก้วเทพ. ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531.

สมาคมผู้เลี้ยงไก่. รองประธานสมาคมผู้เลี้ยงไก่. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2548.

สรรคร์วี คชาชีวะ. การวิเคราะห์เนื้อหาของข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

สันติ วิโรจน์บริสุทธิ. ประธานสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่. สัมภาษณ์, 7 กุมภาพันธ์ 2548.

สิริพร จิตรักษ์ธรรม. การเปิดรับและการใช้ประโยชน์ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์และนิตยสารด้าน
ธุรกิจของผู้ประกอบธุรกิจส่งออก. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
หนังสือพิมพ์ ภาควิชาสื่อสาร มวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2536.

สุรพงษ์ ไสธนะเสถียร. การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2533.

เสรี วงษ์มณฑา. การประชาสัมพันธ์: ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บริษัท ดวงกลมสมัย จำกัด,
2542.

ภาษาอังกฤษ

Blumler J. G. and Elihu Katz. The Uses of Mass Communication: Current Perspective on
Gratifications Research. United States of America : Sage Publication Inc., 1974.

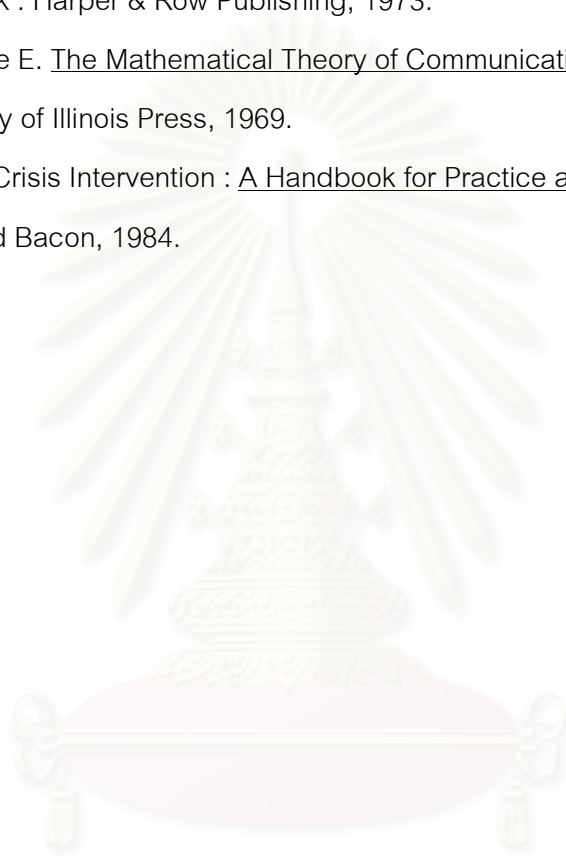
Howard H. Frederick. Global Communication and International Relations. Belmont, California : Wadsworth Publishing, 1993.

Klapper, Joseph T. The Effect of Mass Communication. Illinois: The Free Press, 1960.

Schramm, Wilbur. Men Message and Media: A Look at Human Communication. New York : Harper & Row Publishing, 1973.

Shannon, Claude E. The Mathematical Theory of Communication. Urbana : The University of Illinois Press, 1969.

Slaikue, Karl A. Crisis Intervention : A Handbook for Practice and Research. Boston : Allyn and Bacon, 1984.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาเรื่อง “การนำเสนอข่าวสารและการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีก”

1. พ่อค้าขายไข่ (ขอสงวนชื่อและนามสกุล)

อายุ 36 ปี

ระดับการศึกษา ปวช.

รายได้ 10,000 บาท

ผลกระทบในช่วงที่โรคไข้หวัดนกระบาด:

ขายไข่ไม่ได้ในช่วงระบอบแรก หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กระทรวง ฯลฯ ได้ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลว่า “ไก่ที่สมบูรณ์เท่านั้น จึงจะให้ไข่ได้ ทำให้มั่นใจว่า ไข่ปลอดภัยจากโรคไข้หวัดนก และสามารถบริโภคไข่ได้” ซึ่งช่วยให้ประชาชนลดความตื่นกลัวและหันมาบริโภคไข่มากขึ้น

การเปิดรับสารและการนำข้อมูลข่าวสารได้รับไปใช้ประโยชน์

รับทราบข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากสิ่งพิมพ์ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ใบปลิว แผ่นพับและโปสเตอร์ป้องกันตนเองจากโรคไข้หวัดนก โดยสนใจหลายประเด็น เช่น ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูลหรือการปกปิดข้อมูล ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สาเหตุการเกิดโรคไข้หวัดนก การติดต่อและการป้องกันรักษาโรค เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีผลกระทบต่ออาชีพขายไข่ ซึ่งเห็นว่าข่าวสารที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์มาก โดยหลังจากรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ก็ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก รวมทั้งหาข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกเพิ่มเติมจากสื่อมวลชนและศูนย์ไข้หวัดนก

ความคิดเห็นอื่นๆ:

หนังสือพิมพ์มักขายข่าว กล่าวคือ นำเสนอในเชิงโน้มน้ำใจและนำเสนอความจริง นอกจากนี้ มักจะนำเสนอข่าวและภาพข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกซ้ำไปซ้ำมา จนส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปกลัวการบริโภคไก่และไข่

สำหรับความคิดเห็นที่มีต่อวิธีการแก้ไขปัญหในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนก อาทิจัดมหรหรรuginไก่ การให้นายกฯ คุณธงไชย แมคอินไตย์ เชิญชวนให้บริโภคไก่ เป็นต้น วิธีการเหล่านี้มีข้อดีคือช่วยลดความหวาดกลัวในการบริโภคไก่และไข่ของประชาชนได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้เป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ดังนั้น จึงอยากให้รัฐบาลดำเนินการแก้ไขปัญหา รวมทั้งให้ความรู้โดยแจ้งให้ประชาชนทราบตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ผู้เลี้ยงไก่ชน (ขอสงวนชื่อและนามสกุล) (อาชีพ: รับจ้าง อาชีพเสริม: เลี้ยงไก่ชน)
 อายุ 29 ปี
 การศึกษา ปวส.
 รายได้ 14,000 บาท

การเปิดรับสารและการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

ทราบข่าวสารเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากสิ่งพิมพ์ ได้แก่ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ สถานีอนามัยใกล้บ้าน โดยสนใจหลายประเด็น เช่น ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สาเหตุการเกิดโรคไข้หวัดนก การติดต่อและการป้องกันรักษาโรค สถานการณ์การแพร่ระบาด สถิติ อัตราผู้ป่วยและผู้เสียชีวิต ผลกระทบจากโรคไข้หวัดนก ซึ่งเห็นว่าข่าวสารที่น่าเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์มาก โดยนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก และหยุดการบริโภคเนื้อไก่และไข่

สำหรับความเห็นต่อการแก้ไขปัญหาคือ อยากให้แถลงข่าวหรือประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อมวลชน ใช้อีเมลและอยากให้หนังสือพิมพ์นำเสนอข้อมูลที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกมากขึ้น

ความคิดเห็นอื่นๆ:

อยากให้สื่อเสนอข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องตรงตามประกาศของกระทรวงสาธารณสุข

3. สมาคมผู้ผลิตไก่

การเปิดรับสารและการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

ปกติทางสมาคมฯ เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนหลายทาง ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ แผ่นพับเผยแพร่ความรู้จากกรมปศุสัตว์ ตลอดจนสื่อบุคคล เช่น บุคคลในแวดวงธุรกิจเกี่ยวกับฟาร์มไก่ เป็นต้น ซึ่งรับข่าวสารเป็นประจำทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเกิดโรคไข้หวัดนกระบาด ยิ่งได้รับข่าวสารมากขึ้นเป็นประจำทุกชั่วโมง สำหรับหนังสือพิมพ์ที่เปิดรับนั้น ได้แก่ หนังสือพิมพ์มติชน แต่ส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ธุรกิจ เช่น กรุงเทพธุรกิจ ฐานเศรษฐกิจ และประชาชาติธุรกิจ

ในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาด ทางสมาคมฯ ทราบข้อมูลทั้งจากสื่อมวลชนและจากการเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานของรัฐ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ อย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม ทางสมาคมฯ ให้ความสนใจกับประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก รวมทั้งมาตรการแก้ไข ฯลฯ นอกจากนี้ ยังต้องการทราบรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์การระบาดของ

โรค ใช้หวัดนกในต่างประเทศเพิ่มเติม สำหรับรูปแบบในการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับใช้หวัดนกที่เหมาะสมนั้น ทางสมาคมฯ เห็นว่า สารคดี ความรู้เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุด เนื่องจากยังมีปริมาณน้อยและจะเป็นประโยชน์มากที่สุด ในขณะที่รูปแบบข่าวเป็นลักษณะการรายงานข่าวบ่อยมากเกินไป เกือบทุกชั่วโมง และมีปริมาณมากจนเกินไป ซึ่งต่างจากต่างประเทศที่นำเสนอข่าวเรื่องนี้เพียงแค่ 2 วันเท่านั้น ส่งผลให้เกิดผลกระทบในวงกว้างกับภาพรวมเศรษฐกิจไทย ทั้งหน่วยงานราชการและเอกชนต่างเป็นแหล่งข่าวที่ทางสมาคมฯ เลือกรับสาร ในแง่การใช้ประโยชน์จากข่าวสารที่นำเสนอทางหน้าหนังสือพิมพ์ คิดว่า มีประโยชน์ประมาณ 20% เฉพาะส่วนที่ยังไม่ทราบข้อมูล แต่ส่วนใหญ่ประมาณ 80% ทราบจากการเข้าร่วมประชุมกับคณะรัฐมนตรีหรือติดต่อสอบถามจากกรมปศุสัตว์โดยตรง

4. สหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่ไข่แปดริ้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประธานสหกรณ์ฯ คือ คุณสันติ วิโรจน์บริสุทธิ์

รองประธาน คือ คุณโสภณ ทับถาวร

การเปิดรับสารและการนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์

ทางสหกรณ์ฯ มักเปิดรับสารจากสื่อหลายแขนง อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อบุคคล ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ จัดประชุมเกษตรกรอย่างเป็นทางการและการพูดคุยเป็นการส่วนตัว สำหรับหนังสือพิมพ์ที่นิยม คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ประชาชาติธุรกิจ เพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริง รวมทั้งเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ในช่วงที่เกิดโรคใช้หวัดนกแพร่ระบาด ทางสหกรณ์ฯ เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ โดยให้ความสำคัญกับทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็น สถิติอัตราผู้เสียชีวิต ความตื่นกลัว สถานการณ์การแพร่ระบาด ผลกระทบ การติดต่อ การหามาตรการแก้ไข ฯลฯ เนื่องจากทุกประเด็นมีผลกระทบต่อธุรกิจเกี่ยวกับไก่โดยรวม ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์แพร่ระบาดครั้งแรกตั้งแต่ 23 ม.ค. เป็นต้นมา ประชาชนหยุดการบริโภคเนื้อไก่ ไข่ จนกระทั่งช่วงหลังจากนั้น 6 สัปดาห์การบริโภคกลับมากะเตื้องขึ้นอีก แต่กระนั้นก็ตาม ธุรกิจเกี่ยวกับไก่ก็ได้รับผลเสียหายหลายพันล้านบาทและยังคงมีเกษตรกรบางรายที่ไม่สามารถฟื้นตัวเองได้ ไม่มีงานทำ

ด้วยเหตุนี้ เกษตรกรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจไก่ให้ความเห็นต่อการนำเสนอข่าวว่า สื่อมวลชนเสนอข่าวมากเกินไปและนำเสนอเผยแพร่ข่าวโดยที่มีข้อมูลไม่ชัดเจน เช่น ลงข่าวว่า “สงสัยว่าจะตายจากโรคใช้หวัดนก” ทั้งที่ในความเป็นจริง อาจจะเป็นโรคอื่น ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคตื่นตระหนกและสร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก สำหรับเนื้อหา ควรให้ความรู้แก่

เกษตรกรในเชิงป้องกันดีกว่าการเสนอแต่ในแง่ร้าย เช่น เกษตรกรควรจะทำอย่างไรไม่ให้เป็นโรคไข้หวัดนก เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ข่าวสารที่นำเสนอออกไปก็มีประโยชน์อยู่บ้าง โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับโรคนี้ เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งจะเป็นครั้งแรก เมื่อได้รับข่าวสารแล้ว จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรึกษาและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันว่า ข้อมูลที่ได้รับมาจริงหรือไม่ รวมทั้งหาข้อมูลเพิ่มเติม

ในฐานะเกษตรกรก็พยายามหาข้อมูลเพื่อป้องกันตนเอง แต่มิได้หวาดกลัวหรือหยุดการบริโภค เพราะอยู่ใกล้ชิดโดยตรงและทราบวิธีการป้องกันโดยได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากสื่อต่างๆ

สำหรับประเด็นการใช้ประโยชน์จากข่าวสารนั้น มีประโยชน์ในระดับปานกลาง กล่าวคือทำให้ประชาชนทราบข่าวสาร ซึ่งมีส่วนช่วยกระตุ้นให้คนลดความหวาดกลัวและหันมาบริโภคไก่ไข่มากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การเสนอข่าวมากเกินไป ก็ส่งผลเสียอย่างมหาศาล ทางสหกรณ์ฯ เชื่อถือข่าวสารที่มาจากหน่วยงานราชการ กระทรวง กรมต่างๆ มากกว่าแหล่งอื่น

อุปสรรคในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์:

ฟาร์มเลี้ยงไก่ต่างๆ ทั้งรายเล็กและรายใหญ่ อาทิ วรรณสุดฟาร์ม สหฟาร์ม ไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูล เนื่องจากไม่กล้าเสี่ยงที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก โดยอาจจะเกรงว่า ข่าวการแพร่ระบาดของโรคครอบสองจะรั่วไหลออกไปและอาจจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจตนเอง รวมทั้ง เกรงว่าอาจจะเกิดการตีตราจากบุคคลภายนอก ดังตัวอย่างคำสัมภาษณ์ของผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ดังนี้

“คุมเข้มฟาร์มไก่!! ป้องกันหวัดนกป่วน”

นายประสพ พงษ์ศิริวาทย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม กล่าวถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะมีบุคคลภายนอกเข้าไปในฟาร์ม จึงขอเตือนไปยังเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ปีก ระวังไม่ให้บุคคลภายนอกเข้าไปในฟาร์มหรือสถานที่เลี้ยงสัตว์ปีกโดยเฉพาะผู้ที่ตระเวนติดต่อซื้อ เป็ด ไก่ อาจมีเชื้อ ใช้หวัดนกติดเชื้อเข้าไปแพร่ระบาดและขอให้ปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด โดยระมัดระวังไม่ให้บุคคลภายนอก รวมทั้งห้ามนำยานพาหนะต่างๆ เข้าไปในฟาร์มโดยไม่จำเป็น (ที่มา: หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548)

จากเนื้อข่าวข้างต้น สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่ แปรตัว จ. ฉะเชิงเทรา ที่ว่า “เพื่อเป็นการป้องกันเชื้อไข้หวัดนกแพร่ระบาด จึงจำเป็นต้องให้เกษตรกรเข้าไปในฟาร์มได้ครั้งละ 1 คนเท่านั้น”

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ อย่างไรก็ตาม ได้สัมภาษณ์จากผู้ประกอบธุรกิจสัตว์ปีกรายย่อย เช่น ผู้เลี้ยงไก่ชน พ่อค้าขายไข่ ฯลฯ แทน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการสัตว์ปีก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบวิทยานิพนธ์
“การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับไข่หวัดนกและการนำไปใช้ของผู้ประกอบการธุรกิจสัตว์ปีก”

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

- ชื่อ นามสกุล
- อายุ
- เพศ
- อาชีพ
- สถานภาพสมรส
- การศึกษา
- รายได้

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร ด้านเนื้อหา เหตุผล รูปแบบ สื่อที่เลือกใช้ และความบ่อยครั้งในการเปิดรับข่าวสาร

1. ปกติท่านรับข่าวสารต่างๆ จากสื่อใดบ้าง
  - วิทยุ
  - โทรทัศน์
  - สิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร ใบปลิว ไปสเตอร์
  - สื่อบุคคล เช่น ญาติ เพื่อน คนรู้จัก
  - อื่นๆ โปรดระบุ
2. ท่านรับทราบข่าวสารจากสื่อข้างต้นมากน้อยเพียงใด
  - ไม่เคยเลย
  - นานๆ ครั้ง
  - บางครั้ง
  - บ่อย
  - บ่อยมาก
  - 1 ครั้ง/สัปดาห์

3. ท่านอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือไม่ ถ้าใช่ กรุณาระบุชื่อหนังสือพิมพ์ เช่น
  - ไทยรัฐ
  - มติชน
  - กรุงเทพธุรกิจ
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
4. ในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาด ท่านทราบข้อมูลข่าวสารจากสื่อใดบ้าง
  - วิทยุ
  - โทรทัศน์
  - สิ่งพิมพ์ เช่น วารสาร นิตยสาร แผ่นพับ ใบปลิว
  - สื่อบุคคล เช่น เพื่อน ญาติ คนรู้จัก ฯลฯ
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
5. ท่านอ่านข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกจากหนังสือพิมพ์บ้างหรือไม่
  - ไทยรัฐ
  - มติชน
  - กรุงเทพธุรกิจ
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
6. ท่านสนใจข่าวสารเกี่ยวกับไข้หวัดนกในประเด็นใด
  - ความโปร่งใสในการนำเสนอข้อมูล/การปกปิดข้อมูล
  - ความตื่นกลัวและวิตกกังวลของประชาชน
  - สาเหตุการเกิดโรคไข้หวัดนก
  - สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดนก
  - ผลกระทบจากโรคไข้หวัดนก
  - การติดต่อและการป้องกันรักษาโรคไข้หวัดนก
  - การหามาตรการแก้ไข เช่น ทำลายไก่ ห้ามเคลื่อนย้ายสัตว์ปีก จ่ายค่าชดเชย ไข่วัคซีน
  - ข้อมูลทางวิชาการเพื่ออธิบายประกอบ
  - สถิติอัตราผู้ป่วยและผู้เสียชีวิต
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....

7. ท่านอยากทราบรายละเอียดของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับใช้หัวदनกในประเด็นใดบ้างตามข้อ 6
8. ท่านคิดว่ารูปแบบใดดังต่อไปนี้ มีความเหมาะสมในการเสนอข่าวเกี่ยวกับใช้หัวदनก
  - รูปแบบข่าว
  - บทบรรณาธิการ
  - บทความ/ความคิดเห็น
  - สารคดี ความรู้
  - ภาพข่าว การ์ตูน
  - อื่นๆ โปรดระบุ
9. ท่านคิดว่าปริมาณข่าวสารเกี่ยวกับใช้หัวदनกที่น่าเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นอย่างไร
  - น้อยเกินไป
  - น้อย
  - ปานกลาง
  - มาก
  - มากเกินไป
10. ท่านเลือกรับข่าวสารที่มาจากแหล่งข่าวใดเป็นพิเศษหรือไม่
  - หน่วยราชการ/หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ
  - นักการเมือง
  - หน่วยงานธุรกิจ/เอกชน
  - ผู้เสียหาย/เจ้าของฟาร์ม
  - นักวิชาการ/องค์กรอิสระ
  - เอกสารวิชาการ
  - การประชุม/สัมมนา/การสัมภาษณ์
  - สื่อมวลชนไทย
  - สำนักข่าวต่างประเทศ
  - องค์การอนามัยโลก
  - องค์การอาหาร FAO
  - ไร่ระบุแหล่งข่าว

- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้และการใช้ประโยชน์จากข่าวสารของผู้ประกอบการสัตว์ปีก

11. เมื่อท่านรับทราบข่าวเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกแล้ว ท่านคิดว่าข่าวสารเกี่ยวกับไข้หวัดนกที่นำเสนอในหน้าหนังสือพิมพ์มีประโยชน์ต่อท่านหรือไม่ อย่างไร
  - ไม่มีประโยชน์เลย
  - มีประโยชน์บ้าง
  - ปานกลาง
  - มีประโยชน์มาก
  - มีประโยชน์มากที่สุด
12. ท่านนำข้อมูลข่าวสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้างหรือนำไปปฏิบัติอย่างไร
  - ปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขเพื่อป้องกันการติดเชื้อโรคไข้หวัดนก
  - หยุดบริโภคเนื้อไก่ ไข่
  - แจ้งข้อมูล/เตือนบุคคลอื่นที่เป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อ
  - หาข้อมูลเกี่ยวกับโรคไข้หวัดนกเพิ่มเติม เช่น จากสื่อมวลชน ศูนย์ไข้หวัดนก
  - รวมกลุ่มประท้วง
  - อยู่เฉยๆ
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
13. ท่านคิดว่าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับไข้หวัดนกที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนช่วยแก้ไขภาวะวิกฤตไข้หวัดนกระบาดมากน้อยเพียงใด (ระบุเป็นเปอร์เซ็นต์ก็ได้)
  - น้อยที่สุด
  - น้อย
  - ปานกลาง
  - มาก
  - มากที่สุด
14. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขในช่วงโรคไข้หวัดนกระบาด
  - แดงข่าว/ประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อมวลชน
  - ให้นำบุคคลที่น่าเชื่อถือออกมาให้ข้อมูล เช่น นายกช เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์

- จัดกิจกรรม เช่น มหกรรมกินไก่ทั่วประเทศ
  - ทำลายไก่
  - ใช้วัคซีน
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
15. ท่านรู้สึกอย่างไรกับข่าวที่นำเสนอนอกออกไปในช่วงที่เกิดโรคไข้หวัดนกระบาด
16. ท่านเชื่อถือข่าวสารที่นำเสนอนหรือไม่ (โปรดระบุเหตุผล)
- เชื่อ
  - ไม่เชื่อ
  - เฉยๆ
17. เมื่อมีการนำเสนอข่าวเรื่องไข้หวัดนกออกไปทางสื่อต่างๆ ท่านได้รับผลกระทบบ้างหรือไม่อย่างไร
- ผลกระทบทางจิตใจ เช่น หวาดกลัว ตื่นตระหนก
  - ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น ราคาของแพง ตกงาน ขายของไม่ได้
  - ผลกระทบทางการท่องเที่ยว
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
18. ท่านอยากให้หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวในลักษณะใด
- ให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้หวัดนก
  - สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ
  - อื่นๆ โปรดระบุ.....
19. ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่นๆ
- .....
- .....
- .....
- .....
- ขอบคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์-----

ภาคผนวก ค

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐ

ฉบับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอ ความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ตามรู้	สร้างภาพ	รวม
1	18 มกราคม 2547	อนามัยโลกยันไทยไร้หวัดนก	1				1
2	22 มกราคม 2547	อาการโรคคอหิวดกไ้ต่างกับโรคไข้หวัดนกอย่างไร?			1		1
3	23 มกราคม 2547	อย่าตกใจหวัดนก-ถ้าไข้ไม่เท่าซาร์ส	1				1
4	27 มกราคม 2547	นายณภัฏ "ไข้หวัดนก" พิสูจน์น้ำยา "สูตราร์สน์ เกยุราพันธ์"	1				1
5	28 มกราคม 2547	ดัชนีไข้..ไข้จิว 1 บาท ไข้ทักซิโด้ใกล้ 14 สลึง			1		1
6	28 มกราคม 2547	ไข้หวัดนก..หลายประเทศต้องระงับ			1		1
7	29 มกราคม 2547	อิทธิฤทธิ์หวัดนกแปดริ้ว คนงานทิ้งเล้าฯ.ร.หวัดร้าง			1		1
8	30 มกราคม 2547	ไข้หวัดนก ภัยร้ายคร่าวิญญาณ คุณความ ไก่ชน วอนล้อมคอกก่อนสูญพันธุ์			1		1
9	3 กุมภาพันธ์ 2547	ภูมิปัญญาหมอยาไก่			1		1
10	3 กุมภาพันธ์ 2547	ไข้ไก่ปลอดหวัดนก	1				1
11	5 กุมภาพันธ์ 2547	เลือกดู-เชือดไก่ให้ปลอดโรคไข้หวัดนก			1		1
12	19 กุมภาพันธ์ 2547	สั่งจัดระเบียบคุ่มเขียบไก่ชน ตัวแพร่หวัดนกให้ขึ้นทะเบียนห้ามเคลื่อนย้าย	1				1
13	20 กุมภาพันธ์ 2547	หวัดนกลามไปติดถึงแมว ร.พ. สัตว์ค้นพบเชื้อกินไก่ตาย	1				1
14	21 กุมภาพันธ์ 2547	แมวกินไก่ตายค้นติดหวัดนก	1				1
15	5 มีนาคม 2547	เกษตรปิ้งไ้เคเดียวแปลงส.ป.ก.สุรินทร์ ไก่ อ่างกั้นคารตีแท้ให้หวัดนกไม่ย่างกราย	1				1
16	10 มีนาคม 2547	คนติดหวัดนกอีก 1 ไก่ยังตายยกฟาร์ม	1				1
17	25 มีนาคม 2547	สมศักดิ์โหดเปลี่ยนเงื่อนไรทำลายไก่รุกสกัดไข้หวัดนกตามมาหลอนในปี 48	1				1
18	3 กรกฎาคม 2547	ซี.พี. ซีระบบฟาร์มปิดลดผลกระทบระลอกใหม่ ซีไทยฝ่าวิกฤตหวัดนกได้แน่	1				1
19	7 กรกฎาคม 2547	รับเร่งฆ่าไก่ สกัดหวัดนก ซีกระทบแน่ ส่งไปยุโรป	1				1
20	8 กรกฎาคม 2547	อยุธยาสีแดงคุ่มไข้หวัดนก	1				1
21	13 กรกฎาคม 2547	มิติใหม่...คุ่มหวัดนกใช้ชุดตรวจ 10 นาทีรู้ผล		1	1		2
22	13 กรกฎาคม 2547	วัคซีนไข้หวัดนก...ใช้ดีหรือไม่			1		1
23	17 สิงหาคม 2547	ญี่ปุ่นดันวัคซีนหวัดนกโผล่จตุจักร	1				1
24	2 กันยายน 2547	วัคซีนกับบทบาทหวัดนก			1		1
25	20 กันยายน 2547	วัคซีนไม่ใช่เวทดา ยากจะนอกหวัดนก			1		1
		รวม	14	1	11	0	26

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ กรุงเทพมหานคร

ฉบับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
1	17 ธันวาคม 2546	เกาหลีใต้ฆ่าหมูเปิดโก๋หลายพันสก็ดใช้หวัดนก	1				1
2	24 ธันวาคม 2546	โลมแดงฆ่าไก่-เปิดนับล้าน ป้องกัน "ใช้หวัดนก" ระบาด	1				1
3	13 มกราคม 2547	ใช้หวัดนกอาละวาดผลาญไก่นับพันตัวในญี่ปุ่น	1				1
4	16 มกราคม 2547	ใช้หวัดนก : มหันตภัยตัวใหม่ของเอเชีย		1	1		2
5	16 มกราคม 2547	ทัศนียอันปลอดภัย "ใช้หวัดนก" ชดเชยไก่ตายตัวละ 40 บาท	1				1
6	19 มกราคม 2547	กรม. เปิบเมนูไก่สอหวัดนกกระบาดไทย	1				1
7	22 มกราคม 2547	สถ. รับคนไข้ 3 รายเข้าข่าย "หวัดนก"	1				1
8	23 มกราคม 2547	อียูจ่อคว-เกษตรฯยอมรับส่งผลกระทบส่งออก ญี่ปุ่นผวา "หวัดนก" งดนำเข้าไก่	1				1
9	24 มกราคม 2547	ผู้ป่วยใช้หวัดนก "มีโอกาสหายมากกว่าตาย"	1				1
10	26 มกราคม 2547	การเพาะเชื้อในฮ่องกง กำเนิด H5N1			1		1
11	26 มกราคม 2547	แนะประชาชนอย่าตื่นโวลรกลายพันธุ์		1			1
12	26 มกราคม 2547	มหันตภัย "โรคระบาด" จากสัตว์สู่คน			1		1
13	26 มกราคม 2547	จีน-พม่าผวา "หวัดนก" สั่งห้ามนำเข้าไก่ไทย	1				1
14	27 มกราคม 2547	หวัดหวัดนกลามทั่วเอเชียแห่เที่ยวจุดหุ่นร่วง 28 จุด	1				1
15	27 มกราคม 2547	จีนทำลายเบ็ด "กว้างซี" นับร้อยสิ่งสอหวัดนกดัดเชื้อ	1				1
16	27 มกราคม 2547	สมคิดสั่งผู้ว่าฯ ตั้งทีม "ตรวจ-ฆ่าไก่" ทั่วประเทศ.	1				1
17	27 มกราคม 2547	หมอศิริราชเตือนหวัดนกแพร่เชื้อติดหมู	1				1
18	28 มกราคม 2547	หมอยันหวัดนกกระบาดหมูติดคนง่าย	1				1
19	29 มกราคม 2547	ใช้หวัดนก หนีบัตรเครดิต หนีครัวเรือนกับสังคมเสี่ยง		1			1
20	29 มกราคม 2547	หวัดนกจีนระบาดเพิ่ม 2 มณฑล "ฮู" เตือนภัยร้ายแรงกว่าเอชเอส	1				1
21	29 มกราคม 2547	ฮ่องกงผวาหวัดนกห้ามนำเข้าสัตว์ปีกจีน	1				1
22	29 มกราคม 2547	"หมู" ตัวแปรหวัดนก "กลายพันธุ์"			1		1
23	30 มกราคม 2547	"ใช้หวัดนก" พันพิษคนตงงานอื้อ	1				1
24	2 กุมภาพันธ์ 2547	การบริหารวิกฤตใช้หวัดนก		1			1
25	4 กุมภาพันธ์ 2547	มหันตภัยใช้หวัดใหญ่			1		1
26	5 กุมภาพันธ์ 2547	ไซ 10 ข้อข้องใจ - ใช้หวัดนก			1		1
27	5 กุมภาพันธ์ 2547	เตือนภัยใช้หวัดนก หายนะใหญ่กำลังจะมา	1		1		2
28	5 กุมภาพันธ์ 2547	เอ็นจีโอจัดรัฐ จัดงานกินไก่ เอื้อ "นายทุน"	1				1
29	5 กุมภาพันธ์ 2547	"กาญจน์" ยังวิกฤตป่วยเพิ่มกว่า 10	1				1
30	7 กุมภาพันธ์ 2547	หวัดนกกลายพันธุ์ มหันตภัยร้ายแรงกว่าซาร์สพันเท่า			1		1

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ กรุงเทพธุรกิจ

ฉบับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
31	7 กุมภาพันธ์ 2547	ไซปรีสนาใช้หัตถ์ใหญ่ระบอบนัก ปี 2461			1		1
32	9 กุมภาพันธ์ 2547	มรสุม "หวิดตก" จุดศก. ต่ำกว่า 8%	1				1
33	11 กุมภาพันธ์ 2547	ความเสียหายจากใช้หวิดตก			1		1
34	13 กุมภาพันธ์ 2547	หวิดตกโผล่รายที่ 6 ญี่ปุ่นยอมนำเข้าไก่	1				1
35	16 กุมภาพันธ์ 2547	พิษหวิดตกระลอกแฉนตั้ง "อับไกรชน" สันกำแพง			1		1
36	24 กุมภาพันธ์ 2547	ญี่ปุ่นมั่นใจคุณภาพทรง ผลิตเปิดรับ "ไก่ต้มสุก" สัปดาห์นี้	1				1
37	25 กุมภาพันธ์ 2547	ปลุสสัตว์ล้อมคอก "หวิดตก" ไล่ฝั่งไมโครชิฟไกรชน	1				1
38	1 มีนาคม 2547	เกษตรฯ ลุ้นเลี้ยงไก่รอบใหม่ เม.ย. นี้ หลังโรคใช้หวิดตกแพร่ระบอบนัก	1				1
39	3 มีนาคม 2547	ถอดรหัสพันธุกรรมไก่ศึกษาชนิดหวิดตก			1		1
40	3 มีนาคม 2547	วิตกหวิดตก หวนคืนญี่ปุ่นกระทบส่งออกไก่	1				1
41	10 มีนาคม 2547	สธ.พบผู้ป่วยใช้หวิดตกเพิ่มรายที่ 11 เผยติดเชื้อต้นเดือนก.พ. จากโคราช	1				1
42	12 มีนาคม 2547	ใช้หวิดตกกระทบความเชื่อมั่นแบงก์ชาติหันเป้าจีดีพีปีนี้ 0.4%	1				1
43	18 มีนาคม 2547	พิษหวิดตกญี่ปุ่นห้ามนำเข้าไก่เนเธอร์แลนด์	1				1
44	24 มีนาคม 2547	โลมออกกวางนำเข้าไก่ต้มสุกรัศมี 100 กม. ติดหวิดตก	1				1
45	25 มีนาคม 2547	สมศักดิ์เบรกจ่ายชดเชยใช้หวิดตกเอกชนตั้งราคาไก่ไข่ 120 บาทสูงเกิน	1				1
46	7 เมษายน 2547	โฮจิมินห์ปิดตลาดไก่หวิดตก "หวิดตก" ระบอบข้า	1				1
47	7 กรกฎาคม 2547	ปลุสสัตว์รับหวิดตกระบอบรอบ 2	1				1
48	8 กรกฎาคม 2547	เนวินสอบชรก. โกงเงิน "หวิดตก"	1				1
49	10 กรกฎาคม 2547	โบรกฯ ชี้ต่างชาติจับตาดักหวิดตก	1				1
50	12 กรกฎาคม 2547	บทเรียนที่ไม่จำ "ใช้หวิดตก"		1			1
51	12 กรกฎาคม 2547	เชื้อหวิดตกฝังตัว จ่อหวนคืนทั่วโลก	1				1
52	12 กรกฎาคม 2547	"เนวิน-สมศักดิ์" ขัดแย้งหนัก ทุจริตเงินชดเชยไก่...ดันคอหวิดตกรอบ 2	1				1
53	13 กรกฎาคม 2547	"ธนิษฐ์" ชี้หวิดตกไม่กระทบ เหตุซีพีส่งออกไก่สุก 100%	1				1
54	13 กรกฎาคม 2547	วัคซีนเดือนอินโดฯ ทะลักเข้าไทย	1				1
55	18 กรกฎาคม 2547	"สมศักดิ์" ยินกราน ไทยไม่ใช้วัคซีนไก่	1				1
56	19 กรกฎาคม 2547	"สมศักดิ์" ขอ 2 เดือนชี้ขาดใช้วัคซีนในไก่	1				1
57	20 กรกฎาคม 2547	"จตุรนต์" ลั่นห้ามใช้วัคซีนไก่ ตั้งทีมยุทธศาสตร์แก้หวิดตก	1				1
58	26 กรกฎาคม 2547	ปลด "อยุธยา - ปทุมฯ" พันพื้นที่ควบคุมสาธารณสุขยันไม่มีคนติดหวิดตกเพิ่ม	1				1
59	27 กรกฎาคม 2547	จตุรนต์สั่งเชื้อหวิดตกให้ "ยู" หวังผลวิจัยเพื่อผลิตวัคซีน	1				1
60	29 กรกฎาคม 2547	ต่างชาติตั้งไทยศูนย์ประสานภูมิภาคแก้หวิดตก	1				1

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ กรุงเทพมหานคร

ลำดับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
61	10 สิงหาคม 2547	สร. ลุยจับเกาะตรกรภาคกลางลอบใช้วัคซีนหวัดนกเลี้ยงไก่	1				1
62	11 สิงหาคม 2547	นักวิจัยเตือนภัยหวัดนกพันธุ์ใหม่ติดถึงคนได้ง่าย	1				1
63	23 สิงหาคม 2547	ซีลีคอนรุกรกผลิตชิพติดสัตว์คก. รับหวัดนกระบาด	1				1
64	25 สิงหาคม 2547	จีนยัน "หวัดนก" ในหมู่นำมาเป็นห่วง	1				1
65	27 สิงหาคม 2547	ปลุสสัตว์เดินหน้า "โรงงานวัคซีนป้องกันโรคระบาด"	1				1
66	3 กันยายน 2547	"นอฮิด คาราบาว" ร้องรัฐเร่งผลิตวัคซีนใช้หวัดนก	1				1
67	7 กันยายน 2547	"จตุรนต์" ชี้กลางเดือนรู้ผลใช้วัคซีนหวัดนก	1				1
68	14 กันยายน 2547	มือบโป้ครึ่งหมื่นต้านใช้ "วัคซีน"	1				1
69	17 กันยายน 2547	หวัดนกกลายพันธุ์ ห้ามใช้วัคซีนป้องกันหันตภัยร้าย				1	1
71	18 กันยายน 2547	สร. เผยผู้ป่วยเฝ้าระวัง "ใช้หวัดนก" เพิ่มอีก 5 ราย	1				1
รวม			55	5	12	1	73

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ มติชน

ลำดับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอ ความจริง	ไม่ น่าใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
1	19 ธันวาคม 2546	ชั้นสุตรศพไก่อตายเป็นเบือ เผายกเล้ากันอหิวาต์แพร่	1				1
2	9 มกราคม 2547	สุพรรณภระอักโรคอหิวาต์ไก่อสกัดไม่อยู่ โวยปกปิดไม่เตือนหายนะไม่รู้ตัว	1				1
3	9 มกราคม 2547	รัฐพร้อมจ่ายเงินชดเชยไก่อเป็นอหิวาต์ตาย ลีอบ.ยักษ์ควักจ่ายเองหวั่นสะเทือนส่งออก	1				1
4	15 มกราคม 2547	สรุปไก่อตายไม่ใช่หวิดนก	1				1
5	16 มกราคม 2547	ไก่อไทยกับใช้หวิดนก			1		1
6	16 มกราคม 2547	"เนวิน" จัดแผน "ไก่ออนามัย" ผู้ข่าว "หวิดนก"	1				1
7	19 มกราคม 2547	วิกฤตโรคระบาดไก่ออาเพศลิงป่า อหิวาต์-หวิดนกหรือหายนะแห่งความคลุมเครือ			1		1
8	20 มกราคม 2547	ส.ว. แฉคนเชือดไก่อ "ปากน้ำโพ" ส่อติดหวิดนก กรมควบคุมโรคขอ 7 วัน พิสูจน์	1				1
9	21 มกราคม 2547	หวิดนกลาม 8 ชาติเอเชีย อีซูจ้องแบน "ไก่อไทย" ยาว จวกรบ. ปกปิด-ไม่โปร่งใส	1				1
10	22 มกราคม 2547	สธ. ยอมรับส่อติด "หวิดนก" เพิ่มเป็น 3 ราย! เด็ก 7 ขวบที่สุพรรณฯ - กาญจน์	1				1
11	24 มกราคม 2547	ญี่ปุ่นห้ามนำเข้า "ไก่อไทย" กระทบ 6 หมื่นล้าน ผลพิสูจน์ติดเชื้อ "หวิดนก"	1				1
12	26 มกราคม 2547	ทิ้งซากไก่อเคลื่อน "แสนแสบ" ลามเข้ากรุง ระบาดสู่อัยตายหมื่นตัว	1				1
13	26 มกราคม 2547	หมอสสรุป "ใช้หวิดนก" สายพันธุ์ต้องง	1				1
14	27 มกราคม 2547	ทำความเข้าใจกันหันตภัย "ใช้หวิดนก"			1		1
15	27 มกราคม 2547	ประกาศเขตหวิดนกเพิ่ม 8 จว. ตายแล้ว 6 ศพ 5 รายรอพิสูจน์-ค.ร. 6 ขวบชัด	1				1
16	27 มกราคม 2547	หวิดนกลาม 8 ชาติ-ผวาเข้าจีน	1				1
17	28 มกราคม 2547	คำแนะนำสำหรับประชาชนเพื่อป้องกันโรคใช้หวิดนก			1		1
18	29 มกราคม 2547	อนามัยโลกสยง "หวิดนก" แพร่เข้าจีน	1				1
19	31 มกราคม 2547	ฮ่องกงประกาศใช้หวิดนก "โรคเสี่ยง"	1				1
20	31 มกราคม 2547	สัตว์แพทย์ "จุฬาฯ" แฉ "โรคหวิดนก" เพิ่งตรวจเจอ 23 ม.ค.	1				1
21	2 กุมภาพันธ์ 2547	"ใช้หวิดนก" คน พิษ และสัตว์			1		1
22	5 กุมภาพันธ์ 2547	โรคหวิดนกกับการปฏิรูประบบสุขภาพ			1		1
23	5 กุมภาพันธ์ 2547	เลือกดู-เชือดไก่อให้ปลอดภัยใช้หวิดนก	1				1
24	6 กุมภาพันธ์ 2547	ปฏิกริยาแห่ง "ควีน เบิร์น" ต่อการปกปิดข้อมูลหวิดนก ที่มา "อีซู" แบนไก่อไทย	1				1
25	6 กุมภาพันธ์ 2547	แนะนำ "แพนงไก่อ" กระบองชาย เชื้อรับคุมหวิดนกอยู่หุ้้นขึ้นต่อ	1				1
26	7 กุมภาพันธ์ 2547	ใช้หวิดนกระบาดซ้ำ 8 จังหวัด "แก้ว" จึงแฉ บอกล.ว. ขอรับมือชอบ 100%	1				1
27	9 กุมภาพันธ์ 2547	"เนวิน" ไซร์ 158 จุด "หวิดนก" คุมเบ็ดเสร็จ อนามัยโลกเตือนยังไม่สงบ	1			1	2
28	10 กุมภาพันธ์ 2547	เร่งฆ่าไก่อลดกระบัง 7 หมื่นตัว เด็กทม. ติดเชื้อ	1				1
29	16 กุมภาพันธ์ 2547	ปชป. ระบุน "หวิดนก" ทบศก. ยับ 1.4 แสนล้าน ยัน 3 จว. ระบาดซ้ำ-เตือนอย่าเลิก	1				1
30	17 กุมภาพันธ์ 2547	รายงานสถานการณ์และแนวโน้มประเทศไทย เหตุการณ์คืบชั้น : อย่างก้าวที่จำต้อง			1		1

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ มติชน

ลำดับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
31	18 กุมภาพันธ์ 2547	ด.ญ. 2 ขวบเหยื่ออึกราย เจอที่พัทลุง	1				1
32	19 กุมภาพันธ์ 2547	ใช้หวัดไก่ วิชากรรมของสังคมอภิชา			1		1
33	20 กุมภาพันธ์ 2547	แมวกินไก่! ติดหวัดนก-ม. เกษตรฯ พบ	1				1
34	24 กุมภาพันธ์ 2547	ยุ่นแย้มนำเข้าไก่ต้มสุกสัปดาห์นี้ "เนวิน" จ้ากใช้วัคซีนทำส่งออกพัง	1				1
35	3 มีนาคม 2547	เนวิน รับส่งออกไปต้มสุกสะเด็ด ญี่ปุ่นยังผวาหลังเจอหวัดนกอีก	1				1
36	9 มีนาคม 2547	วิเคราะห์โรคใช้หวัดนกระบาด เกษตรกรเลี้ยงไก่กระอัก สูญรายได้ 2.4 พันล้าน			1		1
37	11 มีนาคม 2547	"เนวิน" ยังมั่นใจหวัดนกหาของคุม "ไก่ชน"	1				1
38	13 มีนาคม 2547	ตกลงชดเชยหวัดนก "ไก่ไข่" ตัวละ 120	1				1
39	15 มีนาคม 2547	"เนวิน" ลั่น 5 เม.ย. ประกาศ "ปลอดหวัดนก" ช้างอีกผู้เลี้ยงใช้เล็ห์ฆ่าไก่หวังเงินชดเชย	1				1
40	16 มีนาคม 2547	ใช้หวัดนกยังอาลงวาด		1			1
41	17 มีนาคม 2547	"หวัดนก" ไม่ลื่นฤทธิ์เหยื่อส่งเวรรายที่ 8	1				1
42	18 มีนาคม 2547	"หวัดนก" ไม่ลื่นฤทธิ์ตายรายที่ 8 จี.สธ. พันไก่แช่แข็งเลี้ยงตรวจเชื้อ	1				1
43	9 เมษายน 2547	ผู้เลี้ยงไก่ใช้หวัดนกไวแบบงก์เมินสั่งพักชำระหนี้	1				1
44	13 เมษายน 2547	ฟาร์มเลี้ยงไก่ไข่เลี้ยงรายหนึ่งใช้หวัดนกผันเลี้ยง "ปลาบึก" โภจรายได้ 100 ล้าน	1				1
45	6 กรกฎาคม 2547	จับตา "สมศักดิ์ - เนวิน" หลังผันราย "ใช้หวัดนก" เยือนไทยซ้ำอีกรอบ			1		1
46	7 กรกฎาคม 2547	ระบาดอยุธยา-ปทุมธานี หวัดนกคืนชีพ ปลัดเกษตรฯ "ปศุสัตว์"	1				1
47	8 กรกฎาคม 2547	ประกาศอยุธยาพื้นที่สีแดง หวัดนกพันธุ์ใหม่กลายเป็นโรคประจำถิ่น	1				1
48	12 กรกฎาคม 2547	หวัดนกรอบ 2 เซ็คบิลโครตี	1				1
49	13 กรกฎาคม 2547	ทักษิณปิดชาวหวัดนกกลายพันธุ์ ยันไม่ปกปิด - มั่นใจรัฐบาลคุมได้	1				1
50	16 กรกฎาคม 2547	ประกาศ 8 เขตทท. เลี่ยงหวัดนก ห้ามย้ายสัตว์ปีก	1				1
51	19 กรกฎาคม 2547	สรุปผลการสัมมนาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมการใช้วัคซีนป้องกันโรคใช้หวัดนกในประเทศไทย				1	1
52	19 กรกฎาคม 2547	"สมศักดิ์" รอ 2 เดือน กำหนดพื้นที่นำร่องใช้วัคซีน "หวัดนก"	1				1
53	23 กรกฎาคม 2547	ยันทท. 3 เขตติด "หวัดนก" เจ้าสัว "ซีพี" ลั่นไม่ใช้วัคซีนไก่	1				1
54	26 กรกฎาคม 2547	มาเลเซียตรวจเข้มชายแดนหวั่น "หวัดนก" ลามจากไทย	1				1
55	14 สิงหาคม 2547	กรมควบคุมโรคเตือน "หวัดนก" รอบใหม่	1				1
56	16 สิงหาคม 2547	รมช. สธ. นำทีม "ป.- อย." ลุยสวนจตุจักร ค้นร้านค้าไก่ชน ขายวัคซีนหวัดนกเถื่อน	1				1
57	17 สิงหาคม 2547	สาวกวนติดหวัดนกอีกราย	1				1
58	20 สิงหาคม 2547	"ใช้หวัดนก" ลามมาเลเซีย สิงคโปร์สั่งห้ามนำเข้าแล้ว	1				1
59	24 สิงหาคม 2547	"จีน" ยันไม่พบไวรัสหวัดนกในหมู อนามัยโลกชี้หลายปีกว่าจะขจัดได้	1				1

ตารางบันทึกข้อมูลแสดงทิศทางการนำเสนอของหนังสือพิมพ์

ชื่อหนังสือพิมพ์ มติชน

ลำดับที่	วันที่	พาดหัวข่าว	ทิศทางการนำเสนอข้อมูล				
			นำเสนอความจริง	โน้มน้าวใจ	ให้ความรู้	สร้างภาพ	รวม
60	25 สิงหาคม 2547	ออสซี่เร่งทดลองวัคซีนใช้หวัดนก มาเลย์สกัดลักลอบขนไก่เข้าไทย	1				1
61	8 กันยายน 2547	จะเลือกฆ่าตัดตอนไก่หรือใช้วัคซีน			1		1
62	10 กันยายน 2547	หนุ่มปราชญ์ฯ ส่งเว่ย "หวัดนก" รอบ 2 "หน้อย" ยันผลตรวจมีเชื้อเอช 5 เอ็น 1	1				1
63	11 กันยายน 2547	"แม้ว" อ้างเกณฑ์ "โอไออี" เล็งไฟเขียวฉีดวัคซีนไก่ชน	1				1
64	13 กันยายน 2547	โผล่อีกเด็ก 3 ขวบ มีนบุรีสงสัยติดหวัดนก	1				1
65	14 กันยายน 2547	วัคซีนหวัดนกไร้ข้อสรุปมือขวามวย !	1				1
66	14 กันยายน 2547	เปิดบันทึกอนุกรรมการศึกษาหวัดนก รัฐไฟเขียวใช้วัคซีนในไก่ได้ไม่คุ้มเสีย !!			1		1
67	15 กันยายน 2547	ผวา 2 ไวรัส "หวัดนก" กลายพันธุ์! ช้ำรอยสเปนทำคนตายกว่า 10 ล.	1				1
69	17 กันยายน 2547	สั่งฉีดวัคซีน "ใช้หวัดใหญ่" หวังทำ "หวัดนก" กลายพันธุ์	1				1
70	20 กันยายน 2547	พบเพิ่มอีก 5 ราย สงสัย "หวัดนก"	1				1
71	25 กันยายน 2547	สั่งเฝ้าระวังหวัดนก 100% ทั่วประเทศ. สธ. ไม่วางใจ	1				1
รวม			57	1	12	2	72

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

‘ยุค’กลับมารับยอดฆ่าไก่เพิ่ม ดันบชดเซยหัวดนกบานปลาย

“กรมปศุสัตว์” กลับย้ายอมรับประเมินสถานการณ์ ทำลายไก่ จากใช้หัวดนกพลาดเป้า 1 เท่าตัว ส่งผล ต้องของบประมาณชดเซยเพิ่มเติมกว่า 2.8 พันล้านบาท

นายยุค ลิ่มแหลมทอง อธิบดีกรมปศุสัตว์ เปิดเผยว่าตามที่กรม ได้อนุมัติงบประมาณเพิ่มเติม ชดเซยสัตว์ปีกที่ถูกทำลายจากโรคใช้หัวดนกกระบาด วงเงิน 2,833 ล้านบาท จากเดิมที่ได้รับอนุมัติ งบประมาณไปก่อนแล้ว วงเงิน 2,999 ล้านบาท เนื่องจากกรมได้ประเมินสถานการณ์ความเสียหาย จากโรคใช้หัวดนกพลาดเป้า จากเดิมคาดว่าจะต้อง ทำลายไก่เพียง 30 ล้านตัว แต่สถานการณ์จริงต้อง ทำลายสูงถึง 60 ล้านตัว หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 1 เท่าตัว เป็นเหตุให้งบประมาณ ที่ขออนุมัติกรม ในครั้งแรก ไม่เพียงพอในการจ่ายชดเซยให้กับเกษตรกร

“กรมปศุสัตว์เองไม่เชื่อว่าไก่ที่ถูกทำลายสูงถึง 60 ล้านตัว แต่จากรายงานของผู้ว่าราชการจังหวัด ใน แต่ละพื้นที่ทางกระทรวงเกษตรได้ทำการตรวจสอบ แล้ว โดยผู้ตรวจราชการ ซึ่งได้รับการยืนยันตรงกัน ว่ามีการทำลายสัตว์ปีกในปริมาณ 60 ล้านตัวจริง” นายยุคกล่าว

สำหรับรายงานผลทำลายไก่จากผู้ราชการ

จังหวัด มีไก่ที่ถูกทำลายทั้งสิ้น 17 ล้านตัว จากผล ประเมินเดิม 15 ล้านตัว ไก่เนื้อ 10 ล้านตัว เดิม ประเมินทำลายเพียง 4 ล้านตัว ไก่พื้นเมืองทำลาย 18 ล้านตัว เดิมประเมินทำลาย 1 ล้านตัว เป็ดไข่ 4.7 ล้าน ตัว เดิมประเมิน 3 แสนตัว เป็ดเนื้อ 2.8 ล้านตัว เดิม ประเมิน 5 แสนตัว ห่าน 2 แสนตัว ไก่วง 7,500 ตัว เดิมประเมิน 10,000 ตัว นกกระทา 7 ล้านตัว เดิม ประเมิน 1 ล้านตัว นกกระจอกเทศ 269 ตัว

ก่อนหน้านี้กรมปศุสัตว์เห็นว่าตัวเลขไก่ ที่ถูกทำลายไม่น่าจะสูงมาก ตามที่ได้รับรายงานจาก ผู้ว่าราชการจังหวัด ขณะที่นายอภิชาติ พงษ์ศรี-คูลชัย ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ยืนยันว่าทางผู้ว่าราชการจังหวัดได้รายงานข้อมูลการทำลายไก่ ซึ่งมีบางจังหวัดที่มีตัวเลข การขอเงิน ชดเซยสูงจนผิดปกติ

นายยุค กล่าวต่อว่า ในสัปดาห์หน้ากรมจะทำ หนังสือ ไปที่กรมกสิกรรมเกษตรสหภาพยุโรป (อียู) เพื่อเชิญให้เข้ามาตรวจสอบ ฟาร์ม โรงงานแปรรูป และโรงชำแหละไก่ของไทย เพื่อผลักดันให้สามารถ ส่งออกไก่แช่แข็งได้ หลังจากประเทศผู้นำเข้าตั้ง เงื่อนไขว่า จะนำเข้าไก่แช่แข็งได้ หลังจากควบคุม โรคใช้หัวดนก ผ่านไปแล้ว 6 เดือน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ0512.10/นศ.พ. 048

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กทม. 10330

ชั้นวาคม 2547

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำวิทยานิพนธ์

เรียน ประธานกรรมการบริษัท

บริษัท แมค ไทย จำกัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวคำถามที่ใช้สำหรับสัมภาษณ์

เนื่องด้วยนางสาวรัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ
ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่อง
"การนำเสนอข้อมูลข่าวสารในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับใช้ห้วงคนและการนำไปใช้ของผู้ประกอบการธุรกิจสตาร์ทอัพ" โดยมี
รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้สัมภาษณ์เพื่อ
เก็บเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์

จึงเรียนมาเพื่อ โปรดให้เกียรติในการให้สัมภาษณ์ เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และขอขอบคุณ
ล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

สามารถติดต่อกับนิสิตโดยตรงได้ที่ 0-6804-1367 หรือ 0-2438-8167

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ธนวดี บุญลือ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

โทร: 0-2218-2163

โทรสาร 0-2218-2130

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวรัตนภรณ์ ทองอรุณนิกุล เกิดเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2520 ที่กรุงเทพฯ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากภาควิชาภาษาตะวันออก เอกภาษาญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2541 จากนั้นทำงานในตำแหน่งล่ามภาษาญี่ปุ่น บริษัทมัตสึชิตะ อิเล็กทรอนิกส์ (อยุธยา) จำกัด ในระหว่างนั้น ได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีพ.ศ. 2546 ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปัจจุบัน ทำงานในตำแหน่งล่ามภาษาญี่ปุ่น บริษัทฮอนด้า ออโตโมบิล (ประเทศไทย) จำกัด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย